

ROK XV.

Nr. 9—(137.)

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO BRZESKIEGO

L I S T O P A D

1 9 3 8 R.

T R E Ś Ć:

Poz.	Str.	Poz.	Str.
75. Przedstawienia filmowe dla młodzieży szkolnej organizowane przez T.P.B.P.S.P.	482	81. Znaczek Społecznego Komitetu Radiofonizacji Kraju	487
76. Program nauki religii rz.-kat. w p.s.p.	482	82. Odznaczenia nadane w 1938 r.	487
77. Organizacja i budowa domów społecznych	483	Wydawnictwa zatwierdzone do użytku szkoln.	489
78. Udział młodzieży w uroczystościach i ogólnych akcjach społecznych	485		
79. Korelacja nauki poszczególnych przedmiotów z nauką religii rz.-kat. w p. s. p.	486		
80. Kinateatr objazdowy Legii Inwal. Woj. W.P.	486		

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

Szkolnictwo powszechne	500
Szkolnictwo średnie ogólnokształcące	520
Szkolnictwo zawodowe	526
Oświata pozaszkolna	533

Pomoce szkolne ułatwiają nam pracę. Trzeba je dobrze znać, powiększać systematycznie, konserwować starannie i umiejętnie stosować w pracy.

75.

MINISTERSTWO**Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.****OKÓLNIAK Nr 39**

z dnia 20 lipca 1938 r. (II P-5591/38)

w sprawie przedstawień filmowych dla młodzieży szkolnej, organizowanych przez Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.” N. 9 poz. 276 z 1938 r.)

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zawiadamia, że Towarzystwo P. B. P. S. P. poczynając od roku szk. 1938/39 zamierza urządzać przedstawienia filmowe dla młodzieży szkolnej. Przedstawienia te powinny odpowiadać następującym warunkom:

1. Wyświetlanie filmów odbywać się będzie w salach szkolnych i za pomocą aparatów i filmów wąskotaśmowych (niepalnych).

2. Na wyświetlanie wspomnianych filmów uczęszczać będzie wyłącznie młodzież szkolna, przede wszystkim młodzież szkół powszechnych pod opieką nauczycieli.

3. Udział młodzieży w przedstawieniach filmowych będzie dobrowolny, przedstawienia zaś odbywać się będą w czasie nie kolidującym z zajęciami szkolnymi.

4. Celem pokrycia wydatków, związanych z organizacją przedstawień filmowych, Towarzystwo będzie mogło pobierać od młodzieży opłaty wstępu nie wyższe, jak 20 gr., przy czym pewien procent wstępów bezpłatnych przeznaczony będzie dla młodzieży niezamożnej oraz dla nauczycieli.

5. Filmy, przeznaczone do wyświetlania przed młodzieżą szkolną, będą dobierane przez osobną Komisję Towarzystwa, zatwierdzoną przez Pana Ministra W. R. i O. P. Przy doborze filmów Towarzystwo kierować się będzie przystosowaniem ich do potrzeb programów nauczania i wychowania oraz do zainteresowań młodzieży.

6. W roku szk. 1938/39 Towarzystwo zamierza uruchomić 13 aparatów filmowych dźwiękowych i cztery z nich przeznaczyć dla Komitetu Okręgowego Warszawskiego a po jednym dla Komitetów Okręgowych w Wilnie, Brześciu n.B., Równem, Lublinie, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Toruniu i Katowicach.

7. Opiekę nad poszczególnymi aparatami roztoczą Komitety Okręgowe, które ustalą trasę wędrówki aparatu po szkołach poszczególnych Okręgów. Opiekę i kontrolę nad poszczególnymi seansami

wykonywać będą Koła Towarzystwa przy współudziale zainteresowanych kierownictw szkół.

8. Do obsługi każdego aparatu przydzielony będzie stały mechanik. Przewiduje się rocznie 9 miesięcy pracy kina szkolnego przez 20 dni w miesiącu, dziennie zaś po 2 seanse.

9. Czysty zysk z imprezy kinematograficznej przeznaczony będzie na budowę szkół powszechnych i oddany zostanie do dyspozycji zainteresowanych Komitetów Okręgowych Towarzystwa.

10. Program każdego seansu trwać będzie ok. 2 godzin i w skład jego wchodzić będą:

- a) film naukowy (z dziedziny krajoznawstwa, przyrody, techniki),
- b) film trickowy (komedia, kresówka),
- c) film wychowawczo - rozrywkowy (długometrażowy).

W związku z powyższym Ministerstwo zawiadamia, że wyraża zgodę na urządzenie przez Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych wymienionych przedstawień filmowych dla młodzieży szkolnej pod określonymi powyżej warunkami. Równocześnie Ministerstwo prosi, by Kuratoria i podległe im władze szkolne użyczyły Towarzystwu jak najżyyczliwszej opieki i poparcia w zakresie podjętej przez nie akcji filmowej.

Podsekretarz Stanu:

Jerzy Ferek Bleszyński

76.

MINISTER**Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.****OKÓLNIAK Nr 46**

z dnia 31 sierpnia 1938 r. (II Pr-6916/38)

w sprawie programu nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych stopnia pierwszego i drugiego z polskim językiem nauczania w roku szkolnym 1938/39.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.” N. 9 poz. 283 z 1938 r.)

I. W związku z ustaleniem nowych programów religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych stopnia pierwszego i drugiego zarządzam, co następuje:

A. W zastosowaniu do publicznych szkół powszechnych stopnia pierwszego:

1. W komplecie złożonym z klas I i II obowiązuje w roku szkolnym 1938/39 kurs A „Programu nauki dwuletniej w komplecie z klas I i II”,

ustalonego rozporządzeniem z dnia 16 lipca 1938 r. Nr II Pr-6647/38 (Dz. Urz. Min. W.R. i O.P. Nr 8 z dnia 10 sierpnia 1938 r., poz. 222) i ogłoszonego w oddzielnym wydawnictwie p.t. „Program nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych pierwszego stopnia z polskim językiem nauczania”.

2. W klasach I i II uczących się osobno obowiązują programy dla tych klas, zamieszczone we wzmiarkowanym wydawnictwie, a przedrukowane z wydawnictwa p.t. „Program nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia z polskim językiem nauczania”.

3. W klasie III. uczącej się bądź w komplecie, bądź osobno, obowiązuje w roku szkolnym 1938/39 kurs A programu nauki w tej klasie, ustalonego rozporządzeniem z dnia 16 lipca 1938 r. Nr Pr-6647/38 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 8 z dnia 10 sierpnia 1938 r., poz. 222) i ogłoszonego w oddzielnym wydawnictwie p.t. „Program nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych pierwszego stopnia z polskim językiem nauczania”. Zgodnie ze wskazaniami, podanymi w tym wydawnictwie, przy nauce w komplecie nie obowiązują tematy oznaczone drukiem rozstrzelonym.

4. W klasie IV, uczącej się bądź w komplecie, bądź osobno, obowiązuje jeszcze przejściowo w r. szk. 1938/39 program, ustalony dla klasy IV szkół powszechnych stopnia trzeciego rozporządzeniem z dnia 1 października 1935 r. Nr II Pr-5481/35 i ogłoszony w oddzielnym wydawnictwie p.t. „Program nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia z polskim językiem nauczania”, przy tym jednak należy w granicach możliwości wprowadzić inne opowiadania biblijne i przykłady, niż w ubiegłym roku szkolnym.

B. W zastosowaniu do publicznych szkół powszechnych stopnia drugiego:

1. W klasie I i II oraz klasach III i IV uczących się osobno obowiązują programy dla tych klas, ustalone rozporządzeniem z dnia 16 lipca 1938 r. Nr II Pr-6445/38 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 8 z dnia 10 sierpnia 1938 r., poz. 223) i ogłoszone w oddzielnym wydawnictwie p. t.: „Program nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych drugiego stopnia z polskim językiem nauczania”. Programy te są przedrukowane z wydawnictwa p.t. „Program nauki rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia z polskim językiem nauczania”.

2. W komplecie złożonym z klas III i IV obowiązują w roku szkolnym 1938/39 kurs A „Programu dla kompletu złożonego z uczniów klas III i IV”, ustalonego rozporządzeniem z dnia 16 lipca 1938 r.

Nr II Pr-6445/38 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 8 z dnia 10 sierpnia 1938 r., poz. 223) i ogłoszonego w oddzielnym wydawnictwie p.t.: „Program nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych drugiego stopnia z polskim językiem nauczania”.

3. W klasie V, uczącej się bądź osobno, bądź w komplecie, obowiązuje w r. szk. 1938/39 program ustalony dla tej klasy rozporządzeniem z dnia 16 lipca 1938 r. Nr. II Pr-6445/38 (Dz. Urz. Min. W.R. i O.P. Nr 8 z dnia 10 sierpnia 1938 r., poz. 223) i ogłoszony w oddzielnym wydawnictwie p. t. „Program nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych drugiego stopnia z polskim językiem nauczania”. Zgodnie ze wskazaniami, podanymi w tym wydawnictwie, przy nauce w komplecie obowiązują tematy oznaczone drukiem rozstrzelonym.

4. W klasie VI obowiązuje w dalszym ciągu przemienność programów dla oddziałów VI i VII, jak dawniej w grupie złożonej z oddziałów VI i VII w szkołach pięcio. cztero i trzyklasowych (Program nauki w publicznych szkołach powszechnych, wyd. z 1931, str. 12—14, 105, 106).

II. Zarządzenia niniejsze wchodzą w życie z dniem 1 września 1938 r. Jednocześnie tracą moc zarządzenia, dotyczące nauki religii rzymskokatolickiej w szkołach powszechnych stopnia pierwszego i drugiego, a zamieszczone w punkcie a działu 7 okólnika Nr 22 z dnia 12 kwietnia 1938 r. II. Pr-2514/38 w sprawie organizacji roku szkolnego 1938/39 w szkolnictwie powszechnym (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4 z dnia 30 kwietnia 1938 r., poz. 100).

Minister

W. Świątosławski.

77.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

OKÓLNİK Nr 26

z dnia 26 lipca 1938 r. (SG. 94-124/1)

o organizacji i budowie domów społecznych (ludowych).

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.” N. 10 poz. 310 z 1938 r.)

Do

P. P. Wojewodów i Przewodniczących Wydziałów Powiatowych.

Sprawa budowy na wsi domów społecznych (ludowych), w których mogłyby się ogniskować poczynania oświatowo-kulturalne i społeczno-gospodarcze, jest zagadnieniem wielkiej wagi dla podnie-

sienia wsi pod względem kulturalnym i gospodarczym.

Komitet do Spraw Kultury Wsi, działający pod przewodnictwem Pana Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych, uznając za konieczne skoordynowanie wysiłków i podjęcie planowej akcji na odcinku budowy domów społecznych, uchwalił instrukcję w sprawie organizacji i budowy domów społecznych.

Opierając się na wspomnianej uchwale oraz uznając, że w akcji popierania budowy domów społecznych — obok innych czynników — powinny żywy udział również związki samorządowe, ustalam następujące wytyczne, którymi związki samorządowe powinny się kierować w odniesieniu do sprawy budowy domów społecznych:

1) Domy społeczne, żeby mogły spełniać należycie swoją rolę w życiu wsi, nie mogą być odgórnie w postaci jakiegoś szablonu wszystkim środowiskom wiejskim narzucone, przeciwnie, powinny być przede wszystkim dorobkiem moralnym i materialnym danego środowiska.

2) Z ujętego w sposób powyższy zagadnienia budowy domów społecznych wynika, że w akcji budowy tych domów przodująca rola przypada samorządnej inicjatywie społecznej danego środowiska, a więc miejscowym dobrowolnym organizacjom społecznym, które dla celów budowy i utrzymania domu społecznego mogą się zrzeszać, tworząc oddzielne stowarzyszenia, oparte na własnym statucie, bądź też silniejsze z nich organizacyjnie i finansowo mogą podjąć się samodzielnie budowy domów społecznych przy częściowej pomocy z zewnątrz.

3) W środowiskach, w których brak odpowiednich organizacji społecznych, lub też organizacje te nie posiadają na ten cel środków finansowych, inicjatywa budowy domu społecznego powinna spocząć na gromadzie, która to zadanie powinna podjąć w miarę swych możliwości finansowych, przy czynnym współdziałaniu i poparciu gminy oraz powiatowego związku samorządowego; gmina i powiatowy związek samorządowy poza tym troszczyć się powinny o to, aby akcja budowy domów społecznych na ich terenie była planowo prowadzona i w odpowiedni sposób skoordynowana.

4) Celem skoordynowania akcji budowy domów społecznych, powiatowe związki samorządowe w szczególności powinny:

- a) opracować w porozumieniu z organizacjami społecznymi i zarządami gmin plan budowy sieci domów społecznych z uwzględnieniem istniejących i budujących się domów społecznych na terenie powiatu,
- b) troszczyć się o zapewnienie gruntów, potrzebnych pod budowę domów społecznych (grunty własne, gmin wiejskich i gromad,

grunty jakie można uzyskać w wyniku przebudowy ustroju rolnego itp.),

- c) opracować formy pomocy organizacyjnej i finansowej,
- d) dążyć do skoordynowania działalności samorządu i dobrowolnych organizacji społecznych w zakresie budowy domów społecznych,
- e) współdziałać w organizacji i budowie domów społecznych.

Dla należytego przeprowadzenia powyższych zadań może być w powiatowej komisji oświaty pozaszkolnej utworzona podkomisja domów społecznych.

5) Powiatowy związek samorządowy, popierając budowę domów społecznych, powinien w pierwszym rzędzie zwracać uwagę na wykończenie rozpoczętych domów i wyposażenie ich w odpowiednie urządzenia wewnętrzne, potrzebne do prowadzenia prac, a dopiero w dalszej kolejności przystąpić do współdziałania w zakresie budowy domów w tych środowiskach, w których potrzeba stała się oczywista.

6) Budując domy społeczne, należy w pierwszym rzędzie wykorzystać na ten cel środki społeczne miejscowego społeczeństwa w postaci bezpłatnej robocizny, składek dobrowolnych, ofiar, udziałów lub opłat poszczególnych organizacji, dochody z dzierżawy polowań, rybołówstwa, darowizny itp.

7) Po wyzyskaniu wszystkich źródeł wymienionych w pkt. 6, gromada, zrzeszenie organizacji, jako oddzielne stowarzyszenie, oparte na własnym statucie, jak również poszczególne organizacje, — mogą korzystać z pomocy źródeł publicznych, które na ten cel przeznaczone zostały w budżetach związków samorządu terytorialnego, gospodarczego i innych instytucji publicznych.

8) Niezależnie od tych źródeł — samorząd, zrzeszenia organizacji oraz poszczególne organizacje społeczne mogą korzystać ze środków kredytowych, które na ten cel zostaną uruchomione.

Powiatowe związki samorządowe mogą ponadto w pewnych wypadkach umożliwić organizacjom społecznym korzystanie z kredytów publicznych na budowę i wykończenie domów społecznych przez udzielenie instytucjom kredytowym gwarancji spłaty zaciągniętych kredytów.

9) Dom społeczny wybudowany przez gromadę, gminę czy powiatowy związek samorządowy staje się własnością prawną tej jednostki samorządu, która go wybudowała, bez względu na to, czy dana jednostka prowadzi w nim bezpośrednio pracę, czy też oddała go w użytkowanie organizacjom.

10) Domy społeczne wybudowane przez organizacje, zrzeszone w specjalnym towarzystwie jako

jednostce prawnej, stają się własnością tegoż towarzystwa, bez względu na włożony udział finansowy poszczególnych organizacji.

11) Aby uniknąć budowania domów społecznych nie przystosowanych do właściwych zadań, jakie mają one spełniać zarówno pod względem rozmiarów, jak i urządzeń wewnętrznych, ustala się najmniejszy pod względem rozmiarów typ domu społecznego. Dom taki powinien zawierać następujące pomieszczenia:

- a) salę do zebrań i przedstawień teatralnych.
- b) pomieszczenie na świetlicę, czytelnię i bibliotekę (łącznie),
- c) pomieszczenie np. na sklep spółdzielczy.
- d) pomieszczenie np. dla kierownika sklepu, lub zarządu domu,
- e) korytarz z szatnią.

12) Rozmiary poszczególnych pomieszczeń jak również sposób wykorzystania domu społecznego winny być uzależnione od zasięgu działalności domu społecznego i od warunków danego środowiska.

Zewnętrzny wygląd domu społecznego powinien być przystosowany do charakteru architektury regionalnej.

13) W domach społecznych, przeznaczonych dla większych środowisk, oprócz pomieszczeń wymienionych w pkt. 11 pod lit. a, b, c, d, e, można przewidzieć w planie budowy dodatkowe pomieszczenie, np. dla biblioteki i czytelni — jako oddzielne pomieszczenie dla Kasy Stefczyka, Kółka Rolniczego oraz pokoje dla innych organizacji.

14) W domach społecznych nie mogą mieścić się: areszty, sklepy z napojami alkoholowymi, przedsiębiorstwa przemysłowe, których działalność mogłaby utrudniać normalną pracę, prowadzoną w domach społecznych, a ponadto szpitale, przytułki, lokale ugrupowań politycznych itp. Wyjątek stanowi siedziba urzędowa organów gromady.

15) W tych miejscowościach, w których istnieje już dom społeczny o charakterze powszechności, bądź też rozpoczyna się budowa takiego domu, należy unikać rozpraszania sił organizacyjnych i materialnych miejscowego społeczeństwa, przejawiającego się w budowaniu odrębnych domów przez poszczególne organizacje.

16) Przy domach społecznych, lub w ich sąsiedztwie, należy urządzić boisko sportowe oraz w miarę możliwości zieleńce i ogródek jordanowski, o ile tego rodzaju urządzenia nie istnieją już w danym osiedlu (np. przy szkole, remizie itp.).

Proszę PP. Wojewodów i Przewodniczących Wydziałów Powiatowych o osobiste zainteresowanie się akcją budowy domów społecznych na pod-

ległym Panom terenie oraz o dopilnowanie, ażeby akcja ta rozwijała się w myśl rozwiniętych wyżej zasad.

Minister:

Sławoj Składkowski

78.

MINISTER

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

OKÓLNIK Nr 53

z dnia 21 września 1938 r. (II W-6498/38)

w sprawie udziału młodzieży w uroczystościach i ogólnych akcjach społecznych.

Obserwacja życia szkolnego w ostatnich latach nasuwa uzasadnione obawy, że młodzież szkolna bywa zbyt często odrywana od obowiązkowych zajęć szkolnych. Dzieje się to przeważnie z powodu uroczystości publicznych, rewii, pochodów, zbiórek i t.p., w których młodzież uczestniczy często wyjątkowo w charakterze pośrednim i biernym. Wpływa to ujemnie na normalny tok pracy szkolnej a nie daje odpowiednich pod względem wychowawczym wyników.

Przypominając dotychczasowe zarządzenia regulujące sprawę udziału młodzieży w uroczystościach publicznych (okólnik nr 72 z 29 maja 1934 r. i nr 124 z dn. 30 listopada 1936 r.), uważam za stosowne podkreślić w sposób kateryczny potrzebę jak najskrupulatniejszego wykorzystania czasu przeznaczonego na naukę szkolną i inne obowiązkowe zajęcia oraz zwrócenia uwagi na konieczność oszczędzania sił młodzieży i czasu pozostającego do jej dyspozycji.

I. Przy planowaniu wystąpień zewnętrznych należy bezwarunkowo brać w rachubę wiek młodzieży, jej możliwości fizyczne, zdrowie oraz porę roku i warunki atmosferyczne, a zaniechać bezwzględnie wystąpień, o ile miałyby oddziaływać niekorzystnie na młodzież.

Zarazem podkreślam, że w wystąpieniach zewnętrznych, w których szkoła bierze udział oficjalnie, uczestnicząca w wystąpieniu młodzież szkoły obowiązana jest pojawić się jako zespół szkolny. Nie należy zatem przydzielać młodzieży do zespołów różnych organizacji. Wyjątek stanowią hufce szkolne, które mogą występować samodzielnie w przypadkach przewidzianych niniejszym zarządzeniem względnie specjalnymi przepisami.

Dyrektorzy i Kierownicy szkół mogą udzielać zezwolenia na wystąpienia młodzieży w czasie uroczystości szkolnych organizacji, np. Harcerstwa, Organizacji Przysposobienia Wojsk. Kobiet do Obrony Kraju i t.p. w szeregach tych organizacji tylko w porze wolnej od obowiązującej nauki szkolnej.

II. Uroczystości związane z dniem:

- 11 listopada — Święto Niepodległości (w wystąpieniach zewnętrznych może brać udział tylko młodzież klas starszych),
- 1 lutego — Dzień Imienin Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Prof. Ignacego Mościckiego.
- 18 marca — Dzień Imienin Marszałka Polski Edwarda Śmigłego Rydza (zbiórka uroczysta hufców szkolnych),
- 19 marca — Dzień Imienin Pierwszego Marszałka Polski, Józefa Piłsudskiego (nabożeństwo żałobne),
- 3 maja — Święto Narodowe,
- 12 maja — Rocznica śmierci Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego.

powinny być stale i corocznie obchodzone w sposób uroczysty, niezależnie od ukazania się w tej sprawie specjalnych zarządzeń.

III. W pracy wewnętrznej szkoły należy wysunąć jako zasadę, aby zagadnienia i tematy o charakterze wychowawczym, rozwijane i propagowane poza szkołą przez organizacje starszego społeczeństwa były w szkole uwzględniane w miarę możliwości w związku z realizowaniem obowiązującego programu nauki, a nie stanowiły okazji do specjalnych uroczystości, odrywających ogół młodzieży od zajęć szkolnych. Przy wyborze tych zagadnień i tematów należy uwzględniać zwłaszcza te spośród nich, które dają wybitne wyniki społeczne i mają charakter działań użyteczności publicznej, a więc np.:

- Współpraca z armią,
- Sprawy obrony przeciwlotniczej i lotnictwa,
- Propaganda morza i kolonii,
- Ochrona przyrody. (Opieka nad zwierzętami).
- Opieka nad zdrowiem i higieną ludności.
- Pomoc szkolnictwu powszechnemu.
- Pomoc Polakom zagranicą.
- Akcja oszczędnościowa i spółdzielcza.
- Pomoc zimowa.

Zagadnienia i tematy wychowawcze realizuje szkoła także przez udział młodzieży w organizacjach szkolnych. W pracy organizacyj szkolnych należy jednak również konsekwentnie i bezwzględnie dążyć do ograniczenia ilości podejmowanych imprez i przedsięwzięć młodzieży na rzecz jakościowego przygotowania oraz wpływać na nadawanie im charakteru akcji społecznie pożytecznych a nie efek-

townych i popisowych uroczystości. Należy przy tym liczyć się z możliwością łączenia licznych imprez urządzanych przez każdą grupę z osobna. Ponadto dążyć należy do takiego układu prac młodzieży, by powodował on czynny udział co raz to innych grup i jednostek bez nadmiernego przeciążania tych samych zespołów bądź osób. Niejednokrotnie będzie można zaznajomić młodzież z ważniejszymi akcjami społecznymi drogą krótkiego przemówienia dyrektora (kierownika) lub nauczyciela do młodzieży całej szkoły, przez artykuły w ściennych gazetkach szkolnych, wywieszanie hasł, organizację małej wystawy i t.p.

IV. W związku z powyższym należy poddać rewizji podejmowanie wspomnianych prac i zagadnień oraz dokonać ich wyboru w ściśle ograniczonym zakresie, mając na uwadze pewną ich określoność. Jeśli np. w danym roku poświęcono szczególną uwagę pewnej akcji, w roku następnym można zająć się organizowaniem akcji w innym zakresie.

Minister:

W. Świątosławski

79.

MINISTER

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego OKÓLNIAK Nr 60

z dnia 27 października 1938 r. (II Pr-9168/38)

w sprawie korelacji nauki poszczególnych przedmiotów z nauką religii rzymskokatolickiej.

Rozporządzeniami Nr II Pr-6647/38 oraz Nr II Pr-6445/38 z dnia 18 lipca 1938 r. ustalony został w porozumieniu z władzami kościelnymi program nauki religii rzymskokatolickiej w publicznych szkołach powszechnych I i II stopnia. W związku z tym polecam nauczycielom szkół powszechnych stopnia I i II zaznajomić się z nowym programem nauki religii rzymskokatolickiej, aby przy realizowaniu programów poszczególnych przedmiotów uwzględniali we właściwy sposób korelację z nauką religii rzymskokatolickiej.

Minister:

W. Świątosławski

80.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Dnia 6 października 1938 r. Nr Szt-3027/38. Nr Szt-3027/38.

Kinoteatr objazdowy Legii Inwalidów Wojennych Wojsk Polskich

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zezwala Legii Inwalidów Wojennych Wojsk Polskich im. Gen. J. Sowińskiego w myśl

okólnika Nr 84 z dnia 30 września 1935 r. (I Pol-2474/35) (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 10 poz. 182) na wyświetlanie filmu: „Dziki ścieżki“ przed młodzieżą od lat 10, a filmu: „Kły i pazury“ przed młodzieżą od lat 7 we wszystkich szkołach Rzeczypospolitej w ciągu roku szkolnego 1938/39 pod warunkiem ścisłego przestrzegania treści wspomnianego okólnika, a w szczególności pod warunkiem zapewnienia bezpieczeństwa podczas wyświetlania filmów, sprawności w organizowaniu pokazów oraz posługiwania się kopiami w zupełnie dobrym stanie.

Zarazem Ministerstwo zaznacza, że zezwolenie niniejsze, zgodnie z punktem 7 wymienionego okólnika, nie może być uważane za polecenie i w niczym nie ogranicza swobody kierownictw i dyrekcji szkół w dopuszczaniu powyższego filmu do wyświetlania w obrębie poszczególnych zakładów naukowych.

(O-33016/38).

Naczelnik Wydziału

F. Dzik

81.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Dnia 30 września 1938 r. Nr Szt-2802/38.

Znaczek Społecznego Komitetu Radiofonizacji Kraju.

Społeczny Komitet Radiofonizacji Kraju wydał specjalny znaczek metalowy w cenie 50 gr., przeznaczając dochód uzyskany z jego sprzedaży na zasilenie funduszu Radiofonizacji Szkół.

Sprzedaż tego znaczka wśród gron Komitetów Rodzicielskich oraz wśród rodziców uczniów zajmie się sam Społeczny Komitet Radiofonizacji Kraju.

Naczelnik Wydziału

(—) F. Dzik

82.

O d z n a c z e n i a

*nadane w roku 1938 za zasługi w służbie oświatowej i oświatowo-społecznej
w Okręgu Szkolnym Brzeskim.*

ZŁOTY KRZYŻ ZASŁUGI

za zasługi w służbie państwowej i pracy
pedagogicznej:

Borkowska Zofia, naucz. państw. gimnazjum im. Kr. Zygmunta-Augusta w Białymstoku; Czulańska Maria, naucz. państw. liceum pedagogicznego w Białymstoku; Dobkowa Justyna, przełożona państw. gimnazjum im. A. Jabłonowskiej w Białymstoku; Kędzińska Leokadia, naucz. państw. gimnazjum im. M. Konopnickiej w Łomży; Kurowska Wiktoria, naucz. państw. gimnazjum im. Kr. Zygmunta-Augusta w Białymstoku; Preferansow Włodzimierz, naucz. państw. gimnazjum im. J. I. Kraszewskiego w Drohiczyne n.B.

za zasługi w dziedzinie budownictwa szkolnego:

Badzian Leopold, b. inspektor szkolny Białostocki i b. wizytator szkół w Kuratorium O. S. Brzeskiego, dyrektor gimnazjum miejskiego w Żyrardowie; Budzanowski Teofil, inspektor szkolny w Łomży; Jóźniński Konstanty, inspektor szkolny w Łomży; Stankiewicz Tadeusz, kierownik Wojewódzkiego Biura do Spraw Finansowo-Rolnych w Brześciu n.Bugiem; Wniarski Marian, naczelnik wydziału w Kuratorium O. S. Brzeskiego.

za zasługi na polu pracy społecznej:

Nowotarski Jan, dyrektor gimnazjum kupieckiego T-wa Rozwoju Ziemi Wschodnich w Pińsku; Malewski Bolesław, kierownik p.s.p. w Porębie, pow. ostrowskiego.

SREBRNY KRZYŻ ZASŁUGI

za zasługi w służbie państwowej i pracy
pedagogicznej:

Antyporowicz Włodzimierz, naucz. p.s.p. w Narwie pow. bielskiego; Bogucki Konstanty, kierownik p. s. p. w Janowie pow. sokólskiego; Borowska Karolina, p.o. kierownika p.s.p. w Wólce Szczytyńskiej pow. kosowskiego; Daabowa Maria, kierowniczka p.s.p. nr 2 w Brześciu n.B.; Dudzińska Aleksandra, naucz. p.s.p. nr 1 w Brześciu n.B.; Fijałkowski Franciszek, kier. p. s. p. w Komorowie pow. ostrowskiego; Gryżenia Wiktoria Natalia, kier. p.s.p. nr 3 w Białymstoku; Jaroński Tadeusz Leonard, kier. p.s.p. nr 1 w Bielsku Podl.; Karp Aleksander, p.o. kierownika p. s. p. w Putkowiecach Nadolnych pow. bielskiego; Klepacki Bolesław, nauczyciel p.s.p. w Białymstoku; Kochański Mieczysław, p.o. kierownika p.s.p. w Waniewie pow. wysoko-mazowieckiego; Kopec Aleksander, p.o. kierownika p.s.p. w Zawadach pow. ostrołęckiego; Kotas

Franciszek, naucz. p.s.p. w Drohiczynie n.B. pow. bielskiego; Kotwicz-Gilewski Ignacy, kier. psp Siemiatyczach pow. bielskiego; Kowalski Mieczysław, kierownik p. s. p. w Pare pow. pińskiego; Kowalski Zygmunt, p.o. kierownika p.s.p. w Zbirogach pow. brzeskiego; Krawczyk Michał Roman, kier. p.s.p. w Goworowie pow. ostrołęckiego; Kubala Józef, kierownik p. s. p. w Wasilkowie pow. białostockiego; Lewandowski Józef, kierownik p.s.p. w Antopolu, pow. kobryńskiego; Majewski Ignacy, nauczyciel p. s. p. w kol. Świtycze pow. brzeskiego; Mizerski Stefan, kierownik p. s. p. w Łohiszynie pow. pińskiego; Mościński Marian, kierownik p.s.p. w Hancewiczach pow. łuninieckiego; Panasikowa Zofia Józefa, naucz. p. s. p. w Orzechowiczach, pow. brzeskiego; Przyłucki Stanisław, p.o. kier. p. s. p. w Tołkowie, pow. kobryńskiego; Pürkhardt Emil, nauczyciel p. s. p. nr 1 w Łunińcu; Sagan-Borowicz Henryk, kier. p.s.p. nr. 3 w Brześciu n.B.; ś.p. Skibicki Jan, kierownik p. s. p. w Piątnicy, pow. łomżyńskiego; Skwirczyński Stanisław, kier. p. s. p. w Bielsku, pow. kobryńskiego; Stanio Franciszek, p.o. kier. p.s.p. nr 11 w Białymstoku; inż. Szczerba Marian, dyrektor państw. szkoły przem. leśnego w Łomży; Szulborski Antoni, nauczyciel p. s. p. w Ostrowi Mazowieckiej; Szymczak Stefan, p. o. kierownik p.s.p. w Motolu, pow. drohickiego; Tyrpa Jan, p.o. kierownika p.s.p. w Sienkiewiczach, pow. łuninieckiego; Wawrykowa Józefa, p.o. kier. p. s. p. nr 15 w Białymstoku; Wąchałówna Maria, kierown. p.s.p. nr 16 w Białymstoku; Weretyńska Anna, nauczycielka p. s. p. w Leszowie, pow. sokólskiego; Wolterówna Wanda, naucz. p.s.p. w Koszewie, pow. bielskiego.

za zasługi w dziedzinie budownictwa szkolnego:

Bajbor Mieczysław, kierownik p. s. p. nr 1 w Hajnówce, pow. bielskiego (po raz drugi); Braciejewski Józef, wójt gminy Horodeczno, pow. prużańskiego (po raz drugi); Brodzki Mieczysław, p.o. kier. publ. szk. powsz. w Ziołowie, pow. kobryńskiego; Cieślak Franciszek, kierownik p.s.p. w Piskach, pow. ostrołęckiego; Ewertyński Ferdynand, dyrektor gimnazjum mechanicznego Polesk. T-wa Oświaty Zawodowej w Brześciu n.B.; Fronczak Alojzy, kierownik p.s.p. nr 1 w Ostrołęce; Hołdakowski Kazimierz, kierownik p.s.p. w Długosiodle, pow. ostrowskiego; Hudycki Jan, p.o. kierownika p.s.p. w Horodyszczu, pow. stolińskiego; Hütter Jan, nauczyciel p.s.p. w Wysokiem Mazowieckiem; Janiszewski Sergiusz, leśniczy Banku Gospodarstwa Krajowego; Jastrzębski Zygmunt, p.o. kier. p.s.p. w Lubaszewie, pow. łuninieckiego (po raz drugi); Kalaman Tadeusz, p.o. kier. p.s.p. w Bogdanówce, pow. pińskiego; Kaprańska Julia, st. rejestrator w Inspektoracie Szkolnym w Kamieniu Koszyrskim; Kawecki Adolf, kier. p. s. p. w Bacieczkach, pow. białostockiego; Koszałkowski Jerzy, p. o. kier. p. s. p. w Rakowym Lesie, pow. kobryńskiego; Kotarba Józef, p.o. kierownika p. s. p. w Gierszonach, pow. brzeskiego;

Kozłowski Michał, p.o. kierownika p.s.p. w Chotyńcach, pow. łuninieckiego; Kurzeja Tadeusz, naucz. p.s.p., p.o. instruktora ośw. pozaszk. w Insp. Szkolnym w Kamieniu Koszyrskim; Lachowicz Leopold, kierownik p.s.p. w Kątach, pow. łomżyńskiego; Lebedziowa Stefania, naucz. p.s.p. w Malukowiczach - stacji, pow. łuninieckiego; Lewandowski Władysław, notariusz w Bielsku Podlaskim; Motoszko Michał, kierownik p.s.p. nr. 1 w Białymstoku (po raz drugi); Neuhoff-Ley Hugo Ryszard, wójt gminy Siechniewice, pow. prużańskiego; Pachniewicz Stefan, magazynier składnicy mat.-int. w Białymstoku; Paterówna Eugenia, p.o. kier. p.s.p. w Strudze, pow. stolińskiego; Pawłowska Janina; naucz. p. s. p. w Oleszkowiczach pow. brzeskiego; Poljowski Bronisław, firmant Banku Polskiego — Oddział w Brześciu n.B. (po raz drugi); Przyślucki Stanisław, wójt gminy Podoleśie, pow. kobryńskiego (po raz drugi); Roszkowski Piotr, kierownik p.s.p. w Kolnie, pow. łomżyńskiego (po raz drugi); Świrniak Józef, kierownik p.s.p. w Kruszewie, pow. białostockiego; Waszkiewicz Andrzej, burmistrz miasta Kolna, pow. łomżyńskiego (po raz drugi); Wolski Jan Baltazar, urzędnik Okręgowej Izby Kontroli w Brześciu n.B.

za zasługi na polu pracy społecznej:

Bazylewicz Józef, p.o. kier. p.s.p. w Braszewiczach, pow. drohickiego; inż. Borysiuk Władysław, naucz. państw. gimn. im. R. Traugutta w Brześciu n.B.; Brydakówna Bronisława, naucz. p. s. p. w Brześciu n.B.; Bogacewicz Bronisław, kier. p.s.p. w Sokołach, pow. wysokomazowieckiego; Charytoniuk Aleksander, p.o. kierownik p.s.p. w Iwacewiczach, pow. kosowskiego; Chmielowski Józef, p. o. kierownik p. s. p. w Derewku, pow. koszyrskiego; Frączakowa Zofia, naucz. p.s.p. w Wołkuszach, pow. sokólskiego; Jarmułowicz Władysław, naucz. p.s.p. nr 6 w Brześciu n.B.; Kaliński Jan, nauczyciel p.s.p. w Długosiodle, pow. sokólskiego; Kowal Dionizy, st. rejestrator w Inspektoracie Szkolnym w Łunińcu; Maliszewski Stefan, naucz. p.s.p., p.o. instruktora ośw. pozaszk. w Insp. Szkolnym w Pińsku; Makruszyc Wacław, p.o. kier. p. s. p. w Lipnikach, pow. drohickiego; Obermüller Zygmunt, kier. p.s.p. w Wydercie, pow. koszyrskiego; Olkowski Franciszek, p.o. kier. p.s.p. w Horodnie, pow. stolińskiego; Parymończykówna Wiktoria, naucz. państw. gimn. im. R. Traugutta w Brześciu n.B.; Plonowa Janina, kierown. p.s.p. w Stobychwie, pow. koszyrskiego; Pasternak Mikołaj, p.o. kierown. p. s. p. w Nujnie, pow. koszyrskiego; Reluga Piotr Paweł, naucz. państw. gimn. im. A. Mickiewicza w Prużanie; Springwald Wiktor, kierownik p. s. p. w Czuczewiczach, pow. łuninieckiego; Smolak Julian, nauczyciel p. s. p. w Plancie, pow. kobryńskiego.

BRĄZOWY KRZYŻ ZASŁUGI

za zasługi w służbie państwowej:

Bogdan Mieczysław, woźny w państw. gimn. im. M. Kopernika w Grajewie; Burawski Piotr, st.

woźny w państw. gimn. im. Kr. St. Leszczyńskiego w Ostrołęce; Godlewski Adam, st. woźny w państw. gimn. im. Prezydenta Rzplitej Prof. I. Mościckiego, w Ostrowi Maz.; Kania Franciszek, woźny w państw. gimn. im. T. Kościuszki w Łomży.

za zasługi w dziedzinie budownictwa szkolnego:

Bakun Józef, sołtys wsi Jacowlany, pow. sokólskiego; Dziurdziowa Zofia, żona urzędnika pań-

stwowego w Białymstoku; Gawryluk Paweł, urzędnik kontraktowy w Insp. Szkolnym w Kabryniu; Kurant Wincenty, rolnik w Andrzejewie, pow. ostrowskiego; Lendźioszek Franciszek, rolnik w Rząśniku, pow. łomżyńskiego; Makar Kazimierz, wójt gminy Szudziałów, pow. sokólskiego (po raz drugi); Plakwicz Stanisław, właściciel młyna w Długosiodle, pow. ostrowskiego; Waszczuk Edward, funkcjonariusz P. K. P. w Łunincu.

Wydawnictwa zatwierdzone do użytku szkolnego.

Wykaz podręczników szkolnych zatwierdzonych do dnia 30 sierpnia 1938 r. przez Ministerstwo W.R. i O.P. do użytku w klasie I liceum ogólnokształcącego.*)

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.” N. 9 poz. 289 z 1938 r.)

Klasa I.

JĘZYK POLSKI.

Górski K. Literatura Polska. Część I. Historia literatury i języka polskiego dla liceów ogólnokształcących. Wydawnictwo Książnicy—Atlasu. Lwów—Warszawa. 1938. Cena zł 7,10**).

Górski K. Literatura Polska. Część II. Wypisy z literatury polskiej i powszechnej dla I kl. liceów ogólnokształcących. Wydawnictwo Książnicy—Atlasu. Lwów—Warszawa. 1938. Cena zł 8,10.

Kleiner J., Brückner A., Alexandrowicz Z., Balicki J., Maykowski S. Literatura Polska dla kl. I liceów ogólnokształcących. Tom I:

Część I. Balicki J., Maykowski S. Wypisy z literatury polskiej. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1938. Cena zł 3,00.

Część II. Kleiner J., Brückner A. Zarys dziejów literatury polskiej i języka polskiego. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1938. Cena zł 3,00.

Książka pomocnicza.

Kleiner J., Brückner A., Alexandrowicz Z., Balicki J., Maykowski S. Literatura Polska dla klasy I liceów ogólnokształcących. Tom I. Część III. Alexandrowicz Z. Materiały pomocnicze do literatury polskiej. Wydawni-

ctwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. Lwów. 1938. Cena zł 3,00.

JĘZYK ŁACIŃSKI.

Cicero M. Tullius. De Officiis. Wybór. Opracował M. Auerbach. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego Nr 2. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1937. Cena zł 0,80.

Cicero M. Tullius. De re publica. Opracował M. Auerbach. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego Nr 5. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1937. Cena zł 0,80.

Cicero M. Tullius. Pro Archia poeta oratio. Opracował M. Auerbach. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego Nr 6. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1937. Cena zł 0,80.

Cycero w świetle własnych pism. Opracował M. Golias. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego. Nr 1 i Nr 4. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1937. Cena części I zł 0,80 i części II zł 0,60.

Historia i teoria wymowy w świetle pism Cyserona. Opracował J. Smereka. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego. Nr 3. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1937. Cena zł 0,80.

Sińko T. Wypisy łacińskie. Dla I kl. liceów humanistycznych i klasycznych. Zeszyt 1. Wybór z pism Cyserona. Wydawnictwo Książnicy—Atlasu. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 1,60.

Sinko T. Wypisy łacińskie. Dla I kl. liceów humanistycznych i klasycznych. Zeszyt 2. Z listów Pliniusza Młodszego, pisma prawników i autorów starożytnych. Wydawnictwo Książnicy—Atlasu. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 0,70.

*) Podane w spisie ceny podręczników są obliczone wraz ze znaczkiem na T-wo Popierania Budowy Publ. Szkół Powszechnych.

Sinko T. Wypisy łacińskie. Dla I kl. liceów humanistycznych i klasycznych. Zeszyt 3. Wybór z utworów Wergiliusza. Wydawnictwo Książnicy—Atlasu. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 1,90.

Sinko T. Wypisy łacińskie. Dla I kl. liceów humanistycznych i klasycznych. Zeszyt 4. Z elegii Owidiusza. Tibulla Properejusza. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. Cena zł 0,90.

Sinko T. Wypisy łacińskie. Dla I kl. liceów humanistycznych i klasycznych. Zeszyt 5. Najślawniejsi mówcy łacińsko-polscy. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 0,60.

Vergilius Maro P. Aeneis ks. IV i VI. Wydał Ryszard Ganszyniec. Teksty Filomaty Nr 5. Wydawnictwo Filomaty. Lwów. 1937. Cena zł 0,45.

Vergilius Maro P. Bukoliki i Georgika. Wydał Ryszard Ganszyniec. Teksty Filomaty Nr 3. Wydawnictwo Filomaty. Lwów. 1937. Cena zł 0,45.

Wergiliusz. Pierwsza pieśń Eneidy. Opracował M. Golias. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego Nr 8. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1938. Cena zł 0,80.

Opowieść Eneasza (Wergiliusz, druga i trzecia pieśń Eneidy). Opracował A. Bednarowski. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego Nr 9. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1938. Cena zł 0,80.

Tragedia Dydony. (Wergiliusz, czwarta pieśń Eneidy). Oprac. M. Auerbach. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego Nr 10. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1938. Cena zł 0,80.

Eneasza w królestwie cieniów. (Wergiliusz, szósta pieśń Eneidy). Oprac. M. Rozmarynowicz. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego Nr 11. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1937. Cena zł 0,80.

Wergiliusz. Wybór Bukolik i Georgik. Opracował S. Essmanowski. Teksty łacińskie dla liceum humanistycznego i klasycznego. Nr 7. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1937. Cena zł 0,80.

Gramatyki.

Auerbach M. i Dąbrowski K. Gramatyka łacińska. Podręcznik dla wszystkich klas gimnazjalnych. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów. 1937. Cena zł 1,40. Dozwolona do końca roku szkolnego 1938/39.

Sinko T. Gramatyka łacińska. Wydanie czwarte. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1932. Cena zł 4,20. Dozwolona do końca roku szkolnego 1938/39.

JĘZYK GRECKI.

Gramatyka.

Auerbach M. i Golias M. Gramatyka dla szkół średnich ogólnokształcących. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1935. Cena zł 4,10. Dozwolona do końca roku 1938/39.

Książka pomocnicza.

Golias M. Hellada. Książka pomocnicza dla uczniów I klasy wydziału klasycznego liceów ogólnokształcących. Wydawnictwo K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938. Cena zł 3,30.

JĘZYK FRANCUSKI.

Cieśliński J. i K. A travers les siecles. Tome premier. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. Cena zł 4,50.

Czerny S. et Jungman F. Le genie de la France. Podręcznik języka francuskiego dla I kl. liceów ogólnokształcących. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1938. Cena zł 7,00.

Folkierski W. L'Esprit de la France. Podręcznik języka francuskiego dla I klasy wszystkich wydziałów ogólnokształcących. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938. Cena zł 4,60.

JĘZYK NIEMIECKI.

Lempicki Z. i Elgert G. Deutschland. Geist und Gestalt. Podręcznik dla I kl. liceum ogólnokształcącego. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1938. Cena zł 5,20.

BIOLOGIA.

Skowron S., Starmach K. i Mikulski J. Biologia dla I klasy gimnazjów ogólnokształcących wydziału matematyczno-fizycznego, humanistycznego i klasycznego. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1938.

Szejnman. Biologia. Podręcznik dla klasy I liceów humanistycznych, klasycznych i matematyczno-fizycznych. Wydawnictwo Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska”. Warszawa. 1938. Cena zł 5,00.

FIZYKA.

Kalinowski S. i Kalinowska E. Podręcznik fizyki dla I kl. liceum wydziału matematyczno-fizycznego i przyrodniczego. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. Cena zł 4,20.

Kalinowski S. i Kalinowska E. Podręcznik fizyki dla I i II klasy liceum wydziału humanistycznego i I klasy wydziału klasycznego. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. Cena zł 4,20.

Werner W. Fizyka. Dla I klasy liceów ogólnokształcących. Wydział humanistyczny. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1938. Cena zł 3,40.

CHEMIA.

Pleśniewicz S. i Woyno T. Chemia z mineralogią i geologią. Dla I kl. liceum ogólnokształcącego. Wydział matematyczno-fizyczny i przyrodniczy. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 7,30.

MATEMATYKA.

Frejlich K. Matematyka dla I klasy liceum ogólnokształcącego. (Wydziały humanistyczny, przyrodniczy i klasyczny). Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. Cena zł 2,90.

Łomnicki A. Trygonometria. Podręcznik dla liceów ogólnokształcących. Wydawnictwo Księgarni Wydawniczej K. Gubrynowicza. Lwów. 1938. Cena zł 2,20.

Łomnicki A. Algebra dla I kl. liceum ogólnokształcącego. Wydział humanistyczny, przyrodniczy i klasyczny. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1938. Cena zł 2,20.

Mihułowicz J. Algebra. Dla I klasy liceum humanistycznego i przyrodniczego. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 1,20.

Mihułowicz J. Trygonometria dla I klasy liceum ogólnokształcącego. Wydział humanistyczny i przyrodniczy. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1938. Cena zł 1,80.

Słapczyński A. Matematyka. Podręcznik dla kl. I liceum humanistycznego, klasycznego i przyrodniczego. Wydawnictwo Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska”. Warszawa. 1937. Cena zł 3,10.

Steckel S. Algebra. Podręcznik dla kl. pierwszej liceów matematyczno-fizycznych. Wydawnictwo Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska”. Warszawa. 1938. Cena zł 3,00.

Steckel S. Algebra. Podręcznik dla kl. pierwszej liceów humanistycznych, przyrodniczych i klasycznych. Wydawnictwo Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska”. Warszawa. 1937. Cena zł 2,00.

Straszewicz S. i Kulczycki S. Matematyka. Algebra. Trygonometria. Dla I klasy liceum ogólnokształcącego. Wydział humanistyczny i przyrodniczy. Wydawnictwo Książnicy - Atlasu. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 2,20.

Straszewicz S. i Kulczycki S. Matematyka. Algebra. Trygonometria i geometria wykreslna. Dla I klasy liceum ogólnokształcącego. Wydział matematyczno-fizyczny. Wydawnictwo Książnicy-Atlasu. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 4,90.

Szerszeń S. Geometria wykreslna. Część I. Dla I klasy liceum matematyczno-fizycznego i II klasy liceum humanistycznego i przyrodniczego. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów—Warszawa. 1937. Cena zł 1,30.

Wojtowicz W. Tablice matematyczno-fizyczne czterocyfrowe do użytku szkół średnich. Wydanie trzynaste rozszerzone. Wydawnictwo Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska”. Warszawa. 1938. Cena zł 1,60.

Wróblewski J. Podręcznik geometrii wykreslnej w zakresie I klasy liceum matematycznego. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. Cena zł 1,50.

A. Ministerstwo W.R. i O.P. zatwierdziło do użytku szkolnego następujące książki i pomoce szkolne dla szkół powszechnych, średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.” N. 10 poz. 324 z 1938 r.)

1. Podręczniki szkolne.

Bornholtz T. Zagadnienia życia współczesnego. Podręcznik dla I klasy liceów ogólnokształcących. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. (Nr II Pr-16058/38).

Cicero M. Tullius. Pro Archia poeta. Pro Q. Ligario. Wydał R. Ganszyniec. Teksty Filomaty Nr 16. Wydawnictwo Filomaty. Lwów. 1937 — dla uczniów kl. IV gimn. i kl. I liceum ogólnokształc. wydz. humanistycznego i klasycz. (Nr II Pr-14826/37).

Cicero M. Tullius. De imperio Cn. Pompei. Wydał R. Ganszyniec. Teksty Filomaty Nr 18. Wydawnictwo Filomaty. Lwów. 1937 — dla uczniów gimn. i lic. ogólnokształc. (Nr II Pr-14827/37).

Gadomski J. Astronomia. Podręcznik dla II klasy liceów ogólnokształcących. Wydział humanistyczny. Wydawnictwo Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa. 1938 — dla uczniów kl. II lic. ogólnokształc. hum. i klas. (Nr II Pr-16250/38).

*) Podręczniki do historii, zagadnień życia współczesnego i astronomii oraz uzupełnienie wykazu podręczników do języka łacińskiego, niemieckiego i chemii będą ogłoszone w czasie późniejszym.

Kalinowski S. i Kalinowska E. Podręcznik fizyki dla II klasy liceum wydziału matematyczno-fizycznego i przyrodniczego. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16263/38).

Kalinowski S. i Kalinowska E. Astronomia. Podręcznik dla klasy drugiej liceów humanistycznych i klasycznych. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16075/38).

Kaluśki S. *Litterae Romanae*. Czytanka łacińska dla I klasy liceum. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. (Nr II Pr-15855/37).

Koziński L. i Moycho S. Przyroda martwa dla klasy V publicznych szkół powszechnych III i II stopnia. Wydanie drugie, niezmienione. Wydawnictwo Gebethnera i Wolffa. 1938 — dla uczniów klasy V szkół powsz. stopnia trzeciego i drugiego. (Nr II Pr-16746/38).

Kubski B., Kotarbiński M., Zarembina E. Czytanka dla III klasy miejskich szkół powszechnych. Wydanie trzecie. Nakład Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16867/38).

Piprek J. *Von Deutscher Art und Kunst*. I Teil. Podręcznik do nauki języka niemieckiego dla I klasy licealnej. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Osolińskich. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16157/38).

Rybka E. Wiadomości z astronomii. Podręcznik dla liceów humanistycznych i klasycznych. Nakład Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska”. Warszawa. 1938. (Nr II Pr-16243/38).

Szeller Z. Chemia dla III klasy gimnazjów. Rozdział o obronie przeciwgazowej opracowała Stanisława Rybicka. Wydanie drugie niezmienione. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16868/38).

Werner W. Fizyka dla II klasy liceum ogólnokształcącego. Wydział humanistyczny. Wydawnictwo Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa. 1938. (Nr II Pr-16252/38).

Złobicki W. i Adwentowski K. Podręcznik do nauki o przyrodzie martwej dla VI klasy szkół powszechnych trzeciego stopnia. Wydanie drugie niezmienione. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16870/38).

2. Podręczniki do nauki religii prawosławnej dla szkół powszechnych.

Historia Święta Starego Zakonu. Podręcznik do nauki religii prawosławnej. Wydanie III. Drukarnia Synodalna. Warszawa. 1934 — na rok szkolny 1938/39. (Nr II Pr-16626/38).

Historia Święta Nowego Testamentu. Podręcznik do nauki religii prawosławnej. Wydanie IV. Drukarnia Synodalna. Warszawa. 1938 — na rok szkolny 1938/39. (Nr II Pr-16627/38).

Katechizm. Podręcznik do nauki religii prawosławnej. Wydanie III. Drukarnia Synodalna. Warszawa. 1937 — na rok szkolny 1938/39. Nr II Pr-16623/38).

Nauka o nabożeństwach prawosławnych. Podręcznik dla IV klasy szkoły powszechnej. Wydanie III. Drukarnia Synodalna. Warszawa. 1936 — na rok szkolny 1938/39. (Nr II Pr-16624/38).

3. Lektura z dziedziny języka polskiego.

Piłsudski J. W walce o niepodległość. Wybór z pism. Wydawnictwo Gebethnera i Wolffa. Warszawa. 1938 — dla młodzieży szkolnej. (Nr II Pr-912/38).

4. Książki pomocnicze dla uczniów.

Cornelius Nepos. Żywoty sławnych mężów. Hannibal, Cato, Atticus. Wydał R. Ganszyniec. Teksty Filomaty Nr 10. Wydawnictwo Filomaty. Lwów. 1937 — dla uczniów liceów ogólnokształc. wydz. hum. i klas. (Nr II Pr-14832/37).

Goliass M. Hellada. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938 — dla uczn. II klasy wydz. matematycznego liceów ogólnoksz. (Nr II Pr-16254/38).

Jak kochać Jezusa. Książka do nauki religii rzymskokatolickiej dla klasy II szkoły powszechnej. Wydawnictwo Księgarni K. Rutskiego. Wilno — dla uczniów II klasy szkoły powszechnej. (Nr II Pr-16272/38).

Lembicki S. Renesans i humanizm w Polsce. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938 — dla uczniów w liceach ogólnokształcących. (Nr II Pr-16341/38).

Minucius Feliks. Octavius. Wydał R. Ganszyniec. Teksty Filomaty Nr 42. Wydawnictwo Filomaty. Lwów. 1937 — dla uczniów liceów ogólnokształcących wydziału humanistycznego i klasycznego. (Nr II Pr-15228/37).

5. Książki pomocnicze dla uczniów przy nauce religii prawosławnej w szkole powszechnej.

Codziennie modlitwy dla dzieci wyznania prawosławnego. Drukarnia Synodalna. Warszawa. 1935 — na rok szkolny 1938/39. (Nr II Pr-16628/38).

Nauczanie i wyjaśnienia modlitw. Podręcznik do nauki religii prawosławnej. Wydanie II. Drukarnia Synodalna. Warszawa. 1934 — na rok szkolny 1938/39. (Nr II Pr-16625/38).

Modlitewnik prawosławny. Drukarnia Synodalna. Warszawa. 1928 — na rok szkolny 1938/39. (Nr II Pr-953/33).

6. Książki do bibliotek uczniowskich.

Angelini Ks. Żywot Pana Jezusa. Dla dzieci i młodzieży przerobił O. Dr A. Borkowski. Jeruzolima — do bibl. uczn. w szkołach powszechnych. (Nr II Pr-15188/37).

Bez szofera. Podręcznik samochodowy. Wydawnictwo Automobilklubu Polskiego. Warszawa — w liceach ogólnokształcących. (Nr II Pr-16750/38).

Bure Ch. Bohaterowie Mont Blanc. Opowieść dla młodzieży. Zajmujące czytanki Nr 103. Wydawnictwo M. Arcta. Warszawa — dla szkół powszechnych (Nr II Pr-16096/38).

Conrad J. Gaspar Ruiz. Opowieść romantyczna. Przełożył W. Horzyca. Wydanie trzecie. Wydawnictwo „Biblioteki Polskiej”. Warszawa. 1937 — dla młodzieży od lat 14. (Nr II Pr-16374/38).

Conrad J. Pojedynek. Opowieść wojskowa. Przełożył W. Horzyca. Wydanie trzecie. Wydawnictwo „Biblioteki Polskiej”. Warszawa. 1937 — dla młodzieży od lat 14. (Nr II Pr-16373/38).

Conrad J. Amy Foster. Tłumaczyła z angielskiego A. Zagórska. Wydawnictwo Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska”. Warszawa. 1938 — dla liceum ogólnokształc. (Nr II Pr-16753/38).

Cygowa T. i Karmazyńska - Przewalska H. Nasze rośliny wiosenne. Ze świata Przyrody Nr 2. Wydawnictwo „Naszej Księgarni”. Warszawa. 1935 — w szkołach średnich ogólnokształc. (Nr II Pr-15938/37).

Czachowski K. Wacław Sieroszewski. Życie i twórczość. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938 — w liceum. (Nr II Pr-16015/38).

Dyakowski B. Leszek jedzie na Podole. Wydawnictwo „Naszej Księgarni”. Warszawa. 1938 — w szkołach powszechnych. (Nr II Pr-16368/38).

Goethe J. W. Faust. Przełożył Wł. Kościelski. Nakład „Biblioteki Polskiej”. Warszawa. 1937 — w liceum. (Nr II Pr-15772/37).

Gerstäcker F. Der Schiffszimmermann. Opracował Gwido Holtzer. Lektura niemiecka 4. Wydanie drugie. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938 — w gimn. ogólnokształc. (Nr II Pr-16565/38).

Ideał Filarecki. Nakład Filareckiego Związku Elsów. Poznań. 1928 — do bibliotek uczniowskich. (Nr II Pr-15136/37).

Jaczeńska H. i Wernerowa J. Wędrowcy mroźnej północy. Wydawnictwo „Naszej Księgarni”. Warszawa. 1938 — w szkołach powsz. w szczególności dla klasy VI-ej. (Nr II Pr-16004/38).

Korczak J. Uparty chłopiec. Życie Ludwika Pasteura. Nakład Towarzystwa Wydawniczego J. Mortkowicza. Warszawa. 1938 — dla młodzieży od lat 11 — 13. (Nr II Pr-16399/38).

Las przyjaciel. Wydawnictwo Harcerskiej Szkoły Instruktorskiej na Buczu. Warszawa. 1937 — dla szkół powsz. dla klas V—VII. (Nr II Pr-15263/37).

Lempicki S. Biskupi Polskiego Renesansu. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938 — w gimnazjach i liceach ogólnokształcących. (Nr II Pr-16342/38).

Lempicki S. Rola wieku złotego w dziejowym procesie formowania się polskiej kultury duchowej. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938 — w gimnazjach i liceach ogólnokształcących. (Nr II Pr-16344/38).

Mikulski J. O grodziskach w powiecie Siedleckim. Odbitka z „Głosu Podlaskiego”. Siedlce. 1937 — w szkołach średnich ogólnokształcących. (Nr II Pr-15612/37).

Norwid C. K. Wszystkie pisma Cypryana Norwida po dziś w całości lub fragmentach odszukane. Wydanie i nakład Z. Przesmyckiego. Skład Główny Kasa im. Mianowskiego. Warszawa. 1937 — dla młodzieży od lat 16. (Nr II Pr-15937/37).

Nowakowski Z. Gałązka rozmarynu. Widozisko w 5 obrazach. Teatr Polski Żywej. Tomik I. Nakład Książnicy-Atlas. Lwów-Warszawa. 1938 — w gimnazjum i liceum. (Nr II Pr-16083/37).

Ossendowski F. A. Pod polską banderą. Powieść historyczna z czasów króla Zygmunta III. Nakład Książnicy-Atlas. Lwów-Warszawa. 1929 — dla młodzieży od lat 16. (Nr II Pr-5801/30).

Ossendowski F. A. W krainie niedźwiedzi. Wydanie czwarte. Wydawnictwo Instytutu Wydawniczego „Biblioteki Polskiej”. Warszawa. 1938 — dla młodzieży od lat 11. (Nr II Pr-16752/38).

Pawłowski E. We mgle świtu. Powieść. Nakład Towarzystwa Wydawniczego „Mewa”. Warszawa. 1934 — dla młodzieży od lat 16. (Nr II Pr-16289/38).

Pawłowski E. Burza nadciąga. (Mocarny lud). Powieści „We mgle świtu”, część druga. Nakład Zarządu Głównego Związku Podhalan. Kraków — Warszawa. 1936 — dla młodzieży od lat 16. (Nr II Pr-16290/38).

Pawłowski E. Kurniawa. Powieści „W mgle świtu i Burza nadciąga“, część III. Nakład Zarządu Głównego Związku Podhalan. Kraków—Warszawa. 1937 — dla młodzieży od lat 16. (Nr II Pr-16291/38).

Piłsudski J. W walce o niepodległość. Wybór z pism. Wydawnictwo Gebethnera i Wolffa. Warszawa. 1938 — dla młodzieży powyżej lat 12-tu oraz jako książkę do użytku w oświacie pozaszkolnej. (Nr II Pr-912/38).

Przepisy drogowe. Nakład Automobilklubu Polskiego. Warszawa. 1939. (Nr II Pr-16606/38).

Pulnarowicz W. Rycerstwo Polskie Podkarpacia. Nakład drugi. Wydawnictwo „Pobudki“. Przemysł. 1937 — w gimnazjum i liceum. (Nr II Pr-16043/38).

Sokołowski J. Szpak. Opowieści przyrodnicze Nr 10. Wydawnictwo „Naszej Księgarni“. Warszawa. 1937 — w szkołach powsz. i w gimn. ogólnokształcących. (Nr II Pr-15939/37).

Sokołowski J. B. Zarys metodyki obserwowania ptaków. Ze świata przyrody nr 5. Wydawnictwo „Naszej Księgarni“. Warszawa. 1937 — w gimn. i lic. ogólnokształcących. (Nr II Pr-15934/37).

Sliwińska E. Historia naszych zbóż. Nakładem Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1937 — w gimn. i lic. ogólnokształcących. (Nr II Pr-15892/37).

Sliwiński A. Powstanie styczniowe. Wydanie trzecie. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16748/38).

Tambs E. „Teddy“ płynie przez dwa oceany. Wydawnictwo Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa. (Nr II Pr-16146/38).

Twain M. Książę i żebrak. Przełożył M. Tarnowski. Nakład J. Przeworskiego. Warszawa. 1936 — dla młodzieży od lat 12 do 13. (Nr II Pr-15480/37).

Wojtusiak R. J. W sercu Kaukazu. Dziennik przyrodnika pierwszej polskiej wyprawy w góry wysokiego Kaukazu. Wydawnictwo Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa. 1937 — w szkołach średnich ogólnokształcących. (Nr II Pr-15997/37).

Zarembina E. Najmilsi. Wydanie II. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1938 — dla dzieci od lat 7 — 8. (Nr II Pr-16152/38).

Zaruski M. Na prawdziwym jacheie. Opowieść dla młodzieży. Zajmujące czytanki Nr 105.

Wydawnictwo M. Arcta. Warszawa. 1937 — w szkołach powsz. (Nr II Pr-16093/38).

Żakówna M. Wołyńskimi drogami od Horynia po granicę. Lektura geograficzna. Zeszyt 3. Wydawnictwo Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa. 1937 — w szkołach ogólnokształcących. (Nr II Pr-15450/37).

7. Czasopisma do bibliotek uczniowskich.

Gazetka Muzyczna. Miesięcznik — dla gimnazjum i liceum. (Nr II Pr-16105/38).

Mały Orędowniczek — dla dzieci od lat 7 — 8. (Nr II Pr-16159/38).

Orędowniczek Eucharystyczny — dla młodzieży od lat 11 do 13. (Nr II Pr-16158/38).

8. Książki do bibliotek nauczycielskich.

Bez szofera. Podręcznik samochodowy. Wydawnictwo Automobilklubu Polskiego. Warszawa. (Nr II Pr-16760/38).

Cygowa T. i Karmazyńska - Prze-walska H. Nasze rośliny wiosenne. Ze świata Przyrody. 1935. (Nr II Pr-15938/38).

Gąsiorowska Z. Ogród szkolny a nowy program. Wydawnictwo „Naszej Księgarni“. Warszawa. 1938. (Nr II Pr-15180/37).

Lublinerówna K. Współzycie z przyrodą. Wydawnictwo Harcerskiej Szkoły Instruktorskiej na Buczu. Warszawa. 1937 — do bibliotek nauczycielskich szkół powszechnych. (Nr II Pr-15265/37).

Lempicki S. Rola wieku złotego w dziejowym procesie formowania się polskiej kultury duchowej. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16344/38).

Lempicki S. Biskupi Polskiego Renesansu. Wydawnictwo Księgarni K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1938. (Nr II Pr-16342/38).

Nicolle Ch. Narodziny, życie i śmierć chorób zakaźnych. Przełożył L. Chwatt. Nakładem „Mathesis Polskiej“. Warszawa. 1936. (Nr II Pr-15216/37).

Norwid C. K. Wszystkie pisma Cypryana Norwida po dziś w całości lub fragmentach odszukane. Wydanie i nakład Z. Przesmyckiego. Skład Główny: Kasa im. Mianowskiego. Warszawa. 1937. (Nr II Pr-15937/37).

Praca w ogrodzie szkolnym. Pod redakcją H. Waniczek. Wydawnictwo „Naszej Księgarni“. Warszawa. 1936. (Nr II Pr-16606/37).

Przepisy drogowe. Nakład Automobilklubu Polskiego. Warszawa. 1939. (Nr II Pr-16606/38).

Rupniewska J. Piosenki dla dzieci. Ilustracje: Z. Kodis-Freyerowej. Skład Główny Drukarnia i Księgarnia Św. Wojciecha. Poznań. (Nr II Pr-15737/36).

Sokołowski J. B. Zarys metodyki obserwowania ptaków. Ze świata przyrody Nr 5. Wydawnictwo „Naszej Księgarni”. Warszawa. 1937. (Nr II Pr-15934/37).

Teslar T. Polityka Rosji Sowieckiej podczas wojny z Polską. Trzy momenty. Wydawnictwo Gebethnera i Wolffa. Warszawa. 1937. (Nr II Pr-15357/37).

Zawodziński K. Zarys wersyfikacji polskiej. Część I. Wiadomości wstępne o wierszu. Z zagadnień poetyki. Wilno. 1936. Skład Główny: Dom Książki Polskiej w Warszawie. (Nr II Pr-16005/38).

9. Pomoce szkolne.

Mugęński R. Praktyczny zeszyt nutowy. Nakład autora — do użytku poszczególnych uczniów. (Nr II Pr-15632/37).

Romer E. Azja. Podziałka: 1 : 10.000.000. Wydawnictwo Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa — do użytku zbiorowego w szkołach powszechnych

oraz w gimnazjach ogólnokształcących. (Nr II Pr-15023/37).

B. Ministerstwo W. R. i O. P. zatwierdziło do użytku szkolnego następujące książki i pomoce naukowe dla szkół zawodowych:

Kalina P. Słownik podręczny francusko-polski i polsko-francuski z wymową fonetyczną. Część I francusko-polska. Część II polsko-francuska. Skład główny: Gebethner i Wolff. Warszawa oraz Dom Książki Polskiej w Warszawie. (Nr III PU-243/38).

Kalina P. Nowy słownik podręczny niemiecko-polski i polsko-niemiecki z wymową fonetyczną. Cz. I niemiecko-polska. Cz. II polsko-niemiecka. Skład główny: Gebethner i Wolff. Warszawa oraz Dom Książki Polskiej w Warszawie — jako pomoc naukowa dla uczniów w szkołach zawodowych. (Nr III PU-244/38).

Karpiński Kazimierz. Stenografia polska według systemu Gabelsbergera-Polińskiego. Nakł. Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych we Lwowie. R. 1938. Cena 3.90 — jako książkę pomocniczą dla uczniów w szkołach handlowych. (Nr III PU-240/38).

K O M U N I K A T Y.

Film p.t. „Geniusz sceny“.

Ministerstwo W. R. i O. P. poleciło film p. t. „Geniusz sceny”, poświęcony twórczości aktorskiej Ludwika Solskiego, jako zasługujący na obejrzenie przez starszą młodzież szkół powszechnych oraz młodzież szkół średnich.

(O-31058/38).

Film p.t. „Olimpiada“.

Ministerstwo W. R. i O. P. poleciło film p. t. „Olimpiada” złożony z dwu części: „Święto narodów” i „Święto piękna” jako zasługujący na obejrzenie przez młodzież szkół powszechnych i średnich.

(O-32319/38).

Film p.t. „Lord Jeff“.

Ministerstwo W. R. i O. P. poleciło film p. t. „Lord Jeff”, jako zasługujący na obejrzenie przez starszą młodzież szkół średnich.

(O-32320/38).

Film p.t. „Tajemnice Indii“.

Ministerstwo W. R. i O. P. poleciło film p. t. „Tajemnice Indii”, jako zasługujący na obejrzenie przez młodzież szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych.

(O-27747/38).

Zezwolenia na otwarcie szkół.

Kuratorium udzieliło Zarządowi Głównemu T-wa Szerzenia Pracy Zawodowej i Rolnej wśród Żydów w Warszawie odwołałego zezwolenia na otwarcie i prowadzenie w Brześciu n.B. szkoły pod nazwą „Prywatna Szkoła Krawiecka T-wa Szerzenia Pracy Zawodowej i Rolnej wśród Żydów w Brześciu n.B.”.

(III — 26573/38).

Kuratorium udzieliło Związkowi Pracy Obywatelskiej Kobiet w Łomży odwołałego zezwolenia na otwarcie i prowadzenie w Łomży szkoły pod nazwą

„Prywatne Żeńskie Gimnazjum Krawieckie Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet w Łomży“.
(III-31573/38).

Kuratorium udzieliło p. Judelowi Piekaczowi, zamieszkałemu w Pińsku przy ul. Grodzkiej nr 17, odwołałego zezwolenia na otwarcie i prowadzenie w Pińsku szkoły pod nazwą: „Prywatna Żydowska Szkoła Mechaniczna J. Piekacza w Pińsku“.
(III-32030/38).

Kuratorium udzieliło p. Judelowi Piekaczowi zamieszkałemu w Pińsku przy ul. Grodzkiej 17 odwołałego zezwolenia na otwarcie i prowadzenie w Pińsku szkoły pod nazwą: „Prywatna Żydowska Szkoła Stolarska J. Piekacza w Pińsku“.
(III-34155/38).

Udział Nauczycielstwa szkół powszechnych w doborze kandydatów do szkół rolniczych.

Dnia 15 stycznia 1939 rozpoczną rok szkolny następujące szkoły przysposobienia rolniczego i przysposobienia gospodyń wiejskich:

- 1) Nowoorganizująca się Państwowa Szkoła Przysposobienia Ogrodniczo - Pszczelarskiego w Mereczowszczyźnie, pow. Kosów-Poleski, woj. poleskie.
- 2) Państwowa Szkoła Przysposobienia Rolniczego fundacji im. Wydźdzanki w Duboi, pow. piński, woj. poleskie,
- 3) Państw. Szkoła Przysp. Roln. w Torokaniu, powiat kobryński, woj. poleskie.
- 4) Prywatna Szkoła Przysposobienia Rolniczego fundacji im. Wydźdzanki w Duboi, pow. piński, woj. poleskie,
- 5) Państwowa Szkoła Przysposobienia Gospodyń Wiejskich w Dubicy, powiat brzeski, woj. poleskie,
- 6) Państwowa Szkoła Przysp. Gospodyń Wiejskich w Plancie, powiat kobryński, wojew. poleskie,
- 7) Prywatna Szkoła Przysposobienia Rolniczego w Krzyżewie, powiat wysoko-mazowiecki, woj. białostockie,
- 8) Publiczna Szkoła Przysposobienia Rolniczego w Kupiskach, powiat łomżyński, woj. białostockie.

Zadaniem wymienionych wyżej szkół przysposobienia rolniczego jest praktyczne przygotowanie młodzieży wiejskiej do samodzielnego prowadzenia mniejszych gospodarstw rolnych; szkoły przysposobienia gospodyń wiejskich przygotowują młodzież żeńską do samodzielnej pracy w mniejszych gospodarstwach wiejskich.

Powodzenie tej akcji zależy od pełnej frekwencji i należytego doboru młodzieży w szkołach

rolniczych. W związku z tym do szkół rolniczych należy kierować przede wszystkim młodzież, biorącą udział w organizacjach młodzieżowych wiejskich oraz w przysposobieniu rolniczym i taką, która po ukończeniu szkoły wróci na swe własne gospodarstwa.

Kuratorium liczy, że Nauczycielstwo szkół powszechnych weźmie już obecnie udział w doborze kandydatów do wymienionych wyżej szkół rolniczych, kierując do nich najodpowiedniejszych kandydatów spośród absolwentów publicznych szkół powszechnych.

W szczególności ze względu na niezamożność ludności wiejskiej zachodzi potrzeba, aby Zarządy Gmin i Rady Powiatowe przysły kandydatom do szkół z pomocą finansową w formie stypendiów, uchwalając na ten cel w swych budżetach odpowiednie zasiłki, co najmniej dla dwóch kandydatów z każdej gminy w myśl zarządzenia Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w okólniku nr. 72 z dnia 6-go sierpnia 1936 r. w sprawie pomocy w kształceniu wybitnie zdolnych uczniów — dzieci rolników.

Całkowity kurs nauki we wszystkich szkołach trwa 11 mies. i rozpoczyna się od 15 stycznia.

Nauka jest bezpłatna, opłata za utrzymanie w internacie szkolnym wynosi około 25 złotych miesięcznie.

Warunki przyjęcia:

- 1) wykazanie się kandydata, że jego rodzice posiadają samodzielne, możliwie skomasywane gospodarstwo, na które powróci po ukończeniu szkoły,
- 2) ukończenie szkoły powszechnej I stopnia,
- 3) wymagany wiek: do szkół przysp. gospodyń wiejskich od 16 do 24 lat życia włącznie, do szkół przysposobienia rolniczego od 17 do 24 lat włącznie.

Podania z odpowiednimi dokumentami (metryką urodzenia i świadectwem szkolnym) należy wносить do kierownictwa odnośnej szkoły.

W podaniu należy podać obszar gospodarstwa własnego względnie rodziców.

Bliższych informacji udzielają Kierownictwa szkół.

Wycieczki szkolne do zaolzańskiej części województwa śląskiego.

Na prośbę Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego Wydziału Oświecenia Publicznego Kuratorium podaje do wiadomości, że organizowanie wycieczek nauczycielskich i młodzieży szkolnej na zaolzańską część województwa śląskiego w obecnym czasie jest

niewskazane, ponieważ wobec skierowania wszystkich sił i starań na prace organizacyjne, władze miejscowe nie mogłyby okazać uczestnikom takich wycieczek żadnej pomocy i opieki. W szczególności uczestnicy wycieczek nie mogliby uzyskać odpowiednich noclegów, zezwoleń na zwiedzanie obiektów przemysłowych, oświatowych, a nawet mieliby trudności z wyżywieniem.

Organizowanie wycieczek na Śląsk Zaolzański zalecić można dopiero na wiosnę przyszłego roku.

Nieodebrane akcje Banku Polskiego.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego jest w posiadaniu nieodebranych akcji Banku Polskiego, wystawionych na następujące osoby:

1. Szolkowską Malwinę,
2. Kluge Wiktora, cedowana na Kurłowiczową Marię.

Ministerstwo wzywa zainteresowanych, by zgłosili miejsce swego pobytu i udowodnili prawa do powyższych akcji.

(BP-31379/38).

Sprzedaż znaczków na cele budowy szkół na Spiszu, Orawie i Czadecczyźnie.

Główny Komitet dla Spisza, Orawy i Czadecckiego w Krakowie, wydaje specjalny znaczek 5-groszowy z hasłem „Budujmy szkoły na polskim Spiszu, Orawie i Czadecckim”. Dochód ze sprzedaży znaczków przekazany zostanie Towarzystwu Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych z przeznaczeniem na budowę nowych szkół i zaopatrzenia w pomoce naukowe szkół istniejących na odzyskanych ziemiach Spisza, Orawy i Czadeczczyzny.

W związku z tym Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Prof. Dr. Wojciech Świątosławski wyraził zgodę na jednorazową sprzedaż znaczków Głównego Komitetu dla Spisza, Orawy i ziemi Czadecckiej, na terenie wszystkich szkół Rzeczypospolitej Polskiej, zastrzegając się przeciw wywieraniu jakiegokolwiek przymusu kupna na młodzież szkolną.

(O-36873/38).

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA

POŚWIĘCONA PRACY NAUCZYCIELSTWA W SZKOLE I POZA SZKOŁĄ.

Kresowy pionier kultury polskiej.

Rzeźba B. Świtycz-Widackiej.

Teraz wszyscy obywatele wolnej Polski muszą wykorzystać czas pokoju i zdobyć się na wielki wysiłek woli, na duże natężenie pracy, aby w krótkim czasie dogonić świat cały.

Józef Piłsudski (31.XII. 1920).

XX

1918—1938

Odwaga myśli i pracy nie zawsze się tak źle kończy jak o tym mówią. Często lepiej jest wylecieć z gniazda za wcześnie niż gdakać i siedzieć w błocie.

Józef Piłsudski (8.VIII. 1926).

SZKOLNICTWO Powszechne

Praca Wydziału Szkół Powszechnych, jak i wszystkich współpracujących z nim komórek organizacyjnych (inne Wydziały, Inspektoraty Szkolne, szkoły) nastawiona była na realizację zadań, wytyczonych czterema kierunkami zasadniczymi:

1. — dalsze dążenie do osiągnięcia możliwie największego zakresu i najwyższego poziomu w realizacji zadań statutowych i programowych;
2. — polepszanie warunków pracy i egzystencji nauczycielstwa i młodzieży szkolnej;
3. — podnoszenie przydatności zawodowej;
4. — zapewnienie odpowiedniej ciągłości materialnej poszczególnym zespołom osobowym.

Przegląd osiągniętych wyników w dziedzinie szkolnictwa powszechnego ujęty został w ten sposób, że stan aktualny na poszczególnych odcinkach pracy występuje przeważnie w porównywaniu ze stanem najkrytyczniejszym na danym odcinku.

W takim ujęciu widać wyraźnie celowość i ciągłość pracy, uwzględnianie hierarchii potrzeb i stopień ich zaspokojenia.

I. REALIZACJA ZADAŃ STATUTOWYCH i PROGRAMOWYCH.

Przegląd wyników pracy w dziedzinie szkolnictwa powszechnego na terenie obecnego Okręgu Szkolnego Brzeskiego rozpoczynamy od przedstawienia ilościowego stanu na najważniejszych odcinkach w ostatnim roku okupacji w zestawieniu ze stanem dnia dzisiejszego.

Dwadzieścia zaledwie lat pracy twórczej od podstaw na ziemiach, zniszczonych przeszło wiekową okupacją zaborcy, wojną światową i polsko-bolsze-

wicką — to dopiero pierwszy etap tej pracy, przebyty w najtrudniejszych warunkach gospodarczych Państwa.

A jednak porównanie tego, co zostawił zaborca z tym, czego dokonano w pierwszym etapie, ażeby zaborczą „szkołę ludową“ przekształcić na polską szkołę powszechną, pozwala na właściwą ocenę wysiłków, włożonych w rozbudowę szkolnictwa powszechnego i osiągniętych rezultatów w jednym z najuboższych okręgów szkolnych.

Oto w ciągu minionego 20-lecia zdołaliśmy podnieść liczbę szkół publicznych z 646 na 2253; liczba nauczycieli w tych szkołach urosła z 874 na 5319; ilość własnych izb lekcyjnych podniosła się z 735 na 2586. liczba uczniów wzrosła z 77000 na 380.000. Gdy za czasów zaborczych na każde 100 dzieci w wieku szkolnym uczyło się zaledwie 20, to obecnie na każde 100 dzieci uczy się już 84.

Oto liczby, bijące w oczy swą wymową. Świadczą one, że w ciągu 20 lat szkolnictwo powszechnie w Okręgu S. B. przebyło w swej ewolucji długą już drogę. Pozostała przebieżka w ciągu najbliższego 5-ciolecia.

Tabela na str. 501 przedstawia stan i dorobek w poszczególnych obwodach i w całym Okręgu; niechże zatem mówią liczby.

Powszechność nauczania.

Z początkiem każdego roku szkolnego staje u progów szkoły nowy zastęp dzieci, szukających w niej miejsca i nauki.

W latach nasilonego przyrostu dzieci w wieku szkolnym (1932—1936) nie można było, ze względu na trudności gospodarcze Państwa i samorządów, zaspokoić wszystkich potrzeb w dziedzinie szkolnictwa, wynikających z olbrzymiego przyrostu dzieci.

Szkolnictwo powszechne w latach 1918—1938.

O B W Ó D	R o k 1918						R o k 1938													
	S z k o ł y			Nauczyciele			Ucznio- wie		Własne		S z k o ł y			Nauczyciele		Ucznio- wie		Własne		
	publicz.	cerkiewne	razem	publ.	cerk.	razem	w szkołach publicz.	cerk.	bud. szk.	izby lekcz.	publicz.	prywat.	razem	publ.	prywat.	razem	w szkołach publicz.	prywat.	bud. szk.	izby lekcz.
Białystok	38	8	46	94	8	102	7000	28	54	157	34	191	495	223	718	35500	63	215		
Bielsk	91	57	148	131	57	188	10000	82	113	231	10	241	482	39	521	36000	120	268		
Grajewo	20	1	21	22	1	23	2000	7	8	73	2	75	192	4	196	12000	22	62		
Łomża	62	1	63	70	1	71	5000	48	56	167	7	174	417	18	435	28000	72	207		
Ostrołęka	29	—	29	31	—	31	2500	27	32	144	3	147	298	6	304	19000	39	104		
Ostrów M.	29	—	29	35	—	35	2500	10	13	85	4	89	253	12	265	17300	31	114		
Sokółka	6	6	12	6	6	12	1000	11	12	137	8	145	249	31	280	17000	38	112		
Wysokie M.	28	—	28	30	—	30	2000	21	22	78	3	81	229	12	241	14400	33	105		
Woj. białostockie	303	73	376	419	73	492	32000	214	310	1072	71	1143	2615	345	2960	179200	418	1187		
Brześć	52	27	79	65	27	92	6000	60	71	205	35	240	528	80	608	39000	120	269		
Drohiczyn	39	28	67	48	28	76	4000	29	39	101	16	117	235	28	263	17700	59	116		
Kamień Kosz.	9	31	40	11	31	42	3500	24	30	106	9	115	228	7	235	15400	44	99		
Kobryń	75	35	110	96	35	131	7000	50	66	139	16	155	255	33	288	19300	78	143		
Kosów	30	31	61	44	31	75	4000	27	27	91	11	102	218	20	238	16000	42	102		
Łuniniec	19	11	30	26	11	37	3500	30	42	111	17	128	263	37	300	19500	58	133		
Pińsk	59	30	89	91	30	121	7000	46	60	184	25	209	406	65	471	32000	82	165		
Prużana	21	59	80	28	59	87	6000	34	45	128	22	150	265	45	310	20400	64	135		
Stolin	39	15	54	46	15	61	4000	39	45	116	12	128	306	29	335	21500	74	237		
Woj. poleskie	343	267	610	455	267	722	45000	339	425	1181	163	1344	2704	344	3048	200800	621	1399		
Okrag	646	340	986	874	340	1214	77000	553	735	2253	234	2487	5319	689	5908	380000	1039	2586		

To też, gdy na przestrzeni wymienionych lat liczba dzieci zwiększyła się z 334.000 na 422.000, t.j. o 88.000, czyli przeciętnie rocznie o 18.000, to liczba uczniów wzrosła w tym czasie z 284.000 na 330.000, t.j. o 46.000, czyli przeciętnie rocznie o 9.000.

Dopiero w ciągu ostatnich 2 lat przyrost dzieci uległ zahamowaniu, gdyż wynosił w r. 1937 — 10.000, a w r. 1938 — 3.000; obecnie mamy więc w Okręgu 435.000 dzieci, z czego w woj. białostockim 196.000, a na Polesiu 239.000.

Czy wszystkie te dzieci znalazły już miejsce w szkole? Niestety — nie, gdyż nie byliśmy w stanie odrobić w ciągu 2 lat zaległości z lat dawniejszych.

Ale posunęliśmy sprawę znacznie naprzód, bo gdy w r. 1935/36, w roku najkrytyczniejszym dla powszechności nauczania, na 411.000 dzieci musieliśmy zostawić za programy szkoły aż 81.000, czyli realizowaliśmy postulat powszechności nauczania w 80% (w woj. białostockim w 86%, w woj. poleskim tylko w 75%), to w roku bieżącym na 435.000 dzieci pozostało poza szkołą 70.000 dzieci, czyli realizujemy powszechność w 84% (w woj. białostockim w 87%, na Polesiu w 81%).

W trosce o zapewnienie miejsca w szkole znacznej jeszcze liczbie dzieci pozbawionych nauki muszą czynniki administracyjno-szkolne w ciągu najbliższych lat skierować wysiłki na dalsze podniesienie powszechności, a zwłaszcza w obwodach o powszechności poniżej przeciętnego poziomu okręgowego.

Procent powszechności nauczania w poszczególnych obwodach przedstawia się następująco:

Obwód	%
sokólski	92
białostocki	89
łomżyński	87
ostrow-mazowiecki	87
szczuczynski	85
kosowski	85
prużański	85
wys. mazowiecki	84
piński	84
łuniniecki	83
drohicki	83
brzeski	83
bielski	83
ostrołęcki	82
kobryński	81
stoliński	81
koszyrski	70
woj. białostockie	87
woj. poleskie	81
Okręg	84

Obciążenie nauczyciela ilością uczniów

W związku z przyrostem etatów zdołano — przynajmniej w części — usunąć ze szkoły inną poważną bolączkę, a mianowicie nadmierne obciążenie nauczyciela uczniami.

W latach silnego naporu nowych roczników na szkołę wzrastała i liczba uczniów, przypadających na nauczyciela: szkoła starała się przyjąć tyle dzieci, ile się tylko mogło zmieścić w izbach lekcyjnych.

Nie uratowało to — niestety — powszechności, a mogło doprowadzić do obniżenia wyników pracy i podkopać siły fizyczne nauczycieli. To też, gdy w r. 1934/35 przeciętne obciążenie w Okręgu dosięgło liczby 75 uczniów na nauczyciela (w woj. białostockim 66, na Polesiu 85), Kuratorium zahamowało dalszy wzrost obciążenia i rozpoczęło akcję, zmierzającą w kierunku jego zmniejszenia, doprowadzając w roku bieżącym do przeciętnego obciążenia w Okręgu — 67, w woj. białostockim — 65, w woj. poleskim — 69.

Zmniejszenie obciążenia nauczyciela poleskiego (pracującego w gorszych warunkach zdrowotnych i kulturalnych niż nauczyciel w woj. białostockim) o 16 uczniów musimy uważać za znaczny sukces.

Najbliższe lata przyniosą dalsze zmniejszenie obciążenia nauczyciela w całym Okręgu, a zwłaszcza w obwodach o największym obciążeniu.

Przeciętne obciążenie nauczyciela w poszczególnych obwodach przedstawia się następująco:

OBWÓD	Przeciętn. obc. w r. 1934-35	Przeciętn. obc. w r. bież.
szczuczynski	60	62
sokólski	63	64
wys.-mazowiecki	63	62
ostrołęcki	65	64
ostrowsko-mazow.	65	66
łomżyński	68	65
białostocki	68	62
łuniniecki	75	70
bielski	76	72
prużański	80	70
kobryński	82	67
stoliński	85	67
koszyrski	87	68
piński	87	72
kosowski	87	68
brzeski	88	68
drohicki	92	71
woj. białostockie	66	65
woj. poleskie	85	69
Okręg	75	67

Dodać należy, że powyższa tabelka przedstawia obciążenie z dnia 1 października; obciążenie z dnia 5 kwietnia będzie o 2—3 punkty niższe.

Poziom organizacyjny szkół publicznych.

Umieszczone na str. 504 wykresy ilustrują dorobek Okręgu w dziedzinie podnoszenia poziomu organizacyjnego szkół publicznych w porównaniu z r. 1934/35 — t.j. z rokiem o najniższym poziomie organizacyjnym, przedstawia zestawienie na str. 504.

Podnoszenie poziomu organizacyjnego szkół następuje powoli, ale stale: przyrost w ciągu 4 lat 98 szkół II stopnia i 69 szkół stopnia III — to w naszych warunkach — znaczny krok naprzód.

Tempa na tym odcinku nie można było zwiększyć, gdyż wskutek gwałtownie rosnącego przybytku dzieci w wieku szkolnym (w r. 1934/35 było ich 392.000, w r. bieżącym jest 435.000) i konieczności ogarnięcia szkołą przynajmniej części tego przyrostu — należało organizować nowe szkoły, z reguły I stopnia i przekształcać szkoły o 1 nauczycielu na szkoły o 2 nauczycielach, oraz szkoły o 3 nauczycielach na szkoły o 4 nauczycielach.

Przez to nie podnoszono wprawdzie organizacyjnego poziomu szkół, ale zato poprawiano warunki pracy i umożliwiano realizację programów.

Dla uzupełnienia obrazu należy dodać, że mimo niewystarczającej jeszcze liczby szkół II i III stopnia — pobiera w nich naukę: w woj. białostockim 57% wszystkich uczniów, w woj. poleskim 50%, w Okręgu 54%.

Nauczyciele w szkołach poszczególnych stopni:

Ilość nauczycieli, pracujących w szkołach poszczególnych stopni przedstawia się następująco:

w szk. stop. III	w Okręgu 36%,	w woj. białost. 43%,	w woj. poleskim 31%
“ “ “ II	“ “ 20%,	“ “ 16%,	“ “ 24%
“ “ “ I o 2 nauczycielach	“ “ 23%,	“ “ 20%,	“ “ 26%
“ “ “ I o 1 nauczycielu	“ “ 21%,	“ “ 21%,	“ “ 19%

Promocje do klas wyższych.

O stałym podnoszeniu się poziomu i wyników pracy szkolnej świadczy także ilość uczniów, promowanych do klas wyższych.

Ilość takich uczniów zwiększa się stopniowo z roku na rok: gdy przed 6-ciu laty uzyskało w Okręgu promocję 78% uczniów, to w r. 1937/38 promowano ich 86%.

Zmniejszająca się drugoroczność oznacza nie tylko podnoszenie się wyników pracy szkolnej; daje ona też możliwość zwiększania powszechności naucza-

Szkoły II i III stopnia w gmin. wiejskich.

Podnosząc poziom dążono równocześnie do takiego rozmieszczenia szkół wyżej zorganizowanych, by w każdej gminie wiejskiej znalazła się przynajmniej szkoła II stopnia.

W r. bież. na 186 gmin wiejskich nie ma jeszcze szkół: III stopnia 60 gmin (w r. ub. 78), II stopnia 30 gmin (w r. ub. 43), ale tylko 3 gminy wiejskie nie mają szkół ani III, ani II stopnia; wszystkie gminy wiejskie (54) mają szkoły III stopnia.

Najbliższe lata przyniosą dalsze i w szybszym dokonywane tempie podniesienie poziomu organizacyjnego szkół oraz nasycenie takimi szkołami gmin wiejskich, przez co liczba uczniów, pobierających naukę w szkołach wyżej zorganizowanych, będzie się stale zwiększała.

Szkoły zbiorcze.

Młodzież wiejska, pragnąca się kształcić w szkołach wyżej zorganizowanych, może korzystać i korzysta z tak zwanych szkół zbiorczych, których jest w Okręgu 344, a mianowicie III stopnia — 156 i II stopnia — 188.

W porównaniu ze stanem z roku ubiegłego konstatujemy przyrost szkół zbiorczych o 133. Gdy przed kilku jeszcze laty większość nauczycieli przypadła na szkoły średniego i najniższego stopnia, to obecnie większość nauczycieli, bo 56% pracuje w szkołach najwyższego i średniego stopnia.

nia, gdyż drugorocznicy nie zajmują miejsc, przeznaczonych dla nowych roczników.

Kończenie szkoły.

Również liczba uczniów, odchodzących ze szkoły po jej pełnym ukończeniu, powoli rośnie. Nie jest ona jeszcze w proporcjonalnym stosunku do liczby dzieci wstępujących do szkoły, jeśli jednak weźmiemy pod uwagę, że przed 6-ciu laty ukończyło szkołę publiczną 9782 uczniów (3,6%), a w r. 1937/38 — 13.374 uczniów (4%), to i na tym odcinku stwierdzimy postęp.

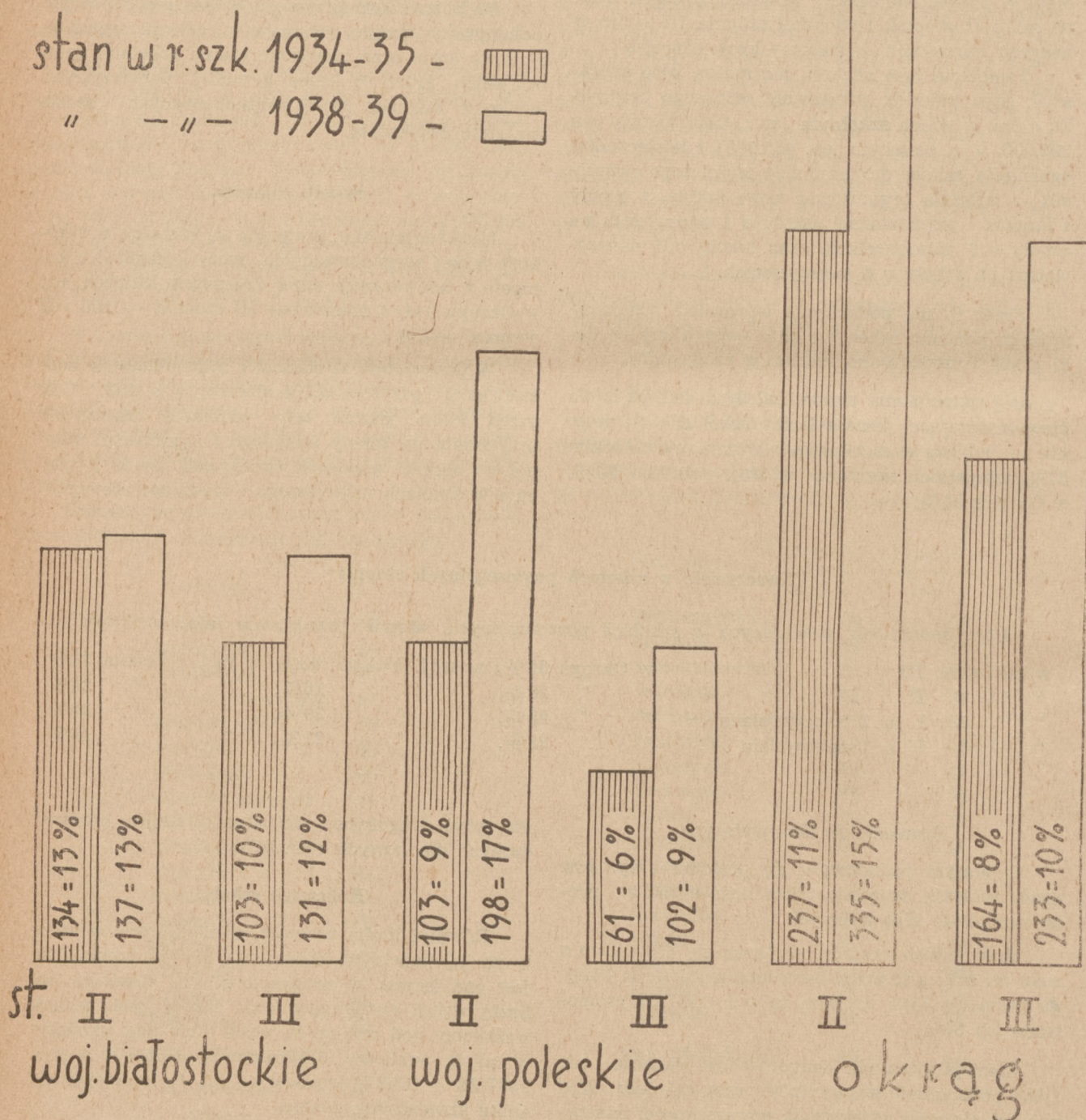
Przechodzenie uczniów do szkół innego typu.

Do szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych zgłosiło się na rok bieżący 7963 uczniów, z czego złożyło egzamin wstępny 69% (w woj. białostockim 67%, w woj. poleskim 71%).

Dość znacznego procentu (31%) uczniów, nie wytrzymujących próby egzaminów wstępnych, nie należy przypisywać wyłącznie niewystarczającemu przygotowaniu ich w szkole powszechnej.

Nie zawsze lepsi uczniowie stają do egzaminów wstępnych (nie mają możliwości dalszego kształcenia

POZIOM ORGANIZACYJNY SZKÓŁ PUBLICZNYCH.

się), natomiast zgłaszają się często uczniowie o poziomie niższym od przeciętnego. nadto należy wziąć pod uwagę silny napływ kandydatów i w związku z tym podniesienie wymogów egzaminacyjnych, celem dokonania wyboru, spośród najlepiej przygotowanych.

Organizacje uczniowskie.

W roku sprawozdawczym Kuratorium kontynuowało pracę w kierunku pogłębiania oddziaływania wychowawczego szkoły na młodzież, przy czym główną uwagę zwrócono na właściwe organizowanie jej życia zbiorowego i tym samym na dalszy ilościowy i jakościowy rozwój tych organizacji uczniowskich, które na podstawie obserwacji w Okręgu uznano za posiadające wybitne walory wychowawcze, a mianowicie: drużyn harcerskich, gromad zuchowych, kół młodzieży P.C.K., spółdzielni uczniowskich i szkolnych kas oszczędności.

Stan ilościowy wymienionych organizacji uczniowskich w ciągu trzech ostatnich lat szkolnych przedstawiał się następująco:

	1935/36	1936/37	1937-38
Drużyny harcerskie	172	284	293
Gromady zuchowe	264	356	316
Koła Mł. P.C.K.	465	1013	1492
Spółdzielnie uczniowskie	841	1220	1472
Szkolne kasy oszcz.	732	1284	1472

Ilość drużyn harcerskich wzrosła b. nieznacznie, a ilość gromad zuchowych nawet trochę zmalała z powodu braku odpowiednio przygotowanych

opiekunów tych organizacji. Podane wyżej liczby obejmują zarówno drużyny i gromady zarejestrowane, jak i niezarejestrowane w komendach chorągwi, dlatego są wyższe od liczb podawanych w statystykach Związku Harcerstwa Polskiego.

Koła Mł. P.C.K. wykazują od kilku lat nie tylko silny wzrost ilościowy, ale również coraz większą żywotność i aktywność.

Spółdzielnie uczniowskie mają nie tylko duże znaczenie wychowawcze, ale w wielkiej ilości szkół w Okręgu stanowią coraz poważniejszą podstawę materialną dla różnych akcji, zmierzających do polepszenia warunków pracy w szkole; mianowicie czysty zysk ze spółdzielni uczniowskich, który w szkołach powszechnych Okręgu wyniósł w 1936/37 r. szk. łączną kwotę ok. 38.000 zł. (Białostoczczyzna — 23.630. Polesie — 14.381 zł.), a w 1937/38 r. szk. — łączną kwotę 57.470 zł. (Białostoczczyzna — 35.848 zł., Polesie — 21.622 zł.), przeznaczony jest przeważnie na pisemka uczniowskie, bibliotekę szkolną, pomoce naukowe i t. p.

Wzrósł również stan oszczędności gromadzonych przez członków Szkolnych Kas Oszczędności: z końcem 1936/37 r. szk. wynosiły one w szkołach powsz. Okręgu łączną kwotę ok. 136.000 zł. (Białostoczczyzna — 90.000 zł. Polesie 46.000 zł.), a z końcem 1937/38 r. szk. — łączną kwotę około 177.000 zł. (Białostoczczyzna — 120.344 zł., Polesie — ok. 57.000 zł.). Zebrane oszczędności uczniowie przeznaczają w znacznej części na wycieczki szkolne.

Harcerstwo w szkołach powszechnych.

Z początkiem r. szk. 1933/34 podjęta została planowa akcja organizacji nadzoru i opieki nad harcerstwem w szkołach przez utworzenie w Kuratorium instruktoratu harcerstwa, którego zadaniem było:

1) badanie poziomu i zakresu już zorganizowanego

wanej pracy harcerskiej w szkołach oraz warunkowi możliwości dalszego tej pracy rozwoju,

oraz 2) dobór odpowiednich opiekunów drużyn i gromad, a także podniesienie ich fachowości przez kształcenie na odpowiednich kursach harcerskich.

Zadania te realizował instruktor harcerstwa, odbywając konferencje indywidualne z 1) inspektorami szkolnymi (liczba konfer. około — 75); 2) dyrektorami zakładów kształcenia nauczycieli (w liczbie 4), kierownikami szkół powszechnych (w liczbie około 120) i 4) opiekunami(unkami) drużyn harcerskich i gromad zuchowych (w liczbie około 180).

Pogłębieniem i rozszerzeniem akcji były konferencje zbiorowe: 1) obwodowe i środowiskowe opiekunów(nek) drużyn i gromad w liczbie 7; 2) wspólnie z wizytatorką higieny i instruktorem wychowania fizycznego obwodowe nauczycieli(ek) w liczbie 14; 3) we wszystkich rejonach konferencyjnych wszystkich obwodów szkolnych konferencje poświęcone zagadnieniom higieny szkolnej, wychowania fizycznego i harcerstwa.

W latach 1933 — 1938 instruktor harcerstwa zwizytował w 98 środowiskach 177 drużyn harcerskich i gromad zuchowych.

Przydatność opiekunów(nek) drużyn i gromad podnoszona była na odpowiednich kursach. Kuratorium zorganizowało 4 harcerskie kursy nauczycielskie, w których wzięło udział 95 osób. Nadto 138 osób wzięło udział w kursach organizowanych przez inne okręgi szkolne, centralne władze warszawskie oraz chorągwie harcerek w Okręgu. Organizowane były także krótkie 3—5-dniowe kursy informacyjne przez komendanta chorągwi (10) oraz hufców w porozumieniu z inspektorami szkolnymi (5). Kursy takie przesłuchało około 280 osób. W programach kursów ustrojowo-programowych dla nowomianowanych nauczycieli szkół powszechnych stale uwzględniano zagadnienie organizacji opieki nad harcerstwem w szkołach powszechnych.

Warunki pracy harcerskiej w szkołach były przedmiotem żywej troski instruktora harcerstwa. Dla polepszenia trudnych warunków pracy (szczególnie na Polesiu) instruktor zabiegał o organizowanie kół przyjaciół harcerstwa, które by zapewnić mogły minimalne środki finansowe, potrzebne na zakup sprzętu obozowego, podręczników harcerskich, prenumeratę czasopism i t. p. Z uzyskiwanych na ten cel skromnych środków Kuratorium bezpośrednio zaopatrzyło 18 szkolnych bibliotek harcerskich w komplety najpotrzebniejszych podręczników zuchowych i harcerskich. Do polepszenia warunków pracy drużyn i gromad w szkołach przyczyniły się w dużej mierze inspektoraty szkolne oraz kierownictwa szkół, zakupując do bibliotek nauczycielskich i szkolnych książki harcerskie, będące źródłem podstawowych wiadomości o istocie, organizacji i metodach pracy wychowawczej harcerstwa, przydzielając drużynom izby w szkołach, udostępniając młodzieży harcerskiej warsztaty szkolne i t. p.

W wyniku wysiłków władz szkolnych i harcerskich zaznaczył się szybki rozwój. W roku szkolnym 1937/38 organizacją harcerstwa objętych było 178 środowisk, w których było łącznie zarejestrowanych w komendach chorągwi drużyn harcerzy — 128, drużyn harcerek — 131, gromad zuchowych męskich — 127, żeńskich — 57, koedukacyjnych — 5, młodzieży harcerskiej męskiej — 3359, żeńskiej — 3362, zuchów-chłopców — 2580, dziewcząt — 946; razem jednostek organizacyjnych — 443, młodzieży — 10.747.

Wobec braku ścisłych danych statystycznych z lat 1932/33 i 1933/34, przyrost procentowy może być określony tylko w przybliżeniu. Oceniać go należy dla liczby środowisk na 180%, jednostek organizacyjnych na 150% i młodzieży 140%.

Wycieczki szkolne.

Rozwijający się coraz pomyślniej ruch wycieczkowy między szkołami opiekuńczymi a szkołami objętymi opieką wpłynął dodatnio na ogólny ruch wycieczkowy w Okręgu, w szczególności zaś spowo-

dował znaczne zwiększenie się ilości wycieczek szkolnych dalszych, których zestawienie przedstawia poniższe tabelki:

Województwo	Ilość odbytych w 1937/38 r. szk. wycieczek szkolnych dalszych:													Łączna ilość uczestników		Koszt około:	
	1-dniowych	2 dniowych	3 dniowych	4-dniowych	5 dniowych	6-dniowych	7-dniowych	8 dniowych	9-dniowych	10 dniowych	11-dniowych	12-dniowych	17-dniowych	O g ół e m	dzieci		nauczyc.
białostockie	185	45	32	15	4	4	1	1	1	—	—	—	1	289	13521	448	30000 zł.
poleskie	82	17	16	14	14	5	4	1	1	1	1	1	—	157	10834	516	70000 zł.
O k r ą g	267	62	48	29	18	9	5	2	2	1	1	1	1	446	24355	964	100000 zł.

Budownictwo szkolne w latach 1933 — 1938

O B W Ó D	Oddano do użytku w latach 1933 — 1938						Pozostaje do wykończenia w r. 1939						
	Szkół	i z b				budynk. gospod.	Szkół	i z b				budynk. gospod.	proc. izb wraz z po- zostałym do ukończenia
		lekcyj- nych	pomoc- niczych	nieszkol- nych	kuchon			lekcyj- nych	pomoc- niczych	nieszkol- nych	kuchon		
białostocki	33	137	56	61	24	33	16	61	43	63	22	16	61
bielski	38	145	36	97	39	37	7	32	12	16	6	6	61
łomżyński	34	107½	47	76	31	18	3	8	7	17	6	—	51
ostrołęcki	12	40	20	23	10	8	5	17	9	20	8	5	43
ostrowski	7	48	15	—	—	—	2	13	5	10	5	—	51
sokółski	16	50	13	28	11	10	2	11	5	10	5	2	50
szczuczynski	14	38	14	15	7	5	1	17	6	15	6	9	42
wys.-mazow.	11	46	10	14	6	6	7	30	30	34	7	11	62
Woj. białostoc.	165	611	211	314	128	117	43	189	117	185	65	49	54
brzeski	35	108	33	42	24	35	11	43	13	19	16	11	62
drohicki	18	35	13	18	14	8	13	63	44	24	10	13	81
koszyrski	17	44	19	37	17	15	7	33	16	22	5	9	55
kobryński	19	50	18	41	18	18	13	54	26	35	22	11	71
kosowski	15	54	16	36	15	15	7	30	7	15	6	7	60
łuniniecki	22	52	18	59	28	22	14	49	18	29	15	5	73
piński	21	57	36	42	22	17	17	69	32	42	23	17	60
prużański	22	40	14	45	21	18	7	32	14	7	3	8	67
stoliński	36	134	112	88	44	70	4	36	30	6	2	8	86
woj. poleskie	205	574	279	408	203	218	92	409	200	199	102	89	70
O k r ę g	370	1185	490	722	331	335	135	598	317	384	167	138	61

Ostatnia rubryka załączonej tabeli wykazuje procentowy stan izb lekcyjnych własnych użytkowanych i będących w stadium kończenia: wynosi on dla Okręgu 61%, dla wojew. białostockiego 54%, dla woj. poleskiego 70%. Szczególnie wysoki procent izb własnych stwierdzamy w obwodzie stołińskim — 90%; znaczny procent izb własnych posiadają obwody: drohicki — 81%, kobryński — 79% i łuniniecki — 73%.

Musimy jeszcze nadmienić, że — gdy w ciągu lat 15 (1919—1933) zbudowano w Okręgu 666 izb lekcyjnych, to w ciągu ostatniego 5-ciolecia zbudowano ich blisko 2 razy więcej, a do ukończenia pozostało 598 izb.

Jeśli zaś uwzględnimy także zbudowane izby mieszkalne, to ilość oddanych izb (bez izb pomocniczych) w ciągu ostatniego pięciolecia przewyższy prawie czterokrotnie ilość izb oddanych w ciągu poprzedniego piętnastolecia.

Oto wyniki wzmózonego tempa pracy, osiągnięte dzięki zorganizowanej i jednolicie kierowanej woli zbiorowej ku dokonywaniu czynów zbiorowych

Likwidowanie nieodpowiednich izb szkolnych.

Mimo wzmózonego w ostatnim 5-leciu tempa budowy szkół, niemal połowa użytkowanych izb lekcyjnych mieści się w budynkach wynajętych, często nie odpowiadających wymogom higieny szkolnej.

Stan ten z roku na rok będzie się polepszał, ale z użytkowaniem lokali wynajętych musimy się jeszcze przez pewien czas liczyć. Nie znaczy to jednak, byśmy mieli tolerować lokale nieodpowiednie.

Dzięki usilnym staraniom inspektoratów szkolnych i kierownictw szkół, zdołano w ciągu 6 lat zlikwidować znaczną ilość izb ciasnych (często o powierzchni poniżej 30 m², a nawet poniżej 24 m²), zmniejszając liczbę takich izb z 40% do 6,4%.

Ocieplanie szkół i mieszkań.

Podjęta z inicjatywy Kuratorium przez inspektoraty szkolne i kierownictwa szkół akcja ocieplania lokali zimowych daje przy pozytywnym ustosunkowaniu się do niej samorządów powiatowych i gminnych dodatnie rezultaty: na 1523 lokale, zakwalifikowane jako zimne, zdołano dotychczas ocieplić przez otynkowanie i oszalowanie, przeróbkę pieców i zaopatrzenie w podwójne okna 974 lokale (61%). Dalsza akcja powinna całkowicie usunąć lokale zimne na terenie O. S. B. w ciągu najbliższych 2 lat.

Frekwencja.

Jednym z podstawowych warunków skutecznej pracy w szkole jest dobra frekwencja.

Nauczyciel, mający w klasie w miesiącach jeściennych czy wiosennych lichą frekwencję, nie jest

w stanie sprostać wymogom programowym w ciągu kilku miesięcy zimowych.

Na szczęście — sprawa frekwencji, będąca przed kilku laty utrapieniem szkoły, przedstawia się z roku na rok lepiej. Wspólny wysiłek i wspólna akcja władz szkolnych i kierownictw szkół dała przy pomocy władz skarbowych i administracyjnych pozytywne wyniki. To, co przed 5-ciu laty było regułą — dziś jest niezadowalającym wyjątkiem: przeciętna 65% frekwencja roczna w szkole wiejskiej podniosła się w regule do 85% i ponad 85%, w szkole miejskiej przekracza 90—95%.

W roku bieżącym muszą wszystkie czynniki dołożyć usilnych starań, by nie tylko nie uronić nic ze zdobyczy, ale by poziom frekwencji całorocznej — a przede wszystkim w miesiącach krytycznych — o kilka procentów podnieść!

Pomoce naukowe.

Ubiegły rok szkolny był trzecim z rzędu rokiem systematycznej akcji zaopatrywania publ. szkół powsz. w Okręgu w pomoce naukowe, pomyślanej jako zbiorowy wysiłek władz szkolnych, Kierownictw szkół i Nauczycielstwa oraz T-wa P.B.P.S.P. i mającej za zadanie zaopatrzenie w ciągu kilku lat wszystkich szkół w Okręgu w niezbędne pomoce naukowe do wszystkich przedmiotów nauczania. Akcja ta została rozpoczęta i jest prowadzona jednocześnie w trzech różnych skalach: w skali Okręgu, w skali poszczególnych obwodów szkolnych i w zakresie samych szkół.

AKCJA W SKALI OKRĘGU.

Po zaopatrzeniu wszystkich szkół w Okręgu w 1935/36 r. szk. w pomoce naukowe do historii i geografii, a w 1936/37 — w narzędzia do zajęć praktycznych, w ciągu 1937/38 r. szk. zostały one zaopatrzone w pomoce naukowe do przyrody martwej.

Wyniki dotychczasowej, trzyletniej akcji, przeprowadzonej przez Kuratorium w skali całego Okręgu, ilustruje tabela na str. 510.

Koszt wszystkich zakupionych w ciągu trzech lat pomocy naukowych wyniósł łączną kwotę 209.286 zł. 53 gr., natomiast ich wartość — dzięki uzyskiwanym w masowym zakupie, dokonywanym za pośrednictwem T-wa P.B.P.S.F., stosunkowo wysokim rabatom — jest blisko dwukrotnie wyższa i wynosi kwotę ok. 380 tysięcy złotych.

Fundusze, potrzebne na sfinansowanie dotychczasowej akcji zostały zgromadzone wspólnym wysiłkiem Kierownictw i Nauczycielstwa szkół powszechnych, komitetów rodzicielskich, samorządów gminnych i powiatowych, szkół i instytucji opiekuńczych, Inspektoratów szkolnych, Kuratorium, Ministerstwa oraz Towarzystwa Pop. Bud. Fol. Szkół Powszechnych.

W bieżącym roku szkolnym rozpoczęto akcję zaopatrzenia wszystkich szkół powszechnych w

Pomoc naukowe

dostarczone szkołom powszechnych O.S.B. w ciągu ostatnich trzech lat szkolnych

I plan DO HISTORII i GEOGRAFII	II plan DO ZAJĘĆ PRAKTYCZNYCH	III plan DO PRZYRODY MATEMATYKI
470 globusów 946 map fiz. Polski 2.014 map fiz. Europy 2.061 planiglobów 1.893 busole 68.551 obrazów histor.	45.320 noży 22.660 par nożyczek 9.052 kołców 9.040 młotków 2.260 obcęgow 4.523 węgelnice 45.800 miarek cm. 2.266 piłek ramowych 45.400 naparstków 90.800 igieł do szarych nici 158 pełnych (większych) kompletów narzędzi	2.357 termometrów laboratoryjnych 2.340 " lekarskich 23.38 menzurek kalibrowanych 2.327 lampek spirytusowych 2.321 trójnogów żelaznych 2.408 latarek elektrycznych 2.436 bloków 2.450 wamierek szklanych 2.432 korkoborów 2.321 siatek z azbestu 689 kołb Erlenmayera 646 modeli pompy ssąco-tłoczącej 1.264 magnesów sztabkowych 517 " podkowiatych 1.326 igieł magnesowych na podstawie 610 ogniw Leclanche'go 568 dzwonków elektrycznych 680 szczypiec metalowych 11.500 metrów drutu dzwonkowego 23.000 próbówek 475 kg rurek szklanych 79 kg rurek gumowych Za łączną kwotę zł. 44.423.91*).
Za łączną kwotę zł. 94.071.03*).	Za łączną kwotę zł. 70.791.59.	

*) W 1935/36 r. szk. zakupiono pomocy naukowych do historii i geografii za kwotę 70,567 zł. 75 gr., i w 1937/38 r. szk. — dodatkowo za kwotę 23,503 zł. 28 gr. Wobec tego w 1935/36 r. szk. wydano na pomoce naukowe 70,567 zł. 75 gr., w 1936/37 — 70,791 zł. 59 gr., a w 1937/38 — 67,327 zł 19 gr.

Okręgu w lekturę uzupełniającą do języka polskiego w/g planu, umieszczonego w poprzednim numerze Dziennika Urzędowego K.O.S.B. (str. 424).

AKCJA W SKALI OBWODÓW SZKOLNYCH.

Wysiłki Inspektoratów Szkolnych szły w ciągu ubiegłych trzech lat w dwóch kierunkach:

1. ułatwiania szkołom należytej konserwacji dostarczanych im pomocy naukowych;
2. zaopatrywania szkół w niektóre pomoce naukowe, nie objęte akcją prowadzoną w skali Okręgu.

Konserwacja pomocy naukowych. Obrazy.

Inspektoraty Szkolne dostarczyły szkołom obrazy przeważnie po uprzednim ich podklejeniu, co w wysokim stopniu ułatwiło należytą ich konserwację.

Inspektoraty, które dostarczyły szkołom obrazy niepodklejone, ułatwiły, wzgl. ułatwią szkołom ich podklejenie przez spowodowanie wstawienia do budżetów samorządowych odpowiednich kwot na konserwację pomocy naukowych.

Narzędzia do zajęć praktycznych.

Inspektoraty Szkolne dostarczyły szkołom narzędzia do zajęć praktycznych przeważnie wraz ze specjalnymi szafkami do ich przechowywania. Tylko w czterech obwodach dostarczono szkołom narzędzia bez szafek. W tych szkołach przechowywane są one w szafach ogólnych, często na specjalnych pomysłowych wieszakach ze skóry lub drzewa.

Szafy na pomoce naukowe.

Wskutek systematycznego i w szybkim tempie postępującego powiększania się w ciągu ostatnich trzech lat ilości pomocy naukowych w szkołach powszechnych Okręgu, ilość posiadanych przez nie szaf na pomoce naukowe okazała się niewystarczająca. Toteż Inspektoraty Szkolne powodują w miarę możliwości coroczne wstawianie do budżetów samorządowych pewnych kwot na zakup szaf i skrzyń na pomoce naukowe. Mimo, iż dzięki temu ilość szaf i skrzyń powiększa się z roku na rok w znacznie szybszym niż dawniej tempie, potrzeby są jeszcze duże i wymagają dalszych systematycznych zabiegów i wysiłków.

Zaopatrywanie szkół w nowe pomoce naukowe.

Pomoce naukowe do arytmetyki z geometrią.

Większość Inspektoratów Szkolnych przeprowadziła już — głównie przy pomocy znajdujących się przy niektórych szkołach warsztatów stolarskich — zaopatrzenie wszystkich szkół w swoich obwodach w komplety pomocy naukowych do arytmetyki z geometrią (cyrkiel, trójkąt, kątomierz, metr i liniał). Pozostałe Inspektoraty zapoczątkowały tę ak-

cję i zakończą ją w bieżącym, a najpóźniej w przyszłym roku szkolnym.

Uzupełnianie kompletów narzędzi do zajęć praktycznych.

Inspektorat Sokólski dostarczył szkołom — jako uzupełnienie kompletu narzędzi do zajęć praktycznych, przesłanego wszystkim szkołom w Okręgu przez Kuratorium — 130 strugów-zdzieraczy, 130 strugów-równiaczy i 130 pilek-odsadnic.

Podobną akcję rozpoczął w ubiegłym roku szkolnym również Inspektorat Bielski, a inne Inspektoraty rozpoczną ją w roku bieżącym w miarę możliwości.

Z powodu braku w szkołach odpowiednio urządzonych warsztatów i trudności ich zorganizowania, Inspektoraty przystępują nadto do akcji zaopatrzenia szkół przynajmniej w prymitywne strugnice oraz niezbędne do obróbki drewna pewne urządzenia zastępcze, jak przysrugnie, przyrznie i t. p. Odpowiednie wzory będą podane w „Dzienniku Urzędowym K. O. S. B.”

Pomoce do wychowania fizycznego.

Inspektorat Łomżyński rozpoczął w ubiegłym roku szkolnym systematyczną akcję zaopatrzenia szkół w odpowiedni sprzęt sportowy oraz sprzęt do gier i zabaw. Wszystkim szkołom dostarczono już piłki do siatkówki, a w bież. roku szkolnym wszystkie szkoły będą posiadały również siatki, a nadto: po 20 sztuk piłeczek obszytych włóczką, po 40 szarf o dwu kolorach, po 20 sztuk skakanek sznurowych z rączkami, po 8 sztuk chorągiewek na kijkach okutych, po 20 sztuk kółek do sersa, po 4 sztuki pałeczek sztafetowych i po 4 sztuki prostopadłościaków.

Podobną akcję rozpoczną w bież. roku szkolnym również niektóre inne Inspektoraty Szkolne.

AKCJA SZKÓŁ.

Akcja szkół szła w ciągu trzech ostatnich lat w dwóch kierunkach:

1. konserwacji posiadanych pomocy naukowych;
2. zaopatrywania się w nowe pomoce naukowe we własnym zakresie działania.

1. Konserwacja pomocy naukowych. Globusy.

Już prawie we wszystkich szkołach Okręgu globusy zostały zaopatrzone w pokrowce z płótna, sporządzone przez nauczycieli i uczniów.

Mapy.

Na mapy sporządzono albo pokrowce albo specjalne stojaki lub wieszaki. Obecnie już do rzadkości należy mapa niezabezpieczona w taki czy inny sposób przed zbyt szybkim zniszczeniem.

Obrazy.

W tych obwodach, w których dostarczono szkołom obrazy historyczne niepodklejone, szkoły podkleiły je już — z nielicznymi wyjątkami — we własnym zakresie działania. Podklejono również w szkołach b. wiele posiadanych przez nie obrazów do innych przedmiotów nauczania.

Obrazy podklejone znajdują się w specjalnych szafkach lub skrzyniach, które szkoły nabyły lub sporządziły we własnym zakresie działania, a w ich braku — w odpowiednich teczkach tekturowych, sporządzonych przez nauczycieli wraz z uczniami. Część obrazów oprawiono w ramy.

Pomoce naukowe do przyrody martwej.

Szkoły przystępują już do sporządzania odpowiednich pudełek z tektury do przechowywania w szafach ogólnych, ale na specjalnie wydzielonych półkach otrzymanych z początkiem bież. roku szkolnego pomocy naukowych do przyrody martwej — według wzorów podanych w poprzednim numerze

„Dziennika Urzęd. K. O. S. B.“ (p. artykuł p. t. „Pomoce naukowe do przyrody martwej“, str. 441).

Zaopatrywanie się szkół w nowe pomoce naukowe

Niezależnie od akcji zaopatrywania szkół w pomoce naukowe w skali Okręgu i w skali obwodów szkolnych, również same szkoły w znacznej swej większości powiększają stopniowo zasób posiadanych pomocy naukowych do różnych przedmiotów nauczania przez ich nabywanie oraz gromadzenie i sporządzanie we własnym zakresie działania.

Np. w obwodzie brzeskim szkoły powszechne zakupiły w ub. roku szkolnym pomocy naukowych za kwotę 7342 zł., zaś wartość pomocy naukowych zgromadzonych przez te szkoły lub sporządzonych we własnym zakresie działania wynosi kwotę ok. 3000 zł.

Przybliżone obliczenia wykazują, że wartość zakupionych oraz zgromadzonych i sporządzonych przez same szkoły w Okręgu w ciągu jednego tylko ubiegłego roku szkolnego pomocy naukowych znacznie przekracza kwotę 100.000 zł.

Biblioteki uczniowskie i czytelnictwo.

Akcja dostarczania szkołom powszechnym bibliotek uczniowskich jest prowadzona pod hasłami:

- 1) Każda szkoła ma bibliotekę uczniowską.
- 2) w każdej bibliotece winno być przeciętnie na 1 ucznia przynajmniej po 2 książki w dobrym stanie i odpowiedniej treści.
- 3) każda biblioteka w ciągu każdego roku winna wykazać przyrost swojego księgozbioru.

W r. szk. 1934/35 po raz pierwszy wszystkie szkoły powszechne w Okręgu posiadały biblioteczki uczniowskie.

Rozwój bibliotek uczniowskich w szkołach powszechnych w ciągu kilku lat z uwzględnieniem przy-

rostu w r. szk. 1937/38 przedstawia następująca tabelka:

Woje- wództwo	Ilość książek w bibliotekach uczeniowskich w szkołach pow- szecznych w latach szk.			Przyrost to- mów w cią- gu ub. r. szk.
	1929/30	1933/34	1937/38	
Białostockie	156809	189490	260659	22296
Poleskie	103235	132290	296794	41606
Okrąg	260235	321780	557453	63902

Biblioteki uczniowskie do r. 1932/33 obejmowały przeważnie książki, dostarczone przez Minister-

stwo W.R. i O.P. w latach 1922 do 1924. Księgozbiory te miały duży odsetek książek zużytych oraz podręczników szkolnych przestarzałych, które w późniejszych latach zostały wyeliminowane.

Analizując liczby, zawarte w wyżej umieszczonej tabelce, łatwo zauważyć wzmożenie się tempa przyrostu książek w bibliotekach uczniowskich w ciągu 4-ch ostatnich lat, szczególnie w wojew. poleskim. Podczas gdy za okres od 1930/31 do 1933-34 r. szk. (za 4 lata) przyrost wyniósł w całym Okręgu 61.545 książek, to przyrost od 1934/35 do 1937/38 (także za 4 lata) wyniósł 235.673 książek, t. j. blisko 4 razy więcej.

Należy zaznaczyć, że wymieniony przyrost książek nie jest równoznaczny z ilością nabytych książek do bibliotek uczniowskich. Dotychczasowe obserwacje wykazały, że na ogół do bibliotek przybywa rok rocznie ponad 30% więcej książek niż wykazuje to tabelka; książki te wchodziły w miejsce zużytych i wyeliminowanych.

Z końcem ub. r. szk. na 1 ucznia przypadało przeciętnie po 1,6 książki.

W ciągu b. r. szkolnego przyrost książek w bibliotekach uczniowskich będzie wydatniejszy ze względu na podjętą akcję zaopatrywania szkół w lekturę uzupełniającą do nauki jęz. polskiego. Szkoły powszechne dzięki tej akcji otrzymają w ciągu roku szkolnego 1938/39 około 80.000 książek. Poza tym normalny dopływ książek do bibliotek uczniowskich wyniesie także około 80.000 książek, z których około 55.000 przewiduje się na pokrycie strat, wynikających ze zużycia książki. Razem biblioteki uczniowskie w całym Okręgu powiększą swój stan posiadania do 660.000 książek, osiągając tym samym realizację hasła: przeciętnie 2 książki na 1 ucznia.

W związku z ilościowym rozwojem bibliotek uczniowskich idzie w parze narastająca dbałość szkół o należyłą konserwację książek, która znajduje swój wyraz w oprawianiu książek we własnym zakresie. W ub. r. szk. szkoły w całym O. S. B. oparowały około 42.000 książek.

Również w ciągu ostatnich lat zwraca się troskliwą uwagę na właściwy dobór książek do bibliotek uczniowskich oraz na ich należyte wykorzystywanie dla celów dydaktycznych i wychowawczych. Rezultaty tej pracy są widoczne. Szkoły III st. i wiele szkół II stopnia organizuje biblioteczki klasowe, do których dobierane są książki, dostosowane do poziomu umysłowego danej klasy.

Także ilość czytelników i wypożyczeń powiększa się z roku na rok. W r. szk. 1937/38 było we wszystkich szkołach powszechnych w Okręgu około 204.000 czytelników, a wypożyczeń ok. 2.338.000. W stosunku do r. 1936/37 ilość czytelników wzrosła o 6%, a wypożyczeń o 1,3%, zaś w stosunku do r. szk. 1934/35 ilość czytelników wzrosła o 21%, a wypożyczeń o 27%.

Rozwój czytelnictwa w szkołach powszechnych w Okręgu Brzeskim charakteryzuje także stan ilościowy prenumerowanych przez szkoły pisemek uczniowskich, który w ciągu ostatnich lat (prawie od rozpoczęcia planowej akcji zaopatrywania szkół w pisemka dziecięce) przedstawia się następująco:

Województwo	Ilość egz. pisemek dziecięcych prenumerowanych przez szkoły w latach szkolnych.		
	1933-34	1936-37	1937-38
Białostockie	1949	13156	11435
Poleskie	1748	14526	16854
Okrąg	3697	27682	28289

W ciągu r. szk. 1937/38 ilość prenumerowanych pisemek dziecięcych w szkołach powszechnych w Okręgu wzrosła w stosunku do r. szk. 1936/37 o 607 egz., zaś w stosunku do r. szk. 1933/34 o 24.592 egzemplarze.

Przeciętnie w szkołach powszechnych przypadało w r. 1937/38 1 pisemko na 11 uczniów. Hasło: 1 pisemko na 10 uczniów winno być zrealizowane w najbliższym czasie.

Międzyszkolna akcja opiekuńcza.

Rozpoczęta przed czterema laty międzyszkolna akcja opiekuńcza — po objęciu do końca 1936/37 r. szk. 991 szkół, a więc ok. 45% wszystkich szkół powszechnych w Okręgu — wykazała w 1937/38 r. szk. dalszy rozwój ilościowy i z końcem tego roku objęła już 1118 szkół, czyli 50% wszystkich szkół w Okręgu (z tego 232 szkoły, czyli 29% ilości szkół w woj. białostockim i 886 szkół, czyli 76% ilości szkół na Polesiu).

Z liczby 127 nowych szkół objętych opieką w ub. roku szkolnym 25 szkół przypada na pogranicze polsko-pruskie, gdzie w dalszym ciągu jest wskazane zwiększenie ilości szkół objętych opieką.

W porównaniu ze stanem za 1936/37 rok szk. wzrosła w roku sprawozdawczym o blisko 20% ilość korespondencji międzyszkolnej (w 1936/37 r. szk. wymieniono około 130.000, a w 1937/38 — ok. 155.000 listów indywidualnych i zbiorowych). Zwiększyła się również o blisko 25% ilość i o 15% wartość upominków ze szkół i instytucji opiekuńczych (wartość ich w 1936/37 r. szk. obliczano na 59.850 zł., a w 1937 r. szk. na ok. 69.000 zł.); natomiast ilość upominków rewanżowych wzrosła o ok. 35%. Wreszcie bardzo silnie wzmożł się ruch wycieczkowy między szkołami opiekuńczymi a objętymi opieką (w obydwu kierunkach): w 1936/37 r. szk. w wycieczkach organizowanych ze szkół opiekuńczych

do szkół objętych opieką, wzięło udział 1426 osób, zaś w 1937/38 r. szk. — kilka tysięcy osób.

Zgodnie z założeniem w planie pracy Kuratorium zwracało w roku sprawozdawczym bardzo silną uwagę na jakościową stronę zagadnień związanych z akcją międzyszkolną i czuwało nad należytym wykorzystywaniem przez nauczycielstwo tej akcji pod względem wychowawczym.

Akcja pomocy w kształceniu wybitnie zdolnych uczniów — dzieci rolników.

W 1937/38 roku szkolnym Kuratorium w dalszym ciągu współdziałało za pośrednictwem Inspektorów Szkolnych i Kierownictw szkół z władzami samorządu terytorialnego gminnego i powiatowego w sprawie należytego stosowania instrukcji ministerialnej o przyznawaniu stypendiów najzdolniejszym i wybitnie wartościowym pod względem charakteru uczniom publicznych szkół powszechnych pochodzącym ze wsi.

Praca w tym kierunku dała pozytywne wyniki; podczas gdy na 1936/37 r. szk. tylko połowa gmin wiejskich w Okręgu przystąpiła do akcji stypendialnej, uchwalając na ten cel łączną kwotę ok. 30.000 zł., to na 1937/38 r. szk. już ok. 85% gmin uchwaliło stypendia w łącznej kwocie zgórą 70.000 zł. — Również ilość stypendiów wzrosła b. znacznie. w 1936/37 r. szk. było ich ok. 100, a w 1937/38 r. szk. — 241.

Spśród 241 stypendystów w 1937/38 r. szk. kształciło się: 110 — w szkołach średnich ogólnokształcących, 111 — w szkołach zawodowych (z tej liczby 30 — w szkołach rolniczych), 11 — w szkołach wyższych i 9 w szkołach powszechnych wyższego stopnia organizacyjnego.

Wychowanie fizyczne.

W dziedzinie organizowania i podnoszenia poziomu wychowania fizycznego w szkolnictwie powszechnym praca szła w kierunku: a) doszkalania nauczycielstwa, b) stwarzania odpowiednich warunków pracy i c) popularyzowania celów i wagi wychowania fizycznego wśród ogółu nauczycielstwa i rodziców dlatwy.

1. Doszkalanie nauczycielstwa.

Odbywało się ono na kursach wychowania fizycznego, głównie na kursach wakacyjnych.

Kursy te, organizowane od chwili uruchomienia instruktoratu wych. fiz. w Kuratorium, a trwające od 3—4ch tygodni, wypuszczały absolwentów zorientowanych już wcale dobrze w zagadnieniu. Kursów tych odbyło się siedem, a ukończyło je około 300 osób. W ostatnich dwu latach zorganizowano 25 kursów obwodowych, przeznaczonych zasadniczo dla nauczycielstwa szkół I-go stopnia organizacyjnego (typ przeważający w Okręgu Brzeskim); uczestniczyło w nich 750 osób. Łącznie więc z osobami,

które brały udział w podobnych kursach, organizowanych przez inne Kuratoria i z absolwentami W. K. N. (grupa w. f.) jest obecnie w Okręgu przeszło 1100 nauczycieli(ek) względnie dobrze przygotowanych do prowadzenia ćwiczeń celowych zwłaszcza, że praca na wszystkich, organizowanych w Okręgu kursach zmierzała wyraźnie w kierunku przygotowania uczestników kursów do realizowania programu ćwiczeń cieleśnych w aktualnych, a więc ciągle jeszcze trudnych warunkach i w kierunku uczynienia z ćwiczeń poważnego instrumentu zdrowotno-wychowawczego.

Drugą formą pracy nad nie tyle może przygotowaniem nauczycielstwa, ile raczej wprowadzeniem go w zagadnienie wychowania fizycznego były specjalne konferencje rejonowe. Na przestrzeni ostatnich sześciu lat odbyły się w każdym rejonie konferencyjnym najmniej dwie konferencje, poświęcone wychowaniu fizycznemu, przy czym pierwsze z nich poprzedzone zostały konferencjami obwodowymi, w których brały udział po dwie osoby z każdego rejonu. W konferencjach tych z reguły uczestniczył okręgowy (w obwodowych wszystkich) lub obwodowy instruktor wych. fiz. Prócz tego niektóre powiaty i rejonny organizowały dodatkowo konferencje, całkowicie bądź częściowo poświęcone wych. fiz. Nadto na każdej konferencji rejonowej obwodowy instruktor ma możność poruszyć pewne problemy z zakresu wychowania fizycznego.

Czynnikiem, wpływającym również na usprawnienie pracy nauczycielstwa, jest działalność okręgowego instruktora wych. fiz. Kuratorium, który poświęca na ten cel od 40 do 50 dni rocznie, oraz praca obwodowych instruktorów, dojeżdżających do szkół raz na tydzień. Instytucja obwodowych instruktorów powstała w powiatach woj. białostockiego już w 1928/9 roku, a przeszczepiona została na teren Polesia w 1932 r. W chwili obecnej pracuje w Okręgu 17 instruktorów, z których 5-ciu posiada wyższe wykształcenie z zakresu wych. fiz., 10-ciu ukończyło W. K. N. (grupa w. f.), a 2 zostało przeszkolonych na specjalnych kursach instruktorskich.

W roku szk. 1937/38 obwodowi instruktorzy:

a) mieli dni wyjazdowych	432,
b) odwiedzili szkół	517,
c) przeprowadzili lekcji i pokazów	393,
d) wzięli czynny udział w konferencjach rejonowych.	33

Wyjazdy służbowe obwodowych instruktorów finansowane są od 1932 r. z budżetów Powiatowych Komitetów W. F. i P. W.

2. Zaopatrywanie w urządzenia i sprzęt do ćwiczeń.

a) Boiska.

Fakt, że większość szkół w dzisiejszym Okręgu Szkolnym Brzeskim mieściła się w budynkach

wzgl. izbach wynajętych, decydował o znikomej wprost ilości boisk szkolnych, przystosowanych do prowadzenia ćwiczeń gimnastycznych, zabaw i gier. W miarę jednak budowania szkół i komasowania wsi liczba boisk uległa znacznemu zwiększeniu i wynosi w poszczególnych powiatach od 55 do 85% liczby szkół. Apele do władz samorządowych i kateryczne żądanie przydzielania placu do zabaw w wypadku wynajmowania izby szkolnej od mieszkańców wpłynęły poważnie na zmniejszenie się ilości szkół, nie posiadających małego choćby placu do zabaw. Zmienia się również wygląd boisk: niweluje się je, zatrawia oraz zaopatruje w urządzenia do siatkówki i skocznie.

Obecnie w wielu wypadkach szkoły korzystają bezpłatnie z boisk różnych organizacji.

b) Sale gimnastyczne.

Tylko 27 szkół posiada dotychczas sale, służące wyłącznie do prowadzenia ćwiczeń cielesnych. W większości nowowybudowanych szkół zastępuje się je szerokimi korytarzami. Decydują o tym względy materialne.

Niepokaźnie również przedstawia się wyposażenie sal gimnastycznych w przyrządy, gdyż zaledwie cztery sale posiadają kompletne urządzenia.

c) Przybory.

Zaopatrywanie szkół w przybory i pomoce do ćwiczeń szło równolegle z pracą nad przygotowaniem nauczyciela, przy czym ze względu na brak funduszy duży nacisk kładziono na konieczność wyrabiania sprzętu w.f. sposobem domowym.

Kursy zajęć praktycznych, w których programie był i wyrób pomocy do ćwiczeń cielesnych, oraz masowe zaopatrywanie szkół w komplety narzędzi, przyczyniły się wydatnie do zwiększenia się liczby przyborów.

Do tego dodać należy corocznie od 5-ciu lat uzyskiwaną pomoc Powiatowych Komitetów W. F. i P. W. (100—250 zł. na powiat), pomysłowość działwy (łyżwy-drewniaki i t. p.) oraz dobrą wolę nauczycielstwa, które często obraca dochód z imprez szkolnych na zakup piłki, a czasem i swój grosz na ten cel wyłoży. Stąd ilość przyborów do ćwiczeń wzrasta wydatnie z roku na rok. Pojawily się szarfy, chorągiewki, piłeczki, woreczki do ćwiczeń, skakanki, kije palantowe, piłki dęte i siatki, serso, różne pomysłowe przybory do biegów sztafetowych, łyżwy-drewniaki, saneczki, a nawet narty. I gdy przed 20 laty w ogóle żadnych przyborów do ćwiczeń nie było, a 7-8 lat temu duża piłka była jeszcze rzadkością — dzisiaj w jednym z powiatów na 125 szkół jest 862 par łyżew metalowych i 826 par saneczek, a w innym na 167 szkół jest 321 dużych piłek.

Posuwa się również naprzód zaopatrywanie się działwy w kostiumy ćwiczebne. O ile w większych ośrodkach miejskich można sprawę tę uważać za pomyślnie naogół rozwiązana, o tyle w małych

miasteczkach i wsiach napotyka ona jeszcze ciągle na duże trudności ze względu na związany z tym wydatek i konserwatyzm środowiska.

Liczba podręczników do prowadzenia ćwiczeń cielesnych powiększyła się znacznie, zwłaszcza po urządzanych w ostatnich dwu latach kursach. Prócz tego Kuratorium zleciło zaopatrzyć wszystkie szkolne biblioteki rejonowe w najpotrzebniejsze podręczniki, z których może korzystać nauczycielstwo całego rejonu.

3. Propaganda.

Wyjaśnianie roli i znaczenia wychowania fizycznego, które dość często ścieśniano do gimnastyki tylko, miało miejsce na kursach kierowników szkół i nauczycieli oraz na konferencjach rejonowych. Szkoły ze swej strony starają się spopularyzować wych. fiz. wśród rodziców działwy bądź drogą zebrań rodzicielskich, bądź drogą organizowania pokazów z zakresu ćwiczeń cielesnych w czasie t. zw. "dni wychowania fizycznego". W roku szk. 1937/38 zorganizowano "dnie w. f." w 482 punktach przy udziale działwy z 1549 szkół, co stanowi zgórą 2/3 ilości szkół w Okręgu.

Przedstawione wyżej prace w części tylko usunęły nieomogi, utrudniające normalne oddziaływanie szkoły na podnoszenie się kultury fizycznej dziecka. Braków, zwłaszcza z zakresu urządzeń i pomocy do ćwiczeń, jest jeszcze tak wiele, że stanu wychowania fizycznego w szkołach powszechnych nie można jeszcze uważać nawet za zadowalający. Niemniej jednak stwierdzić należy na tym odcinku wyraźny postęp na przestrzeni ostatnich 7—8 lat. Wyraża się on tak w sprawniejszym prowadzeniu ćwiczeń cielesnych przez nauczycielstwo i jego pozytywnych staraniach o polepszenie warunków pracy, jak w powiększeniu się ruchliwości i usprawnieniu działwy.

Opieka higieniczno-lekarska.

Stan sanitarny szkół powszechnych w O. S. B. za okres pięcioletni uległ znacznej poprawie.

Poprawa warunków zdrowotnych zaznaczyła się nie tylko przez powiększenie ilości izb szkolnych, ale także pod względem wymiarów izb i ich przydatności.

Mimo pokaźnego dorobku w zakresie budownictwa, obciążenie przeciętne izb jest bardzo znaczne, gdyż wynosi 73 dzieci. Wskazane jest zatem dalsze intensywne budownictwo, równomierne do wzrostu ilości dzieci szkolnych. W dziedzinie urządzeń sanitarnych podkreślić należy znaczną poprawę. Jeśli stan obecny nie jest jeszcze zadowalający, jak wskazują sprawozdania inspektorów, to w każdym razie wzrosło zrozumienie dla tych spraw wśród społeczeństwa i samorządów gminnych, a zbyt powolne tempo poprawy stanu sanitarnego szkół należy przypisać ciężkim warunkom finansowym, szczególnie gmin wiejskich.

Sprawa szatni i poczekalni (dla dzieci przychodzących na drugą zmianę nauki, nie-raz na parę godzin wcześniej z powodu braku zegara w domu) jest na Polesiu specjalnie palącą. Najwięcej spotykane małe, zimne, a co gorsza wspólne z gospodarzem sionki nie rozwiązują zadania. Zrozumienie znaczenia ogródków szkolnych również wzrosło, toteż promieniują one na całą wieś i dzięki nim społeczeństwo wiejskie zaczęło się normalniej odżywiać.

Kwestia uporządkowania ustępów, tak ważną rolę odgrywająca w walce z chorobami zakaźnymi na wsi, stale ulega poprawie. I tak w 1933 r. stan ustępów był w 55% nieodpowiedni, w 1938 r. ustępów nieprzepisowych mamy do 30%.

Urządzenia sanitarne, jak: maszynki do strzyżenia włosów, szczoteczki i nożyczki do paznokci znajdują się już w około 50% szkół. Umywalki, choć prymitywne, znajdują się już w każdej szkole.

Niezmierzalnie ujemną stronę urządzeń większości szkół stanowią ławki. Do rzadkości należą szkoły, mające odpowiednie do wzrostu uczniów ławki. Sprawa jest trudna do rozwiązania ze względu na dwie zmiany nauczania. Natomiast podniesienie kultury życia codziennego, zależne od ustosunkowania się nauczycielstwa do tego zagadnienia, jak estetyczna strona szkół, kącieści — wybitnie się zaznacza. Przyczyniło się do tego między innymi przeszkolenie części nauczycielstwa na kursach informacyjno-higienicznych, których w okresie pięcioletnim było 17 w 9 punktach i na których przeszkolono przeszło 900 osób. Niezależnie od tego sprawy higieny szkolnej z uwzględnieniem ciężkich warunków wsi są stale omawiane na specjalnych konferencjach rejonowych i zjazdach opiekunów Kół Mł. P. C. K. Te ostatnie w dużej mierze przyczyniają się do podniesienia kultury higienicznej w szkole, gdyż sekcje higieniczne Kół Mł. P. C. K. mają pod opieką sanitariat szkolny. To też organizacja ta w przeciągu pięciu lat rozrosła się szczególnie właśnie w szkołach powszechnych. I tak: w 1933/34 r. było kół w Okręgu 294, członków 12599, apteczek 142; w 1937/38 było kół w Okręgu 1531, członków 64626, apteczek 1428.

W związku z akcją Kół wzrasta ilość apteczek podręcznych w szkołach. Umożliwiają one udzielanie pomocy w nagłych wypadkach nie tylko dzieciom szkolnym, ale i starszemu społeczeństwu, co ułatwia kontakt szkoły z domem i na kresach jest nieraz jedyną pomocą. W kilku obwodach zaopatrzenie w apteczki doprowadzono do 100%, w reszcie obwodów projektuje się zakończenie tej akcji na rok 1938/39. Zaopatrzenie w leki projektuje się przez składnice przy Komisjach Okręgowych. Fundusze na ten cel są z rozmaitych źródeł przewidziane, częściowo Koła we własnym zakresie zaopatrują się w leki, częściowo gminy w swoich budżetach przewidują na ten cel pewne kwoty. Młodzież czerwono krzyżowska jest szkolona na 3-dniowych kursach

ratowniczych w różnych punktach Okręgu. W brzeskim obwodzie przeszkolono w ten sposób ponad 300 członkin Kół Mł. P. C. K.

Opieka higieniczno-lekarska jest zorganizowana tylko w większych miastach, jak: Białystok, Łomża, Kobryń, Brześć nB. i to w niedostatecznym stopniu, jak np. w Brześciu nB. jeden lekarz na 8000 dzieci. Na wyróżnienie zasługuje organizacja opieki hig. lekarskiej w Białymstoku, gdzie 3 lekarzy szkolnych sprawuje bardzo sumiennie tę opiekę i 4 higienistki pracują w 14 szkołach nad podniesieniem higieny osobniczej dzieci szkolnych. Na wsi opieka lekarska redukuje się do dozoru sanitarnego, bardzo rozmaicie realizowanego, zależnie od rozległości powiatu, rozbudowy sieci lekarzy rejonowych, która jest dość skąpa szczególnie na Polesiu. Poprawia nieco sytuację zwiększając się ilość higienistek społecznych z wojewódzką higienistką na czele. Akcja ich skutecznie wpływa na zmniejszenie u dziewcząt wszawicy. Pomocy lekarskiej udzielają dzieciom szkolnym w miastach Ubezpieczalnie, pomoc wojskowa, urzędnicza i kolejowa, oraz poradnie Ośrodków Zdrowia. Natomiast dzieci wiejskie są tej pomocy prawie zupełnie pozbawione, gdyż promień 15 km. Ośrodka Zdrowia przy złych drogach i ciężkich warunkach lokomocji często jest niedostępny dla społeczeństwa. Tymczasem z niekompletnych wprowadzeń sprawozdań z Okręgu o stanie zdrowia i zachorowaniach dzieci szkolnych można wnosić, że nie jest on zadowolający, a epidemie jak czerwonka i tyfus zabierają corocznie dużo ofiar. Takie stany chorobowe jak skrofuloza, krzywica, organiczne wady serca, wady wzroku i słuchu są na porządku dziennym. Grypa panuje na wsi prawie przez całą jesień i zimę. Tłumaczy się to brakiem odporności, nieodpowiednim ubraniem, stale przemoczonymi nogami i oddychaniem przez usta (wyrosła adenoidalna).

Akcja dożywiania dzieci szkół powszechnych stale wzrasta, przy czym stosunek dożywiania dzieci wiejskich do miejskich zmienił się na korzyść tych pierwszych, procent dożywianych dzieci na wsi zwiększył się z 4% do 6% przy ogólnym odsetku 11,5%. Akcja ta była prowadzona przez wszystkie organizacje społeczne. Komitety Rodzicielskie, Polski Czerwony Krzyż, a subsydiowana jest przez Komitet Pomocy Dzieciom i Młodzieży. Rozszerzenie tej pomocy społecznej na wsi jest rzeczą pilną, gdyż dożywianie dzieci wiejskich jest wciąż bardzo niedostateczne.

Kolonie i półkolonie dla dzieci szkół powszechnych z każdym rokiem obejmują większą ilość dzieci. Kiedy w latach 1932, 1933 korzystały z tej pomocy społecznej tylko dzieci większych miast, w roku sprawozdawczym akcją tą objęto i szkoły wiejskie. I tak w 1937/38 r. z kolonii i półkolonii na Polesiu korzystało 6731 dzieci wiejskich i 9750 dzieci miejskich. W miastach Białymstoku, Brześciu nB. i Pińsku 100% dziatwy niedożywo-

nej korzystało z kolonii lub półkolonii. Dla dzieci skrofulicznych i krzywiczych Z.P.O.K. w Białymstoku organizuje co roku kolonię leczniczą w Druskienikach, z której korzystają dzieci w liczbie 400. Poza tym Rodziny Kolejowa i Policyjna oraz Komite ty poszczególnych szkół również organizują dla swej dziatwy punkty półkolonijne za miastem, dokąd dzieci są dowożone. Ujemną stroną tej akcji są braki związane z tymczasowością i nieprzystosowaniem punktów przeznaczonych na kolonie i półkolonie. Są to przeważnie szkoły powszechne, położone wprawdzie w miejscowościach klimatycznie odpowiednich, ale urządzeń gospodarczych nie posiadają. Należałoby dążyć do stałych punktów, przystosowanych do tych celów, jak to ma miejsce w Neplach pod Brześciem. Jest to osiedle szkoły nr 6. Aparat organizacyjny kolonii i półkolonii z każdym rokiem lepiej funkcjonuje i pod względem ekonomicznym i wychowawczym. Koszty utrzymania zmniejszają się dzięki racjonalnej gospodarce, wykwalifikowanym siłom i lepszemu odżywianiu pod względem kalorycznym.

Propaganda higieny w szkołach powszechnych prowadzona jest przez nauczycielstwo podczas godzin przeznaczonych na kulturę życia codziennego. Zwraca się specjalną uwagę na wygłaszanie pogadań higienicznych i na prowadzenie nauki higieny w szkołach wyżej zorganizowanych. Wizytacja tego działu wykazała dobre wyniki.

W dziale zaopatrzenia w pomoce naukowe szkoły otrzymały w przeciągu tych lat pięciu: 2000 egz. Poradnika Higienicznego dr. Cwirko-Godyckiego, 2000 broszurek „Na straży zdrowia“ o zwalczaniu tyfusu brzuszego oraz podręczne biblioteczki P.C.K. Poza tym obwód brzeski otrzymał 500 tablic propagandowych. Projektuje się na rok 1938/39 dalsze zaopatrzenie w niezbędne broszurki i tablice całego Okręgu.

W roku sprawozdawczym Kuratorium zorganizowało doświadczalny punkt opieki i pomocy lekarskiej w gminie Małoryta, pow. brzeskiego, w 8 szkołach wiejskich dla 1600 dzieci z funduszu 2000 zł. na ten cel wyasygnowanego przez Ministerstwo W.R. i O.P. Akcja trwała przez 4 miesiące. Specjalnie zaangażowana lekarka zbadała w tym okresie wszystkie dzieci dwa razy. Higienistka szkolna objeżdżała stale szkoły, kąpała dzieci pod ruchomym natryskiem „Liliput“, prowadziła walkę z wszawicą i w ogóle opiekowała się higieną osobniczą, ważyła i mierzyła dzieci. Dzieci skrofuliczne dostawały tran (200 kg), leki potrzebne były dzieciom dostarczane. Podejrzane dzieci na gruźlicę były prześwietlane, wymagające zabiegów chirurgicznych były kierowane do szpitali, gdzie bezpłatnie dawano pomoc chirurgiczną. Przez ten okres czasu w Małorycie były dożywiane dzieci najbardziej i niedożywione. Dentystka na kilku seansach dokonała przeszło 100 ekstrakcji i doraźnych zabiegów.

Poza tym wszystkie szkoły zostały gruntownie odremontowane, ogródkzone, studnie możliwie poprawiono, ustępy doprowadzono do przepisowego stanu, urządzono śmietniki, urządzono ogródki tam, gdzie ich nie było, odmalowano ławki, tablice. Urządzono wszędzie kąpiki czystości, zaopatrzone je w lusterka, gęste grzebienie, mydło itp. Komisja Okręgowa P.C.K. obdarowała dzieci biedne białymi kołnierzykami, rozdała sporo nasion kwiatowych i warzywnych, dostarczyła narzędzi ogrodniczych. Okręg P. C. K. dostarczał środki lokomocji. Samorząd gminny i Komitet Pomocy Dzieciom i Młodzieży wydatnie tę akcję finansowały. W sumie wydatkowano na tę akcję ponad 5000 zł. Zakończenie tej akcji 41 chłopców i dziewcząt z gminy małoryckiej pojechało na miesięczną kolonię pod Grodno i Augustów, zaproszone przez Komitet Wojewódzki Pomocy Dzieciom z Zagranicy i Ziemi Przygranicznych z Łodzi. Dzieciom na ogół przybyło na wadze, z akcji całej byli bardzo zadowoleni, całe społeczeństwo odniosło się do tej akcji b. przychylnie.

Ruch służbowy.

Jakkolwiek zasadniczym motywem ruchu służbowego jest wzgląd na dobro służby, a więc utrzymywanie ciągłości pracy a unikanie zbędnych przesunięć osobowych, to jednak względy rodzinne czy zdrowotne uwzględniane były w granicach możliwości.

W ciągu ostatnich 5 lat przeniesiono:

ze względów zdrowotnych	477 osób,
dla ułatwienia kształcenia dzieci	125 „ „
dla połączenia małżeństw	488. „ „
dla innych względów rodzinnych	417 „ „

Oczywistą jest rzeczą, że nie wszystkie podania zostały przychylnie załatwione, ale w granicach możliwości zrobiono wszystko, by i w dziedzinie ruchu służbowego ułatwiać nauczycielowi pracę i egzystencję.

III. PODNOSZENIE PRZYDATNOŚCI ZAWODOWEJ.

Pęd nauczycielstwa do zdobywania wyższych kwalifikacji naukowych i zawodowych oraz politykę władz szkolnych, zmierzających do zapewnienia ciągłości materialnej poszczególnym zespołom osobowym, do uzyskania odpowiednio przygotowanych pracowników na stanowiskach kierowników, jak i w administracji szkolnej ilustruje umieszczona niżej tabelka.

W r. szk. 1933/34 mieliśmy 4126 nauczycieli, z czego dodatkowe lub wyższe kwalifikacje posia-

	R o k 1 9 3 3 - 3 4			R o k 1 9 3 7 - 3 8		
Nauczyciele z kwalifikacjami dodatkowymi i wyższymi a mianowicie:						
	z W.K.N. i kwal. równorzęd.	z Instytu- tem	ze studia- mi uniwer- syteck.	z W.K.N. i kwal. równorzęd.	z instytu- tem :	ze studia- mi uniwer- syteck.
woj. biał.	146	8	7	194	21	17
woj. pol.	94	4	14	225	18	29
okrąg	240	12	21	419	39	46

dało 273 nauczycieli, t.j. 6,5%, czyli co 15-ty nauczyciel.

Z końcem 1937/38 r. na 5051 nauczycieli miało wyższe lub dodatkowe kwalifikacje 504 osoby = 10%, czyli już co 10-ty nauczyciel.

Rok bieżący zapowiada dalszy postęp, o czym świadczy liczba udzielonych dla kształcenia się urlopów w ilości 92.

Ułatwianie nauczycielstwu samokształcenia.

Rozpoczęta w r. 1936/37 akcja ułatwiania nauczycielstwu zdobywania dodatkowych kwalifikacji w charakterze eksternów była w Okręgu Brzeskim kontynuowana także w ub. r. szk. przez:

1) budzenie u nauczycieli zdolniejszych tendencji do samokształcenia, do czego przyczyniały się w pewnym stopniu konferencje rejonowe.

2) w miarę możliwości odpowiedni przydział pracy dydaktycznej w szkołach III, wzgl. II st., uwzględniający kierunek pracy naukowej nauczyciela, przygotowującego się do egzaminów w charakterze eksterna.

3) bezpłatne dostarczanie nauczycielstwu potrzebnej lektury, wskazanej programami W.K.N.

W ciągu 2-ch lat Kuratorium za pośrednictwem C. B. P. w Brześciu n.B. dostarczyło inspektoratom szkolnym 757 tomów dzieł naukowych, potrzebnych nauczycielom, przygotowującym się do egzaminów z W.K.N. w charakterze eksternów; z tego w ub. r. szk. 172 tomy. Niezależnie od tego biblioteki powiatowe dostarczają eksternom potrzebną ilość lektury we własnym zakresie działania, zgodnie z informacjami i uwagami, podanymi w Dz. Urz. Kuratorium O.S.B. z r. 1937, Nr 7. Akcja dostarczania przez Kuratorium lektury podstawowej wskazanej przez programy W. K. N. będzie zakończona w bieżącym roku szkolnym.

Równoległe ze stwarzaniem lepszych warunków pracy szkolnej idzie w parze akcja nad podnoszeniem przydatności zawodowej nauczycielstwa p.s.p., która odbywa się przeważnie przy pomocy kursów dla kierowników i nauczycieli, konferencji rejonowych, prac zespołowych, bibliotek nauczycielskich,

oraz akcji, ułatwiającej nauczycielstwu samokształcenie.

W r. 1937/38 praca na kursach dla kierowników i nauczycieli była oparta na pokazach i ćwiczeniach. Prelekcje i dyskusje naświetlały i uzupełniały tematy pokazów.

Stan ilościowy kursów był w ub. r. szk. w stosunku do lat poprzednich nieco niższy, ze względu na szczupłe środki budżetowe. Udział nauczycielstwa w kursach w ciągu ostatnich pięciu lat obrazuje następujące zestawienie:

Rok szkolny	Ilość kursów	Liczba uczest.
1933/34	24	949
1934/35	22	1006
1935/36	37	1365
1936/37	32	1139
1937/38	18	862

Zestawienie to nie obejmuje kursów nauczycielskich z zakresu w. f., higieny, harcerstwa i O.P. Wykaz tych kursów został uwzględniony w innych działach niniejszego sprawozdania.

Konferencje rejonowe.

Konferencje rejonowe zostały wprowadzone na terenie obwodów szkolnych, wchodzących w skład Okręgu Brzeskiego, od chwili wejścia w życie okólnika Ministerstwa W.R. i O.P. z dn. 15.I-1924 r. Nr 16180/I ex 1923. Do r. szk. 1932/33 praca na konferencjach rejonowych organizowana była dość różnorodnie. W r. 1933/34 została podjęta w Okręgu systematyczna akcja nad podnoszeniem wartości i poziomu pracy konferencyj rejonowych. Od tego czasu konferencje rejonowe stały się w Okręgu poważnym czynnikiem samokształcenia zawodowego nauczycielstwa, a tym samym podnoszenia poziomu i wyników pracy szkolnej. W ciągu ostatnich czterech lat konferencje odbywają się według z góry na cały rok ułożonych planów. We wszystkich rejonach konferencyjnych w Okręgu zaznaczała się słuszną tendencją do ograniczania ilości przepracowywanych tematów na rzecz ich pogłębiania oraz do nadania pracy bardziej praktycznego charakteru. W ub. r. szkolnym na podstawie 4-letnich szczegółowych obserwacji pracy na kon-

ferencjach rejonowych zostały opracowane wytyczne w sprawie dalszego usprawnienia tych konferencji.

W r. szkolnym 1937/38 w 155 rejonach odbyło się 731 zebrań konferencyjnych. Na konferencjach tych, prócz zagadnień związanych z lokalnymi potrzebami obwodów, czy rejonów, zostały przepracowane zagadnienia:

1) umiejętne wykorzystywanie posiadanych pomocy naukowych.

2) organizacja nauki zajęć praktycznych. Obate zagadnienia zostały przepracowane przy pomocy pokazów.

Prace zespołowe.

Równolegle do prac konferencyj rejonowych prowadzone były w ub. r. szk. przez przeważającą większość nauczycielstwa w Okręgu prace zespołowe, celem ułatwienia sobie codziennej pracy szkolnej. W niektórych obwodach szkolnych (np. kossowski i bielski) zebrania zespołowe stały się terenem do przygotowywania prac na konferencje rejonowe. Kilkuletnie doświadczenie wykazało, że praca w zespołach skutecznie ułatwia ich uczestnikom należyte realizowanie nowych programów nauczania, a nadto sprzyja rozwojowi życia towarzyskiego wśród nauczycielstwa.

Zaznaczyć należy, że ta forma pracy trwa w Okręgu począwszy od r. 1933/34.

Biblioteki nauczycielskie.

Stan ilościowy i rozwój bibliotek nauczycielskich w całym Okręgu Szkolnym Brzeskim w okresie czteroletnim przedstawia następująca tabelka:

Woje- wództwo	Ilość tomów w bibliotekach nauczycielskich w latach szk.			Przybyło w ciągu ub. r. szk.
	1934/35	1936/37	1937/38	
Białostockie	27869	37178	41538	4360
Poleskie	19205	26986	37042	10056
Okrąg	47066	64164	78580	14416

Zestawień stanu ilościowego bibliotek nauczycielskich za lata poprzednie brak.

Analizując liczby, umieszczone w powyższej tabelce, zauważa się, że przyrost w bibliotekach nauczycielskich w ciągu ostatniego roku szkolnego wyniósł 18,6%, zaś w ciągu 4 ostatnich lat 40,1%.

Najwyższy przyrost książek w bibliotekach nauczycielskich w ub. roku wykazały obwody:

a) kossyński	przyrost	3181 tomów,
b) piński	"	2422 " ,
c) białostocki łącznie	"	2936 " ,
z wysokomazowieckim		

Przeciętnie na 1 nauczyciela w Okręgu przypadało z końcem r. szk. 1937/38 w bibliotekach nauczycielskich około 16 tomów. W wyżej przedstawionej tabeli została pominięta Centr. Biblioteka Pedagogiczna w Brześciu nB., której działalność przedstawiona jest w osobnym dziale.

Biblioteki nauczycielskie wykazują dużo dbałości o należyłą organizację wysyłki książki do czytelnika. Dotychczas najlepiej tę sprawę załatwiają biblioteki powiatowe w Kamieniu Koszyrskim i Kossowie Poleskim.

Tegoroczny przyrost książek w bibliotekach nauczycielskich, wyższy o 5.337 tomów w stosunku do poprzedniego roku szkolnego, świadczy wymownie o dążeniu nauczycielstwa do podnoszenia swojej przydatności zawodowej. W r. 1938/39 biblioteki nauczycielskie prawdopodobnie zwiększą swój stan posiadania do 96.000 tomów, osiągając normę przeciętnie ok. 17 tomów na 1 nauczyciela.

Synteza.

Krótki przegląd osiągnięć w dziedzinie szkolnictwa powszechnego wykazuje, że celowe, stałe i konsekwentne, a zgodne z wytworzonym w Okręgu stylem i duchem pracy — dążenie do zmiany istniejącego stanu rzeczy na lepsze — daje z roku na rok coraz pomyślniejsze rezultaty.

SZKOLNICTWO ŚREDNIE OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

I. ZAKRES, WARUNKI I WYNIKI PRACY.

Rozwój szkół średnich ogólnokształcących w Okręgu Brzeskim datuje się od ciężkich chwil lat 1914-20. Pracę trzeba było rozpoczynać od nowa.

Na obszarze obecnego Okręgu Szkolnego w roku 1914 było 24 szkół średnich ogólnokształcących (6 t.zw. rządowych i 18 prywatnych) z ogólną liczbą młodzieży około 3.000.

W roku 1919/20 jest szkół 21 z liczbą młodzieży 5.630. Jak widać, mimo ciężkich warunków, napór młodzieży w pierwszych latach organizowania się szkolnictwa polskiego wzrósł znacznie w porównaniu z ilością młodzieży w latach 1914. Powstaje też z roku na rok większa ilość szkół średnich. Nie wszystkie z nich utrzymują się. Część ulega zlikwidowaniu. Liczba szkół ustala się w latach 1932-33. W roku 1933/34 (jako pierwszym roku reformy szkolnej) następuje zmniejszenie się ilości uczniów wskutek zniesienia I-ej, a następnie (1934-35) II klasy gimnazjum. Po chwilowym jednak zmniejszeniu się liczby młodzieży już w roku 1934-

35 następuje wzrost (zarówno młodzieży jak i szkół):

	Szkół polskich	Szkół nie-polskich	Razem szkół w Okręgu
Rok 1933 33	21	11	12
" 1934 35	22	11	33
" 1938 39	24	11	35

Ilość uczniów:

Rok szkolny	w szkołach polskich	w szkołach niepolskich	Razem
1932 33	5861	2498	8359
1934 35	5675	1636	7311
1938 39	8820	2270	11090

Jak widać, liczba młodzieży szkół średnich w porównaniu z rokiem 1914 wzrosła prawie czterokrotnie (3000—11.090), a liczba szkół powiększyła się o 11. Przyrost młodzieży jest niewspółmierny z przyrostem ilości szkół. Pociąga to za sobą zwiększenie

ilości oddziałów oraz liczby uczniów w klasach, co szczególnie daje się odczuwać w zakładach państwowych, które osiągnęły już maksymalną chłonność.

Z załączonej tabelki:

Rok szkolny	Gimn. i licea państwowe			P r y w a t n e			Cały Okrąg		
	chł.	dz.	razem	chł.	dz.	razem	chł.	dz.	razem
1933 34	2449	1744	4193	1639	1402	3041	4088	3146	7234
1934 35	2577	1814	4391	1589	1331	2920	4166	3145	7311
1935 36	2768	2013	4781	1677	1426	3103	4445	3439	7884
1936 37	3067	2272	5339	1905	1655	3560	4972	3927	8899
1937 38	3345	2545	5890	2277	1999	4276	5622	4544	10166
1938 39	3572	2805	6377	2484	2229	4713	6056	5034	11090

widać, że w ostatnich latach przyrost uczniów w szkołach jest duży i wynosi rocznie około 1000. W związku z tym przyrostem trzeba będzie w najbliższym roku uruchomić odpowiednią liczbę oddziałów celem pomieszczenia zgłaszających się i odpowiednio przygotowanych uczniów.

Organizacja młodzieży:

W tym dziale pracy Kuratorium postawiło sobie za zasadę, nie ilość organizacji, lecz ich jakość. Szkoły w pracy realizacyjnej przestrzegały tej zasady, zwracając uwagę na wyniki pracy młodzieży (momenty praktykowania) i odpowiedni dobór w poszczególnych zespołach. Nad każdą organizacją czuwał opiekun. Z organizacji czynnych na terenie szkół Okręgu były następujące.

1) Harcerstwo: Z uwagi na to, że drużyny były prowadzone przez młodzież starszych klas, że drużynowi zmieniali się co dwa lata, a często także co roku, poziom pracy w drużynach był bardzo nierówny, zależny od zdolności organizacyjnych i autorytetu drużynowego(-ej).

W trosce o nadanie pracy drużyn ciągłości na odpowiednim poziomie, starano się o zapewnienie drużynom fachowej opieki ze strony szkoły i pomocy instruktorskiej od władz harcerskich. Dobór opiekunów od strony szkoły i zorganizowanie harcerskich władz powiatowych (przeważnie w siedzibach szkół sąsiednich) ze strony harcerstwa dało w ostatnich latach pozytywne rezultaty.

W tej chwili pracą harcerską objęte są wszystkie szkoły średnie ogólnokształcące państwowe i prywatne, do których uczęszcza młodzież chrześcijańska. Młodzież harcerska stanowi w tych szkołach około 25% ogólnej liczby młodzieży. Bardziej wyrobiona harcersko młodzież starsza prowadzi pracę harcerską w szkołach powszechnych w charakterze drużynowych albo wodzów zuchowych.

W szkołach zwrócono uwagę na wykorzystywanie harcerstwa dla celów wychowawczych (oddziaływanie harcerzy na pozostałą młodzież: postawa w szkole i poza szkołą, organizacja pauz i wypoczynku, stosunek do pracy w ogóle).

2) Straż Przednia: W czerwcu 1938 r. Okręg liczył 13 zespołów (Łuniniec, Pińsk, Prużana, Brześć, Bielsk-Podl., Drohiczyń n.B., Białystok, Łomża, Ostrow Maz., Ostrołęka, Grajewo).

W styczniu 1938 r. odbyła się okręgowa konferencja instruktorów S. P.; w marcu okręgowa odprawa kierowników zespołów.

W programie Okręgu położono nacisk na pracę realizacyjną zespołów i na wartości wychowawcze. Praca zespołów obejmowała (na terenie szkolnym i pozaszkolnym): świetlice, spółdzielnie, prasę szkolną, zbiórki książek i czasopism, prace ręczne, orga-

nizacje szkolne, organizacje młodzieży pozaszkolnej, urządzenie obchodów o znaczeniu państwowym w szkołach i poza szkołami (np. w świetlicach żołnierskich). W okresie ostatnich wakacji urządzono obóz w Ruściagach (pow. brasławski) od 10.VII. do 9.VIII. Wzięło w nim udział 38 osób z Okręgu. Program obejmował: a) samokształcenie, b) ogniska dla ludności miejscowej, c) wychowanie fizyczne (sporty wodne, żeglarstwo) i strzelectwo, d) wycieczki, e) prace ręczne dla 2 szkół powszechnych w pow. brasławskim, f) świetlicę dla dzieci wiejskich, g) propagandę sportu i strzelania wśród miejscowej ludności. Działalność obozu spotkała się z dużym uznaniem miejscowej ludności. Młodzież zaś bezpośrednio mogła wziąć udział w pracy realizacyjnej.

3) Samorząd ogólny: skupia w szkołach prace poszczególnych samorządów klasowych i innych organizacji społecznych oraz kółek naukowych. Głównym celem samorządu ogólnego jest organizowanie wewnętrznego życia szkolnego z uwzględnieniem samopomocy koleżeńskiej (w nauce i materialnej), jak również pomocy szkołom powszechnym na Polesiu (każda szkoła średnia opiekuje się najmniej trzema szkołami powszechnymi (państw. gimn. w Łomży 8 s.p.).

3) P. C. K. istniejący prawie w każdej szkole przynosi widoczne korzyści zwłaszcza w dziedzinie higieny osobistej młodzieży i akcji społecznej (współudział w opiece nad szkołami powszechnymi i niezamożną młodzieżą). Niektóre szkoły dostarczają rocznie około 10.000 śniadań dla niezamożnej młodzieży szkół powszechnych.

4) T. P. B. P. S. P. Prawie w każdej szkole istnieje koło uczestników. Współdziałają one w akcji na rzecz pomocy szkołom powszechnym oraz zajmują się rozsprzedaniem znaczków i nalepek w „Tygodniku S. P.” oraz prowadzą korespondencję ze szkołami powszechnymi.

Konkurs polonistyczny: Zapoczątkowany przez Kuratora Okręgu Szkolnego Brzeskiego konkurs polonistyczny nie tylko przyjął się w szkołach, ale ma już swą dobrą tradycję. Wyniki ostatniego konkursu indywidualnego stosunkowo były słabsze niż w latach ubiegłych. Jednak wyniki prac zespołowych były lepsze, co świadczy o podniesieniu się poziomu polszczyzny uczniów. Uczniowie w pracy swej całego roku wykazują, że udział w konkursie nie jest im obojętny. Podczas wizytacji stwierdza się niezawodny wpływ konkursu na czytelnictwo młodzieży, to zaś pośrednio na wspomniany już poziom polszczyzny.

II. POLEPSZANIE WARUNKÓW PRACY.

1) Pracownie szkolne i pomoce naukowe:

Wszystkie państwowe szkoły średnie (oraz większość prywatnych) posiadają zorganizowane i

należycie zaopatrzone pracownie oraz dostateczną naogół ilość pomocy naukowych. Najslabiej zaopatrzone jest dział fizyki, chemii i astronomii.

W ciągu roku ubiegłego Kuratorium zwracało szczególnie uwagę na zaopatrzenie w konieczne pomoce naukowe klasy I liceum. W związku z uruchomieniem w bieżącym roku szkolnym II klasy licealnej powstaje w dalszym ciągu potrzeba zaopatrzenia tej klasy w niezbędne pomoce. W roku sprawozdawczym Kuratorium wyasygnowało na pracownie, pomoce naukowe i urządzenia lokali szkolnych 47.500 złotych.

2) Rozbudowa gmachów szkolnych:

Duży napływ uczniów do państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących spowodował, że istniejące gmachy nie są w stanie pomieścić wszystkich uczniów odpowiednio przygotowanych. Dlatego też na rozbudowę gmachów kładzie się duży nacisk. W bież. roku ukończona zostanie rozbudowa gmachu państwowego gimnazjum i liceum w Grajewie, a w dalszym ciągu prowadzi się budowę gmachu dla gimnazjum i liceum w Łunińcu (ukończenie całości przewiduje się na rok 1940). W Ostrołęce i Bielsku Podl. wykonano i oddano do użytku salę gimnastyczną. Rozpoczęta się budowę gmachu państwowego liceum i gimnazjum w Brześciu nad Bugiem. Również i prywatne zakłady przygotowują plany do budowy własnych gmachów (w Białymstoku P. T. O. dla liceum i gimnazjum im. H. Sienkiewicza, w Brześciu P. M. S. dla lic. i gimn. J. Niemcewicza).

W sprawie rozbudowy i budowy nowych gmachów szkolnych dyrekcje szkół współpracują z Komitetami Rodzicielskimi.

3) Internaty:

W roku bieżącym czynne są następujące internaty: 1) przy państw. lic. i gimn. im. Marsz. J. Piłsudskiego w Pińsku — 104 uczn., 2) przy państw. lic. pedagogicznym męskim w Białymstoku — 102 uczn., 3) przy państw. lic. pedagogicznym żeńskim w Łomży — 80 uczn., 4) przy państw. lic. i gimn. im. T. Kościuszki w Bielsku Podl. — 26 uczn., 5) przy państw. lic. i gimn. J. I. Kraszewskiego w Drohiczynie — 80 uczn., 6) przy państw. lic. i gimn. Prez. I. Mościckiego w Ostrowi Maz. — 65 uczn., 7) przy państw. lic. i gimn. M. Konopnickiej w Łomży — 47 uczn.

Ukończono przygotowania do rozpoczęcia budowy internatu przy państw. lic. i gimn. im. A. Mickiewicza w Prużanie, asygnując na ten cel 12.500 zł. subwencji. Podkreślić należy z uznaniem dużą ofiarność Komitetu Rodzicielskiego przy gimnazjum w Drohiczynie nB., który przy niewielkiej pomocy ze strony Kuratorium zdołał wykończyć i urządzić internat dla 80 młodzieży.

Ze szkół prywatnych następujące posiadają internaty:

- 1) Pryw. lic. i gimn. męskie Rzymsko-Kat. Diecezji Pińskiej w Drohiczynie — 106 uczniów.
- 2) Pryw. lic. i gimn. T-wa Salezjańskiego w Różanymstoku — 150 uczniów.
- 3) Pryw. lic. i gimn. O.O. Pijarów w Lubieszowie — 78 uczniów.

We wszystkich istniejących w Okręgu internatach dzieci nauczycieli przyjmowane są na warunkach ulgowych. Niektóre z internatów otrzymują zasiłki z Kuratorium, których wysokość w ostatnim roku szkolnym wyniosła 20.387 zł.

W dalszym ciągu Kuratorium rozłącza opiekę nad zdolnymi a niezamożnymi uczniami z woj. poleskiego, zwalniając ich od opłat szkolnych. Koszty utrzymania tych uczniów w internatach pokrywa się z funduszy stypendialnych.

W roku szkolnym 1935/36 kształciło Kuratorium w ten sposób 8 uczniów, w roku szk. 1936/37 — 9-ciu i w r. szk. 1937/38 — 10-ciu w bieżącym zaś 11-tu. Ogółem na ten cel Kuratorium wydawało rocznie od 2400 zł. do 3300 zł.

Nadto Kuratorium udziela stałej lub doraźnej pomocy materialnej uczniom ze szkół średnich ogólnokształcących w całym Okręgu, którzy z uwagi na postępy w nauce i ciężką sytuację materialną na pomoc zasługują. Na ten cel w ostatnim roku szkolnym Kuratorium wydało 8.500 zł.

4) Opieka higieniczno-lekarska:

Z 17 państwowych szkół średnich ogólnokształcących i 2 liceów ped. — 11 budynków szkolnych jest przystosowanych do wymagań. W pozostałych od 1932 r. przeprowadzono już inwestycje (kanalizacja, natryski, szatnie, sale gimnastyczne): w Bielsku, Prużanie, Grajewie, Białymstoku. Jedno tylko gimnazjum w Łunińcu ma nieodpowiednie warunki. W całym Okręgu widoczna jest poprawa warunków higienicznych z roku na rok. Wszędzie też dąży się do stojniowej zamiany ławek na stoliki.

Warunki higieniczne szkół prywatnych są gorsze. Szkoły te jednak też starają się o stałą zmianę na lepsze. I tu już daje się odczuwać przeludnienie.

5) Dożywianie

objęło wszystkłą młodzież, potrzebującą dożywienia. Młodzież ma możność otrzymać pożywne śniadanie za minimalną opłatą w bufetach, prowadzonych przez Komitety Rodzicielskie. Niezamożni uczniowie otrzymują śniadania bezpłatnie. W niektórych szkołach dożywianie jest już przymusowe. (Z bezpłatnego dożywiania korzysta około 7% młodzieży).

6) Przysposobienie do obrony kraju

żeńskich hufców licealnych było pod opieką lekarek szkolnych, które wykładały ratownictwo i kierowa-

ły pracą pielęgniarską komendantek hufców. zorganizowały praktyki szpitalne od 2—5 dni w miejscowych szpitalach lub też (jak to miało miejsce w Drohiczynie n.B.) zorganizowano praktykę szpitalną w Siedlcach przy pomocy P. C. K. Okręgu Siedleckiego. Wszystkie hufce są zaopatrzone w odpowiedni sprzęt, jak nosze i apteczki.

7) Opieka nad młodzieżą poza szkołą:

wyrażała się:

- a) w kierowaniu pod kontrolą lekarzy młodzieży do obozów, kolonii wypoczynkowych, zdrowotnych, harcerskich, organizowanych przez P.W., Rodzinę Wojskową, Kolejową, Z. P. O. K.
- b) w organizowaniu przez samą szkołę i Komitety Rodzicielskie kolonii we własnych lub wynajętych osiedlach.
- c) w organizowaniu opieki nad dojeżdżającą młodzieżą (świetlice).
- d) w wizytowaniu stancji przez lekarzy szkolnych i wychowawców.

8) Wychowanie fizyczne:

Praca Kuratorium nad wychowaniem fizycznym młodzieży szła drogą: a) podnoszenia przydatności zawodowej nauczycielstwa wych. fiz., b) zaopatrywania szkół w potrzebne urządzenia i pomoce, c) popularyzowania ćwiczeń cielesnych wśród młodzieży i jej rodziców (zawody sportowe, pokazy).

Podnoszenie przydatności zawodowej nauczycieli polegało na:

- 1) braniu udziału w kursach i konferencjach (w ciągu ostatnich 7 lat 13 konferencji: 5 okręgowych i 8 rejonowych).
- 2) bezpośrednim instruowaniu nauczycieli przez Instruktora Okręgowego.

Zaopatrzenie w urządzenia i sprzęt do ćwiczeń: Ilość i jakość urządzeń do prowadzenia ćwiczeń, wręcz niedostateczna przed 10-ciu laty, uległa obecnie znacznej poprawie w odniesieniu do wszystkich urządzeń i pomocy.

a) Boiska szkolne. Za wyjątkiem 1 szkoły wszystkie szkoły śr. ogóln. posiadają boiska. Z tych niektóre posiadają zbyt małe wymiary, a nawierzchnia niektórych jest nieodpowiednia. Wszystkie boiska są zaopatrzone w urządzenia do gier sportowych i skocznie. 5 boisk zostało zatrawionych.

b) Sale gimnastyczne i ich zaopatrzenie: Przybyło 11 sal nowych (7 w państw., 4 w prywatnych). 2 sale powiększono. Tylko 4 nowo wybudowane sale odpowiadają wymogom. Większość ogólnej ilości sal nie posiada dostatecznych wymiarów. Wyposażenie sal gimnastycznych poprawia się z roku na rok. Prywatne szkoły naogół dotrzymują kroku zakładom państwowym. Już tylko nielicznym szkołom brak najkosztowniejszego sprzętu gimnastycznego (np. koni).

Przystań szkolna w Drohiczynie n.B.

Inne urządzenia i sprzęt w. f.

Kuratorium położyło duży nacisk na rozwój sportu wodnego. Przy pomocy finansowej Min. W.R. i O.P. wybudowano przystanie szkolne w Pińsku (1932), Drohiczyńskie n.B. (1937) i Kobryniu (1938) oraz pływackie szkolne w Pińsku (1935) i Łomży (1938). Nadto uzyskano (1933 r.) w Brześciu n.B. od Ligi Morskiej i Kol. prawo wyłącznego użytkowania przez młodzież szkolną t.zw. „przystani szkolnej L.M.K.” oraz prawo bezpłatnego wykorzystania istniejących tamże pływacki przez przychodzącą pod opieką nauczyciela młodzież (Brześć n.B., Białystok, Kosów Pol.).

Zachęcono również szkoły i młodzież do zaopatrywania się w sportowy sprzęt wodny, asygnując na ten cel w latach 1934-38 7.000 zł. Szkoły w Okręgu posiadają już 3 czwórki pótrasowe, 11 dużych dziesięciowiosłowych łodzi turystycznych, 1 żaglówkę o 10 m.kw. żaglu, 8 łodzi spacerowych i ponad 120 kajaków (z uczniowskimi łącznie).

b) Lodowiska szkolne i hokej. Wszystkie prawie szkoły posiadają lodowiska, w niektórych zaś ośrodkach (w roku szk. 1937/38 już w 9-ciu) urządza się również i boiska hokejowe. Łyżwiarstwo rozwinęło się dobrze.

c) Strzelnice i karabinki sportowe: 80% szkół posiada już karabinki sportowe. Strzelnice urządzono w 4-ch szkołach. Jedna strzelnica (w Różanymstoku) jest urządzona wzorowo.

d) Pojazdy mechaniczne: Min. Komunikacji przydzieliło szkołom (w latach 1937/38) 10 samochodów i 3 motocykle. Uczniowie najstarszych klas przechodzą normalny kurs jazdy. Zainteresowanie jest duże. 200 uczniów otrzymało prawo jazdy.

e) Inne: Młodzież posiada kostiumy gimnastyczne. Szkoły są zaopatrzone w sprzęt do gier sportowych i lekkiej atletyki. Biblioteki zaopatrują się w odpowiednie podręczniki. Prenumeruje się w szkołach: „Wychowanie fizyczne”, „Sport szkolny”, „Przegląd fizjologii ruchu”.

III. PODNOSZENIE PRZYDATNOŚCI ZAWODOWEJ.

W ostatnim roku praca Wydziału jak i szkół zdążyła do tego, by postawić na właściwym poziomie realizację programu w kl. I liceum (jako nowoorganizowanej). W związku z tym kładziono nacisk na pogłębienie sprawności metodyczno-dydaktycznej nauczycieli. Zadania te realizowano na konferencjach dyrektorów, ognisk metodycznych i podczas wizytacji.

1) Ogniska, grupy i zespoły przedmiotowe.

W roku sprawozdawczym na terenie Okręgu istniały 4 ogniska:

- języka polskiego w Białymstoku — kierowniczka p. Szumska.
- języka niemieckiego w Białymstoku — kierownik p. Suchoń.
- zajęć praktycznych w Białymstoku — kierownik p. Karpowicz.
- przyrody w Brześciu n.B. — kierownik p. Schingera.

Działalność ogniska jęz. polskiego została zawieszona dn. 1.XI.37 z powodu wyjazdu kierownika ogniska. Nowego kierownika mianowano z początkiem 1938/39 r. szk.

Oprócz ognisk czynne były grupy przedmiotowe:

- języka francuskiego w Brześciu n.B. — kierowniczka p. Jawdyńska.
- jęz. francuskiego w Białymstoku — kierowniczka p. Borkowska.
- historii w Brześciu n.B. — kierownik p. Guściora.
- geografii w Pińsku — kierownik p. Obuchowski.

Nauczyciele, którzy nie mogą brać udziału w pracach ognisk i grup, tworzą zespoły przedmiotowe.

W pracy swej ogniska, grupy i zespoły położyły nacisk na realizację programu w kl. I licealnej i IV gimnazjum. Ciężar pracy przeniesiono z konferencji ogólnych na zebrania poszczególnych grup i zespołów dla utrzymania stałego kontaktu nauczycieli w pracy samokształceniowej.

W celu umożliwienia kierownikom ognisk i grup przedmiotowych należytego spełnienia obowiązków Kuratorium udziela im odpowiedniej zniżki wymiaru godzin oraz przyznaje corocznie zasiłki na wzbogacenie pracowni, istniejących przy ogniskach i grupach.

2) Zespoły dyrektorskie.

Na terenie Okręgu czynne były następujące zespoły dyrektorskie:

- zespół w Białymstoku,
- " w Łomży,
- " w Brześciu n.B.,
- " w Pińsku.

Przewodniczący zespołów utrzymywali bezpośredni kontakt z Wydziałem w sprawach metodyczno-dydaktycznych, wychowawczych i administracyjnych. Wszystkie zespoły stale pracowały nad sprawami, ściśle związanymi z bieżącym życiem szkolnym i jego potrzebami. W całości pracy widoczne było dążenie zespołów do podniesienia poziomu szkół, ich zaopatrzenia i usuwania wylaniających się trudności zarówno w dziale prac administracyjnych, jak i dydaktyczno-wychowawczych. W sprawach wychowawczych zespoły pracowały z dyrektorami innych szkół i z komisjami między-szkolnymi. W roku sprawozdawczym odbyła się jedna konferencja dyrektorów szkół średnich ogólnie-

kształcących w Białymstoku. Na konferencji tej przedyskutowano między innymi sprawy, związane z przygotowaniem młodzieży do obrony kraju oraz organizacją internatów.

Na posiedzeniach zespołów opracowano:

- 1) przyjmowanie uczniów do I-ej klasy i innych klas gimnazjum;
- 2) egzaminy do I kl. licealnej;
- 3) realizację przygotowania młodzieży do obrony kraju przez przedmioty nauczania.

Zespół białostocki (najczynniejszy) przedyskutował nadto następujące zagadnienia:

1) o karności i jej wpływie na pracę i zachowanie się młodzieży;

2) o realizacji najważniejszych zadań wychowawczych, wyznaczonych statutem dla gimnazjum;

3) zestawienie wyników z organizacji wolnego od zajęć popołudnia;

4) uwagi do projektu regulaminu kończenia liceów państwowych ogólnokształcących.

Zespoły białostocki i brzeski opracowały również tymczasowy regulamin zachowania się młodzieży poza szkołą dla uczniów wszystkich szkół na terenie Brześcia i Białegostoku.

S Z K O L N I C T W O   Z A W O D O W E

I. STAN SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO W LATACH OD 1914 DO 1938 r.

Według posiadanych przez Kuratorium danych, na terenie obecnego Okręgu Szkolnego Brzeskiego istniały w roku 1914 następujące szkoły zawodowe:

- a) prywatna polska szkoła rolnicza w Krzyżewie o 30 uczniach,
- o) dwie szkoły rzemieślnicze żydowskie męskie i dwie szkoły żydowskie żeńskie w Białymstoku i Pińsku o łącznej liczbie około 400 młodzieży.

Trzy 7-klasowe szkoły handlowe czynne w Łomży, Białymstoku i Brześciu trzeba zaliczyć raczej do szkół ogólnokształcących, gdyż w programach tych szkół dział ogólnokształcący wyraźnie dominował nad działem handlowym.

Z powyższego wynika, że za czasów zaborecznych na terenie obecnego Okręgu Szkolnego poza czynną

dotąd polską szkołą rolniczą w Krzyżewie, założoną w r. 1913 i utrzymywaną przez ziemiankę polską, p. St. Karpowiczównę, nie było innych szkół, w których młodzież polska mogłaby otrzymywać wykształcenie zawodowe.

W okresie wojny światowej maszyny i urządzenia wymienionych wyżej szkół żydowskich zostały wywiezione w głąb Rosji, pozostały tylko uszkodzone przez działania wojenne budynki szkolne.

To był cały stan posiadania szkolnictwa zawodowego w Okręgu Szkolnym Brzeskim w chwili objęcia przez Polskę Kresów Wschodnich.

Stan szkolnictwa zawodowego przedwojennego w stosunku do roku 1932 (przed reformą szkolną) i do roku sprawozdawczego 1938 (w czasie przeprowadzania reformy) przedstawia załączone zestawienie i wykres liczby szkół oraz uczącej się młodzieży w szkołach zawodowych (tabl. I i II).

TABLICA I.

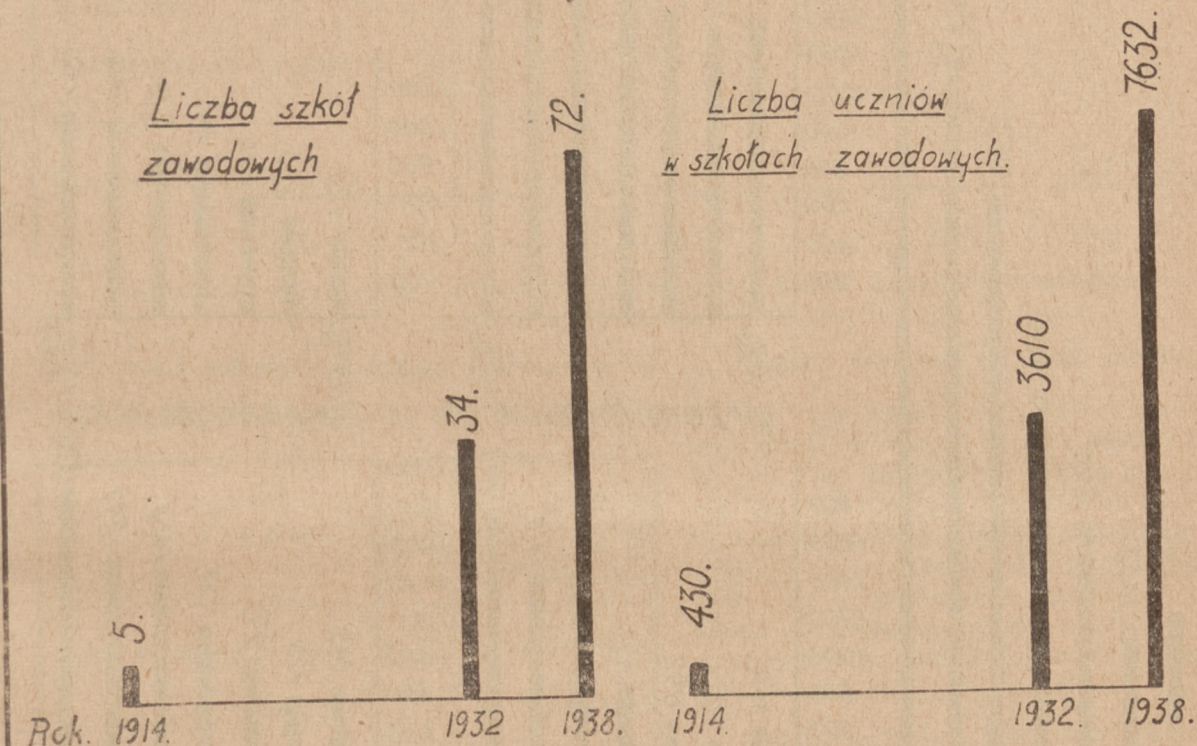
Zestawienie liczby szkół i uczniów w latach 1914, 1932 i 1938.

T y p s z k o ł y	Rok 1914		1932		1938		U w a g i
	liczba szkół	liczba młodzieży	liczba szkół	liczba młodzieży	liczba szkół	liczba młodzieży	
Przemysłowe męskie	2*)	} 400	12	1585	19	2600	*) szkoły żydowskie
„ żeńskie	2*)		7	428	11	1060	
Handlowe	—	—	5	640	12	1778	
Rolnicze	1	30	5	114	9	228	
Gospodarstwa domowego	—	—	—	—	4	80	
Dokształcające zawodowe	—	—	5	843	17	1886	
Ogólna liczba szkół i młodzieży	5	430	34	3610	72	7632	

Tabl. II.

Wykres liczby szkół i uczniów
w latach 1914, 1932, 1938.

Z powyższego wykazu wynika, że liczba młodzieży w szkołach zawodowych na terenie Okręgu Szkolnego Brzeskiego w okresie niespełna 20-letniej działalności polskich władz szkolnych wzrosła przeszło 17-krotnie, a liczba szkół z górą 14-krotnie.

Szkolnictwo zawodowe tworzone było w warunkach wybitnie pionierskich: na terenie zniszczonym wojną i okupacją, bardzo biednym, o najniższym w Polsce poziomie kulturalnym (Polesie). Osiągnięty w tych warunkach zakres i poziom nauczania oraz wyposażenia szkół wymagał bardzo dużych wysiłków i sprawności ze strony wszystkich czynników, biorących udział w organizacji szkolnictwa zawodowego, a więc nauczycielstwa, społeczeństwa i władz szkolnych II i III instancji.

Rozwój szkół zawodowych.

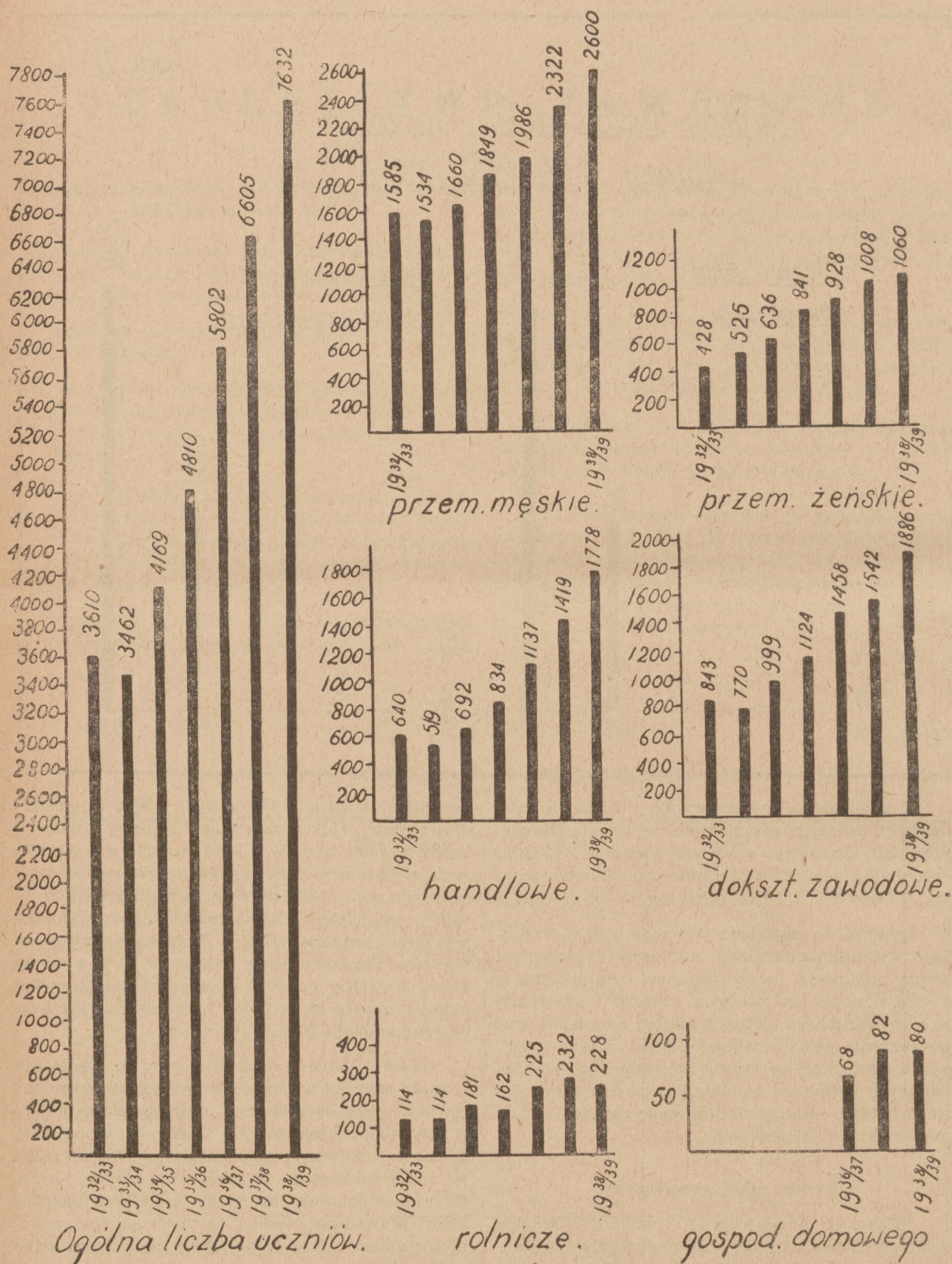
Wzrost frekwencji uczniów obrazują wykresy na tabl. II i III, z których wynika, że tempo frekwencji w latach od 1918 do 1932 było słab-

sze, niż w latach od 1932 do 1938 i że w tym ostatnim okresie (przeprowadzania reformy szkolnej) liczba uczniów wzrosła z 3610 na 7632, t.j. powiększyła się przeszło 2-krotnie. Lata ciężkiego kryzysu gospodarczego 1933/34 wskazują lekki spadek frekwencji; w następnych natomiast latach widoczna jest systematyczna wyżka. Przytoczone niżej zestawienie przyrostu liczby uczniów w % w odniesieniu do liczby uczniów roku poprzedniego wykazuje, iż wyżka ta jest dość jednostajna, wynosząca rocznie około 16%.

Ilość szkół zawodowych w latach trwania reformy w związku ze wzrostem frekwencji również uległa zwiększeniu, osiągając liczbę 72, co w porównaniu z rokiem 1932/33 daje wzrost o 112%. W liczbach dotyczących lat 1937/38 i 1938/39 (tabl. V) nie pomieszczono 16 szkół zawodowych, które ulegają stopniowej likwidacji, a których odnośne klasy, prowadzone według dawnego ustroju, zostały zastąpione przez nowe szkoły rozwojowe o innych nazwach.

Tabl. III. Liczba uczniów w szkołach zawodowych w Okręgu w latach szkolnych od 1932/33 do 1938/39

Tabl. IV.

Przyrost liczby uczniów w % w odniesieniu do liczby uczniów roku szkolnego poprzedniego.

Typ szkoły	1933 34	1934 35	1935 36	1936 37	1937 38	1938 39
Przemysłowe męskie . . .	—3,1	8,2	11,4	7,3	16,8	12,0
„ żeńskie . . .	22,6	21,1	32,4	10,3	8,6	5,1
Handlowe	—19,0	33,3	20,5	36,3	29,5	25,3
Dokształcające zawodowe . .	—8,7	29,7	12,5	29,8	5,7	22,3
Rolnicze	0	58,7	—10,5	30,8	3,1	—1,7
Gospodarstwa domowe . . .	—	—	—	—	20,6	2,4
Ogółem	—4,1	17,5	15,4	20,6	13,8	15,5

Z zestawienia tego wynika, że najszybciej postępował wzrost frekwencji w szkolnictwie handlowym (przeciętnie około 28% rocznie).

Ilość szkół zawodowych w Okręgu czynnych w latach szkolnych od 1932/33 do 1938/39. Tabl. V.

Typ szkoły	1932 33	1933 34	1934 35	1935 36	1936 37	1937 38	1938 39
Przemysłowe męskie	12	12	12	11	14	15	19
„ żeńskie	7	8	9	9	10	11	11
Handlowe	5	6	6	7	8	10	12
Rolnicze	5	7	7	8	9	9	9
Gospodarstwa dom.	—	—	—	—	3	4	4
Dokształc. zawodowe	5	5	7	10	15	15	17
Ogółem	34	38	41	45	59	64	72

Najszybciej postępował wzrost szkół handlowych — z 5 w roku 1932/33 na 12 w roku 1938/39, co stanowi 140%, oraz szkół dokształcających zawodowych z 5 na 17, czyli 240%.

Reorganizacja szkolnictwa zawodowego objęła z początkiem roku szkolnego 1938/39 pozostałe 13 szkół działu przemysłowego dawnego ustroju, 1 szkołę działu handlowego, dwa państwowe kursy wędrówne w Mereczowszczyźnie i Plancie.

Trzyklasowa szkoła handlowa A. Aschera w Pińsku z końcem bież. roku szkolnego podlega całkowitej likwidacji.

Napływ młodzieży do szkół zawodowych.

Do wszystkich szkół przemysłowych męskich w Okręgu w roku 1936/37 było zgłoszonych 1160 kandydatów, zostało przyjętych 901, t. j. 78%, nie przyjęto 259; w roku 1937/38 liczby te przedstawiają się w sposób następujący: 1280 — 1007 (78%) — 273; w roku 1938/39: zgłoszonych 1857, 1499, t. j. 80% złożyło egzamin wstępny z wynikiem dostatecznym, zostało przyjętych 959, nie przyjętych z powodu braku wolnych miejsc 441, czyli przeszło 30% uzdolnionych.

Liczby te dotyczą ogółu szkół przemysłowych męskich w Okręgu, przy czym szkoły żydowskie w stosunku do całości mają nieznaczną liczbę młodzieży, nie przewyższającą ilości miejsc w tych szkołach.

Największy napływ daje się zauważyć do gimnazjów mechanicznych (Brześć n.B., Białystok). Zjawisko to tłumaczy się ożywieniem koniunktury w przemyśle metalowym przetwórczym i organizacją C. O. P.

Liczba zgłoszonych uczniów do Państwowego Gimnazjum Mechanicznego w Białymstoku wyniosła w roku 1938/39 — 306, z czego zdało 123, t. j. 40%, a zostało przyjętych 115, czyli 37%; kandydatów do Prywatnego Gimnazjum Mechanicznego P.T.O.Z. w Brześciu n.B. było 277, zdało 127, t. j. 46%, a przyjętych 124, czyli 45%.

Znaczny napływ młodzieży wykazuje też Gimnazjum Drogowe w Brześciu n.B. (liczba zgłoszonych — 143, złożyło egzamin 103, t. j. 72%, nie złożyło egzaminu 40, złożyło egzamin i nie zostało przyjętych 15).

Również poważny napływ kandydatów dał się zanotować w Państwowym Gimnazjum Stolarskim i Państwowej Szkole Mechanicznej w Hajnówce (Gimnazjum Stolarskie): zgłoszonych 167, złożyło egzamin i zostało przyjętych 45, tj. 27%, nie złożyło egzaminu i nie zostało przyjętych 122; Państwowa Szkoła Mechaniczna: 161 — 29 (19%) — 132. Mniejszą frekwencję wykazują wydziały stolarskie i nowo zorganizowane licea w Brześciu nB., których projektowano 4, a otwarto tylko 2: Budowlane — 50 kandydatów (wszyscy przyjęci). Administracyjno-Kolejowe — 20 kandydatów (wszyscy przyjęci); projektowane 2 inne licea: Drogowe i Wodno-Melioracyjne nie zostały otwarte z powodu niedostatecznej liczby zgłoszeń.

Napływ kandydatek do szkół przemysłowych żeńskich w ostatnim trzyleciu nie uległ poważniejszym zmianom z tego powodu, iż szkoły te nie mogły powiększyć swoich lokali; najwięcej zgłoszeń widzimy w roku 1938/39 w Państwowym Gimnazjum Krawieckim w Białymstoku — 93, z czego złożyło egzamin i zostało przyjętych — 54, tj. 58%; również znaczną liczbę kandydatek miała Prywatna Szkoła Krawiecko-Bielizniarska S.S. Misjonarek w Białymstoku — 70, z czego złożyło egzamin i zostało przyjętych 54, tj. 77%. Dalej idzie Prywatna Szkoła Krawiecko-Bielizniarska w Łunińcu: liczba zgłoszeń w roku 1938/39 — 61, złożyło egzamin i zostało przyjętych 44 (72%), złożyło egzamin i nie zostało przyjętych do szkoły 17 (28%).

Szkoły przemysłowe żydowskie w Białymstoku i Pińsku, w odróżnieniu od szkół przemysłowych męskich, wykazują znaczną frekwencję i brak wskutek tego wolnych miejsc.

Szkoły handlowe cieszą się w ostatnich latach dużą popularnością i widoczny jest znaczny napływ kandydatów (liczba zgłoszeń w r. 1936/37 — 673, 1937/38 — 905, 1938/39 — 1032; przyjęto w wymienionych latach 561 (83%), 672 (74%), 673 (65%). Dokładniejsze dane o młodzieży szkół handlowych w r. 1938/39 wskazują, iż oprócz wymienionych 673 przyjętych złożyło egzamin i nie zostało przyjętych 79, tj. 7,6%, a nie złożyło egzaminu 280, tj. 27%. Największą liczbę zgłoszeń w r. 1938/39 wykazuje Gimnazjum Kupieckie w Łomży (193), następnie Gimnazjum Kupieckie w Brześciu (181), Gimnazjum Kupieckie w Białymstoku (143). Przeciwnie w r. 1938/39 w gimnazjach kupieckich złożyło egzamin i zostało przyjętych 65%, liczba nie przyjętych pomimo złożonego egzaminu — 7,6%, liczba nie przyjętych z powodu nie złożenia egzaminu — 27%.

Szkoły doksztalcające zawodowe wykazują stały wzrost liczby młodzieży: 1932/33 — 843, 1935/36 — 1124, 1938/39 — 1886; szkoły te mogą być organizowane tylko w ośrodkach, gdzie

jest dostatecznie rozwinięte życie gospodarcze, a przede wszystkim rzemiosło.

Szkoły rolnicze i gospodarstwa rodzinne. wymagają rozwinięcia odpowiedniej propagandy w celu spowodowania zwiększonej frekwencji.

Promocje.

Tabl. VI.

Promocje w stosunku procentowym do ogółu uczniów.

Dział szkolnictwa	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38
Przemysłowe męskie	85,1	83,9	85,7	87,4
żeńskie	90,8	88,9	89,8	87,7
Handlowe	79,7	91,0	87,4	82,7
Ogólnie	85,1	86,7	87,1	86,0

Na osiągnięcie powyższych wyników wpłynęło:

- polepszenie warunków pracy w szkołach zawodowych i
- podnoszenie przydatności zawodowej personelu nauczycielskiego.

Zagadnienia związane z realizacją programów.

Myślą przewodnią programów szkół zawodowych jest przede wszystkim przygotowanie młodzieży do pracy praktycznej. W związku z tym zwrócona była specjalna uwaga na praktyczną naukę zawodu we wszystkich typach szkół.

W szkołach przemysłowych męskich organizacja warsztatów i zajęć praktycznych odpowiada wymaganiom instrukcji i programom szkół nowego ustroju. Nauczanie zawodu odbywa się na przedmiotach użytkowych według z góry ustalonego planu. Dobór zamówień został dostosowany do potrzeb dydaktycznych w 80-100% w klasach pierwszych, a 50-60% w klasach drugich i trzecich, co zapewnia wykonanie programu w zakresie przewidzianych czynności i stopnia trudności.

Od 1 kwietnia 1938 r. wprowadzono w warsztatach szkół przemysłowych państwowych nowe przepisy rachunkowo-kasowe, dostosowane do wymagań szkolnych.

Organizacja warsztatu i pracy warsztatowej w szkołach przemysłowych żeńskich również została dostosowana do wymagań programowych, przy czym przy wykonaniu wyrobów uwzględniono potrzeby regionu i zwrócono uwagę na konieczność stosowania materiałów krajowych ze specjalnym uwzględnieniem samodziół.

W szkołach działu handlowego—w celu należytego realizowania programu, polepszenia metod i uprządkowania nauczania — przeprowadzono ankietę o pracy domowej ucznia, wymianę międzyszkolną surowców, towarów i fotografii charakterystycznych dla regionu szkoły oraz wspólne zaopatrywanie się w druki i formularze do nauczania organiza-

cji i techniki handlu, jak również i w dokumenty do nauczania księgowości.

W związku z wymaganiami programowymi uczniowie szkół technicznych i liceów zawodowych byli kierowani na praktyki wakacyjne.

Podana tabela obrazuje stan praktyk za ostatnie trzy lata.

Praktyki uczniów szkół techn.-przem.

Tabl. VII.

N a z w a s z k o ł y	1935/36		1936/37		1937/38	
	Liczba uczniów	Ilość uczni—dni	Liczba uczniów	Ilość uczni—dni	Liczba uczniów	Ilość uczni—dni
Państwowa Szkoła Przemysłu Leśnego w Łomży .	40	2380	38	2280	67	3434
Średnia Szkoła Techniczna w Brześciu n.B. .	118	7080	146	8760	76	4560
Liceum Bud. w Brześciu n.B.	—	—	—	—	8	480
R a z e m .	158	9460	184	11040	151	8474

Również szkoły handlowe i gimnazja kupieckie organizowały dla wychowanków praktyki w zakładach handlowych, a w niektórych wypadkach, gdzie

jest słabszy handel, w biurach fabrycznych, bankach i t. p.

Praktyki młodzieży szkół handlowych i gimnazjów kupieckich.

Tabl. VIII.

N a z w a s z k o ł y	1935/36		1936/37		1937/38	
	Liczba uczniów	Ilość uczni—dni	Liczba uczniów	Ilość uczni—dni	Liczba uczniów	Ilość uczni—dni
Gimnazjum Kupieckie w Białymstoku	—	—	69	966	136	3182
Szkoła Handlowa .	30	420	69	1035	—	—
Szkoła Handlowa i Gimn. Kupieckie w Brześciu n.B. .	27	756	89	2670	86	4128
Szkoła Handl. w Kosowie Poleskim	28	795	30	816	38	854
Szkoła Handl. i Gimn. Kup. w Łomży	39	702	40	960	76	2146
Szkoła Handlowa A. Aschera w Pińsku	18	1260	22	1730	28	504
Gimnazjum Kupieckie w Pińsku .	—	—	—	—	53	882
Szkoła Przyspos. Kup. w Pińsku .	27	540	36	648	33	594
Szkoła Hand. w Wysokiem Mazow.	—	—	55	1593	42	1260
R a z e m .	169	4473	410	10418	493	13550

Specjalnie należy podkreślić zorganizowanie przez Gimnazjum Kupieckie w Pińsku trzytygodniowych praktyk kupieckich w Bydgoszczy dla 40 uczniów i uczennic kl. II. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego w Pińsku zorganizowała oddział spółdzielni (obecnie istnieją dwie placówki), co ułatwiło odbywanie praktyk i podniosło nastawienie praktycz-

ne młodzieży. Płatne praktyki w K. K. O. otrzymało 5 uczniów Gimnazjum Kupieckiego w Białymstoku.

W szkołach przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym upracticzniono nauczanie przez wydawanie posiłków dla osób postronnych i przyjmowanie zamówień na większe przyjęcia towarzyskie (Pińsk, Łuniniec).

Szkoły przysposobienia rolniczego i gospodyń wiejskich, poza przygotowaniem młodzieży do zawodu, starają się oddziaływać na rolników w okolicy w celu podniesienia kultury rolnej i handlowej.

Szkoły te, prowadząc własne dobrze zorganizowane gospodarstwa, zaopatrują włościan w materiał nasienny i hodowlany (wymiana i sprzedaż).

W r. 1937 szkoły dostarczyły rolnikom: 600 kwintali nasion zbóż, 1538 kwintali ziemniaków-sadzeniaków, 1407 drzewek owocowych, 145 sztuk cieląt, prosiąt i owiec, poza tym rozpowszechniano jajka wylęgowe, rozsady warzyw, nasion ogrodniczych, krzewów owocowych oraz udzielano porad fachowych z dziedziny uprawy roli, hodowli zwierząt domowych, pszczelarstwa, higieny, weterynarii i t.p.

Zatrudnienie absolwentów i opieka nad nimi.

Załączona tablica IX daje nam obraz stopniowego wzrostu zatrudnienia w ostatnich czterech la-

tach (dane za r. 1937/38 mogą być opracowane dopiero w r. 1939).

Zatrudnienia absolwentów.
(w % ogółu kończących szkoły).

Tabl. IX.

T y p y s z k ó ł	R o c z n i k i			
	1931/32 — 1933/34	1932/33 — 1934/35	1933/34 — 1935/36	1934/35 — 1936/37
Handlowe	52,5	52,8	61,4	64,0
Techniczne	37,8	53,5	64,6	65,7
Przemysłowe męskie	43,4	46,8	51,5	61,9
„ żeńskie	84,1	86,7	83,8	84,0
Rolnicze	78,1	94,3	95,8	95,5
Gospodarstwa rodzinnego	—	—	—	93,0
Ś r e d n i o	56,5	67,5	71,0	74,5

Z zadowoleniem stwierdzić można systematyczny wzrost ilości zatrudnionych absolwentów.

Spośród absolwentów szkół rzemieślniczych 35 prowadzi własne przedsiębiorstwa, a w Pińsku istnieje spółdzielnia absolwentów tamtejszej szkoły stolarskiej p.f. „Mechaniczne warsztaty stolarskie“.

Również są pewne rezultaty w organizowaniu spółdzielni absolwentów(-tek) szkół przemysłowych męskich i handlowych (Spółdzielnia „La Mode“ w Brześciu nB., „Młody Rolnik Poleski“ w Pińsku, „Poleska Spółdzielnia Włókiennicza“ w Brześciu n.Bug.).

Kursy krótkoterminowe.

Poza istniejącymi szkołami zawodowymi, które mają na celu kształcenie młodzieży, istnieją na terenie Okręgu liczne kursy dla pracowników kupiec-

kich, rzemieślniczych, dla ludności rolniczej, kursy dla kształcenia kobiet w zakresie gospodarstwa rodninowego i t. p.

W ostatnich latach w związku z przygotowaniem do obrony Państwa zostały zorganizowane kursy motoryzacyjne.

Istnieją też, najczęściej związane ze szkołami przysposobienia rolniczego lub żeńskimi zawodowymi, t.zw. kursy wędrowne, które prowadzą akcję oświatową w różnych punktach terenu.

Biorąc pod uwagę słaby stan kupiecki polski w tutejszym Okręgu, zaczęto prowadzić kursy dokształcające dla samodzielnych kupców oraz dla t.zw. straganiarzy, którzy rekrutują się przeważnie z bezrolnej ludności wiejskiej. Kursy te cieszą się powodzeniem, a w parze z akcją oświatową idzie akcja pomocy finansowej w formie kas bezprocentowych, mających na celu umożliwienie zakładania własnych warsztatów pracy.

Kursy wędrowne i krótkoterminowe.

Tabl. X.

R o d z a j k u r s ó w	1936/37		1937/38		U w a g i
	Ilość kursów	Li cz ba uczestni- ków	Ilość kursów	Li cz ba uczestni- ków	
Handlowe	27	1660	5	1056	
Przemysłowe męskie	8	163	3	83	
Przemysłowe żeńskie	42	984	34	636	
Gospodarstwa domowego i przetwórstwa owocowego	25	695	27	508	
Rolnicze	26	988	14	327	
Zielarskie	55	4098	57	3705	
Motoryzacyjne	4	192	5	245	
O g ó ł e m .	187	8778	165	6550	

Zmniejszenie liczby kursów i uczestników w r. 1937/38 należy tłumaczyć z jednej strony brakiem materiału do przeszkolenia, gdyż w niektórych miejscowościach wszystkie chętne jednostki już przeszły cykl wykładów, z drugiej — wyżej podaną koniecznością okazywania na szerszą skalę pomocy materialnej słuchaczom w celu umożliwienia im zakładania własnych placówek.

Warsztaty rzemieślnicze przy szkołach powszechn.

Dane o warsztatach rzemieślniczych przy szkołach powszechnych przedstawia tabl. XI.

Ze względu na potrzebę terenu i korzystną działalność warsztatów jest wskazane, aby warsztaty rzemieślnicze przy szkołach powszechnych zostały utrzymane w dotychczasowej ilości.

POLEPSZANIE WARUNKÓW PRACY W SZKOŁACH ZAWODOWYCH.

Znaczny napływ młodzieży do szkół zawodowych wywołuje konieczność budowy gmachów szkolnych, a tam, gdzie to jest w najbliższym czasie niewykonalne, przebudowy i adaptacji istniejących budynków oraz donajęcia nowych sal.

Warsztaty rzemieślnicze przy szkołach powszechnych w latach od 1935/36 do 1937/38. Tabl. XI.

Rok szkolny	Ilość szkół	W t y m		Ogólna liczba młodzieży	W t y m		Koszt nauczania 1 ucznia w zł.
		Męskich	Żeńskich		Chłopców	Dziewcząt	
1935/36	22	12	10	1463	661	802	2.10
1936/37	21	12	9	1364	645	719	2.14
1937/38	21	12	9	1508	637	871	1.94

A. Budowa nowych obiektów i adaptacja dotychczasowych.

W roku sprawozdawczym 1937/38.

1) wykończono część nowego gmachu Średniej Szkoły Technicznej w Brześciu nB., przez co oddano do użytku szkolnego 6 sal o powierzchni 343 m.kw.; w tejże szkole wybudowano pomieszczenie dla warsztatów do ćwiczeń budowlanych o powierzchni 80 m.kw.;

2) kontynuowano budowę gmachu warsztatów Gimnazjum Mechanicznego w Brześciu nB. Na wykończenie gmachów wymienionych szkół Poleskie Tow. Oświaty Zawodowej gromadzi miesięcznie około zł. 2.600, co łącznie z przydzieloną przez Min. W.R. i O.P. subwencją zł. 70.000 — daje rocznie około zł. 100.000;

3) uzyskano 3 sale klasowe, pomieszczenia administracyjne oraz pokój dentystyczno-lekarski w Państwowym Gimnazjum Krawieckim w Białymstoku;

4) przeprowadono system korytarzowy w parterowej kondygnacji w Prywatnej Szkole Krawieckiej Z. P. O. K. w Łomży;

5) dobudowano skrzydło jednopiętrowe na posesji Tow. Szerzenia Pracy Zawodowej i Rolnej wśród Żydów do użytkowania Prywatnej Szkoły Krawieckiej tegoż T-wa w Brześciu n.B.;

6) polepszone lokale przez adaptację w Prywatnym Koedukacyjnym Gimnazjum Kupieckim P. M. S. w Łomży i Prywatnej Koedukacyjnej 3-kl. Szkole Handlowej Tow. Szerzenia Wiedzy Zawodowej w Kosowie Poleskim oraz lokale w żydowskich szkołach rzemieślniczych męskich w Pińsku i Brześciu n.B.;

7) nadbudowano piętro i odgrzybiono budynek szkolny w Państwowej Szkole Przysposobienia Gospodyń Wiejskich w Plancie;

8) donajęto lokal dla Prywatnego Koedukacyjnego Gimnazjum Kupieckiego Tow. Rozwoju Ziemi Wschodnich w Pińsku w tym samym budynku;

9) Donajęto lokal dla Pryw. Koedukacyjnej Szkoły Handlowej Tow. Szerzenia Oświaty Zawodowej w Kosowie Poleskim w innym budynku;

Przyrost powierzchni w lokalach:

szkół przemysłowych	męskich	— 551 m ²
“	żeńskich	— 1389 m ²
“ handlowych		— 396 m ²
“ rolniczych		— 640 m ²
Ogółem		2.976 m ²

B. Zwiększenie liczby etatów nauczycielskich i instruktorskich.

Wzrost etatów i godzin nadliczbowych w szkołach państwowych umożliwił w znacznym stopniu osiągnięcie wyników pracy poszczególnym szkołom przez odciążenie niektórych nauczycieli i instruktorów oraz utrzymanie w normalnych granicach liczby uczniów w zespołach warsztatowych od 18 do 25 uczniów na 1 instruktora.

W porównaniu z rokiem szkolnym 1936/37 nastąpił w roku szk. 1937/38 wzrost o 9 etatów i 50 godzin nadliczbowych, a na rok szk. 1938/39 — dalszy wzrost o 5 etatów i 59 godzin nadliczbowych, osiągając liczbę 106 etatów i 978 godzin nadliczbowych.

Zwiększenie godzin kontraktowych dla szkół dokształcających zawodowych o 100 godzin (z 230 w r. 1936/37 do 330 w r. 1937/38) umożliwiło z jednej strony otwarcie 2-ch nowych szkół dokształcających zawodowych (żeńskiej i kupieckiej w Brześciu n. B.) z drugiej — powiększenie liczby klas w istniejących szkołach o 4 klasy, przy czym przeciętna liczba uczniów w klasie dochodziła do 40.

W roku szkolnym 1938/39 przydzielono 400 godzin (o 70 g. więcej), czyli o 21% więcej, niż w roku 1937/38, co umożliwi powiększenie ilości klas o 4 w szkołach już istniejących oraz otwarcie jeszcze dwóch szkół dokształcających zawodowych, żeńskiej w Pińsku i męskiej w Grajewie, jak również pozwoli na wprowadzenie we wszystkich szkołach tego typu nowych programów nauczania o zwiększonej ilości godzin nauki.

Na opłacenie instruktorów w warsztatach rzemieślniczych przy szkołach powszechnych w roku szkolnym 1937/38 było przydzielonych 480 z. (280 g. z wyd. III i 200 z wyd. I).

W roku szkolnym 1938/39 ilość warsztatów nie ulegnie zmianie.

C. Zasiłki Skarbu Państwa.

Dla szkół prywatnych zawodowych i kursów w roku szk. 1937/38 zasiłki z funduszu specjalnego wyniosły zł. 351.400, co w porównaniu z zasiłkiem udzielonym w roku szkolnym 1936/37 (zł. 379.835) daje spadek w kwocie zł. 28.435, czyli 8,1%. Zasiłek przyznany na rok szkolny 1938/39, wynosi zł. 366.000, czyli więcej o 4,1%.

Niezależnie od powyższych kwot, Skarb Państwa asygnował z taksy administracyjnej w roku

szk. 1937/38 zł. 23000 zł. na stypendia i zasiłki dla burs szkolnych. W porównaniu z rokiem szk. 1936/37 nastąpił spadek zasiłku z taksy administracyjnej o zł. 4700, czyli o 17,7%. Na rok szkolny 1938/39 przydzielono na stypendia i bursy zł. 20400, czyli nastąpił dalszy spadek zasiłku.

Zasiłki stypendialne dla uczniów szkół rolniczych w roku szkolnym 1937/38 wynosiły zł. 18000, a na rok 1938/39 przyznano 18.500 zł.

D. Bursy i internaty.

W r. szk. 1937/38 było czynnych 28 burs i internatów, w których w końcu roku znajdowało pomieszczenie 933 młodzieży. Z początkiem roku szk. 1938/39 w bursach tych umieszczono 1098 młodzieży, co stanowi 18% ogólnej liczby młodzieży szkół

przemysłowych, handlowych i rolniczych. Ponadto prowadzone były 2 bursy dla 50 uczniów szkół do kształcących zawodowych (w Brześciu i Białymstoku). Tablica XII obrazuje liczbę burs, młodzieży i powierzchnię pomieszczeń na 1 ucznia.

Bursy i internaty.**Tabl. XII.**

Dział szkolnictwa	Ilość burs	Ilość młodzieży		Powierzchnia pomieszczeń		U w a g i
		w r. 1937/38	w r. 1938/39	całkowita w m ²	na 1-go ucznia w m ²	
Przemysłowe męskie . . .	8	394	431	4543	10,3	
„ żeńskie . . .	8	211	255	1946	7,6	
Handlowe	4	128	178	1232	6,9	
Rolnicze (internaty)	8	200	234	1895	9,3	
O g ó ł e m . . .	28	933	1098	9616	8,7	

Przeciętna powierzchnia pomieszczeń w bursach na jednego ucznia wynosiła 8,7 m². Z największych pomieszczeń korzystają uczniowie szkół przemysłowych męskich (10,3 m² na 1-go ucznia).

Najtańsza opłata miesięczna zł. 18 była w bursie Prywatnej Szkoły Stolarskiej P.M.S. w Pińsku, najdroższa zł. 45 w bursie Państwowego Gimnazjum Krawieckiego w Białymstoku i w bursie Prywatnej Szkoły Krawieckiej „Centos“ w Pińsku.

Z częściowej zniżki w opłacie za bursę korzysta 19% młodzieży, zwolniono od opłat 1%.

Zasiłki na urządzenie i utrzymanie burs (oprócz stypendiów) wynosiły:

Z Min. W.R. i O.P.	zł. 8000
„ Min. P. i H.	3000
„ Min. P. i O.S.	18500
od samorządów terytorialnych	2850
„ związków charytatywnych	700
„ Związków charytatywnych	700
Razem	zł. 35350

E. Urządzenia szkolne i pomoce naukowe.

Oparta o programy nauczania według nowego ustroju planowa akcja zaopatrywania szkół w pomoce naukowe i urządzenia, trwająca od kilku lat, była kontynuowana i w roku 1937/38.

Specjalne wysiłki włożyły Szkoła Mechaniczna P.M.S. w Ostrołęce, gimnazja krawieckie w Łomży

i Brześciu oraz gimnazja kupieckie w Wysokiem Mazowieckiem, Kosowie Poleskim, Pińsku i Łomży, organizując pracownie fizyczno-materiałoznawcze, towaroznawcze, kupieckie i techniki reklamy.

Również dużo wysiłku włożyły: Państwowa Szkoła Przemysłu Leśnego w Łomży, Średnia Szkoła Techniczna w Brześciu n.B., Gimnazjum Mechaniczne w Brześciu n.B., Państwowe Gimnazjum Krawieckie w Białymstoku, Szkoła Krawiecko-Bieliz-

niarska S.S. Misjonarek w Bielsku Podlaskim, uzupełniając pomoce naukowe, urządzenia klas i pracowni.

Zorganizowano w Plancie i Dubicy gospodarstwo rodzinne do indywidualnego nauczania gotowania; Państwowe Żeńskie Kursy Wędrownie zakupiły przyrządy do ćwiczeń chemicznych w dziale gospodarstwa domowego.

Powyższe inwestycje nie obejmują szeregu częściowych urządzeń i wyposażenia pracowni i klas.

F. Biblioteki szkolne.

Poniżej podane zestawienie (tabl. XIII) wskazuje, iż dyrekcje szkół, pomimo trudnych często

warunków, czyniły starania, aby powiększyć stan bibliotek szkolnych.

Ilość książek zakupionych dla bibliotek szkolnych w r. szk. 1936/37 i 1937/38.

Tabl. XIII.

Działy szkolnictwa	Nabyto książek w latach		Ogólna ilość książek na 31.8.1938	Powiększenie w r. szk. 1937/38
	1936/37	1937/38		
Przemysłowe męskie	1434	1739	19771	9%
„ żeńskie	649	548	5885	9%
Handlowe	1494	1574	7218	28%
Rolnicze	1229	704	8858	8%
Dokształcające zawodowe	653	129	5977	2%
O g ó ł e m	5459	4694	47709	11%

III. PODNOSZENIE PRZYDATNOŚCI ZAWODOWEJ.

Stan kwalifikacji nauczycieli i instruktorów na początku r. szk. 1938/39. Tabl. XIV

Rodzaj szkolnictwa	Ogólna liczba nauczycieli i instruktorów	Liczba naucz. z kwalifik.		Liczba instr. z kwalifik.		Proc. naucz. i instr. z pełnymi kwalif.
		pełnymi	niepełnymi	pełnymi	niepełnymi	
Przemysłowe męskie	169	36	75	27	31	37%
„ żeńskie	100	66	23	6	5	72%
Handlowe	80	32	47	1	—	41%
Rolnicze	37	22	13	1	1	62%
Gospod. rodzinn.	19	13	6	—	—	68%
Doksz. zawodowe	117	34	83	—	—	25%
O g ó ł e m	522	203	247	35	37	45%

Największy procent nauczycieli z pełnymi kwalifikacjami posiada szkolnictwo przemysłowe żeńskie (72%). Nauczyciele z kwalifikacjami niepeł-

ny posiadają pełne kwalifikacje naukowe, a obowiązani są do uzupełnienia wykształcenia pedagogicznego.

Podobnie jak poprzednio, w r. szk. 1937/38 były czynione starania przez władze szkolne oraz dyrekcje szkół, aby nauczyciele uzupełniali swą wiedzę przez uczęszczanie na kursy letnie, organizowane przeważnie przez Tow. Oświaty Zawodowej

w Warszawie i Lwowie, przez udział w konferencjach okręgowych, odbywanie praktyki zawodowej, uczęszczanie na zebrania ośrodków metodycznych innych okręgów, urządzenie lekcji pokazowych i t.p. Wynik przedstawia tabl. XV.

Liczba uczestników na kursach wakacyjnych, praktykach zawodowych i ośrodkach metodycznych oraz ilość lekcji pokazowych i konferencji okręgowych w r. szk. 1937/38. Tabl. XV.

Dział szkolnictwa	Kursy wakacyjne			Praktyki zawodowe	Ośrodki metodyczne	Lekcje pokazowe	Konferencje okręgowe i rejonowe
	Pedagogiczne	Wprowadzające	Zawodowe				
Przemysłowe męskie . . .	13	2	1	4	—	6	—
„ żeńskie . . .	8	2	2	9	4	9	—
Handlowe	5	8	3	6	18	41	3
Rolnicze	7	—	2	—	—	25	2
Gospodarstwa rodzinnego .	1	—	—	—	—	—	—
Dokształcające zawodowe .	8	6	2	5	—	4	—
O g ó ł e m .	42	18	10	24	22	85	6
		70					

OŚWIATA POZASZKOLNA

Pierwsze próby ujęcia statystycznego prac oświatowo-pozaszkolnych w Okręgu datują się od roku 1926, to jest od chwili utworzenia w Kuratoriach Białostockim i Poleskim, pokrywających się z granicami województw, referatów oświaty pozaszkolnej. Dokładniejsze już dane znajdujemy po utworzeniu w Kuratoriach Oddziałów Oświaty Pozaszkolnej, jak np. na Polesiu od roku 1930.

Równoległe z organizowaniem Okręgów pod kątem potrzeb oświatowo-pozaszkolnych idzie organizowanie powiatów, a następnie obwodów, początkowo przez powołanie przez samorządy t.zw. referatów oświaty pozaszkolnej, a następnie, gdy z wielu względów stanowiska te nie dały się utrzymać przy

samorządach, powołanie obwodowych instruktorów oświaty pozaszkolnej przy Inspektoratach Szkolnych. Momentem przełomowym tutaj, jak i w całej Polsce, były zmiany ustrojowe szkolnictwa, dokonane ustawą z dnia 11 marca 1932 r. oraz rozporządzeniami wprowadzającymi ją w życie, to jest dekretem Prezydenta Rzpltej o obwodowych władzach szkolnych z dnia 4 lipca 1933 r. i rozporządzeniem wykonawczym Ministra W.R. i O.P. z dnia 25.VIII.1933 r. o organizacji wewnętrznej obwodowych władz szkolnych.

Ciekawsze dane ilościowe, obrazujące rozwój akcji oświatowo-pozaszkolnej, zebrane ze źródeł dostępnych dla obu województw Okręgu, przedstawiają się jak następuje:

I. ANALFABETYZM:

	R o k 1 9 2 1			R o k 1 9 3 1		
	Nie umiało czytać ani pisać powyżej 10 lat w odsetkach					
	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet
Polska	31,1	30,0	35,7	23,1	17,8	27,9
miasta	18,7	15,9	21,0	12,2	8,9	15,0
wieś	38,1	34,7	41,1	27,6	21,3	33,4
Woj. Poleskie	71,0	60,6	80,9	48,2	31,1	64,2
miasta	37,7	30,2	44,5	16,1	9,5	22,0
wieś	78,1	66,9	88,5	53,9	34,7	71,4
Woj. Białostockie*)	31,0	27,3	34,3	23,5	16,5	30,0
miasta	22,0	19,1	24,5	15,4	10,5	19,5
wieś	34,0	29,9	37,6	26,3	18,3	33,7
Okręg Szk. Brzeski	48,8	42,2	56,0	33,5	22,1	45,6
miasta	29,8	24,2	34,0	15,7	10,2	20,1
wieś	52,0	47,4	60,0	35,6	25,0	49,3

*) W podsumowaniu wzięte całe województwo białostockie, gdy inne dane poniżej obejmują tę tylko część, która wchodzi w skład Okręgu.

Charakterystyczne wnioski, nasuwające się z porównania tablic, to:

- 1) znaczny spadek analfabetyzmu między rokiem 1921—1931;
- 2) wysoki procent analfabetyzmu w województwie poleskim w porównaniu z przeciętnymi ogólnopolskimi;
- 3) dysproporcje kulturalne między wsią a miastem;
- 4) upośledzenie kulturalne kobiet.

II. POCZYNIANIA OŚWIATOWO-POZASZKÓLNE NA PODSTAWIE OFICJALNYCH ZESTAWIEN.

a) Ze sprawozdania b. Kuratorium Poleskiego za r. 1925.

Sprawozdanie za rok 1925 było podsumowaniem wysiłków oświatowo-pozaszkolnych „wszystkich czynników, wszystkich organizacji społeczno-oświatowych na terenie Kuratorium Poleskiego“

W/g. tego sprawozdania stosunkowo najżywczejszą organizacją była Polska Macierz Szkolna, mająca 16 kół (województwo poleskie wraz z powiatami sarnieńskim, stołpeckim, nieświeskim i baranowickim). Wykazuje ona pewną planowość w pracy. Brak tej planowości u innych organizacji, działających w rozsypce i ograniczających swą działalność do jednej miejscowości, a najwyżej do jednego powiatu. W sprawozdaniu wymienia się Towarzystwo Oświatowe „Jedność“ w Janowie, Stowarzyszenie „Odrodzenie“ w Kobryniu, Towarzystwo Oświaty Zawodowej w Prużanie, Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe w Łahiszynie. W powiecie kobryńskim i kosowskim wykazują żywotność kółka rolnicze, a w stolińskim Narodowa Organizacja Kobiet. W zawiązku są organizacje kół młodzieży i kół młodzieży chrześcijańskiej.

Zakres, poziom i możliwości prac są bardzo skromne.

Kursów dla analfabetów i półanalfabetów młodocianych i dorosłych było około 200. Brak nieraz funduszy na zakup lamp i nafty. „Przy zachęcie inspektorów szkolnych, nie lękając się pomocy zewnętrznej, nauczycielstwo podejmuje wydatną inicjatywę, licząc tylko na własne siły“.

Biblioteki dla dorosłych posiadają 48.819 książek. Około 10 bibliotek mają koła P. M. S., 100 bibl. założyło T-wo Opieki nad Kresami, a na wyróżnienie zasługują biblioteki typu „E“ nadesłane przez M-stwo W.R. i O.P. w liczbie 9 po 382 dzieł doborowych pod względem jakości.

Czytelnia jest tylko 24, a i te nie wszystkie odpowiadają wymaganiom. Odbija się tu brak lokali,

brak osób, które by pokierowały takimi czytelniami. rozłożyły między siebie dyżury i dopilnowały stałych godzin, w których by się członkowie danych organizacji, czy przygodni goście zbierali na czytanie, śpiewy i inne godziwe rozrywki.

W urządzaniu odczytów brak planowości, przede wszystkim jednak brak prelegentów. Aparatów wyświetlających jest tylko 30, przy czym są dwa powiaty (Kobryń, Nieśwież), mające ich po 6, a jeden (Prużana) 8. Przeźroczarni o charakterze centralizującym tę pracę nie ma zupełnie, załedwie tu i ówdzie jest po parę seryj przeźroczy.

Instytucja domów ludowych jest dopiero w zaczątkach. W 1925 r. było załedwie 9 domów ludowych, chórów 32, kształcenie pracowników oświatowych ograniczyło się do jednorazowego 3-dniowego kursu Macierzy Szkolnej w Kobryniu, w którym wzięło udział około 300 osób, głównie nauczycielstwo.

b) Ze sprawozdania za rok 1926.

W roku następnym 1926 sytuacja niewiele się zmieniła na Polesiu. Daje się zauważyć kilka nowych organizacji. zewidencjonowano 6 chórów włościańskich. Sekcje dramatyczno-śpiewacze wszystkich organizacji dały przeszło 300 przedstawień. Na terenie jednego z powiatów są „nawet cztery stałe sceny szkolne“.

Środki uzyskane z przedstawień były jedynymi środkami materialnymi organizacji. Jedynie P.M.S. korzystała z subwencji M-stwa W.R. i O.P. i niektórych samorządów. Daje się zaobserwować wzrost zainteresowań samorządów, choć świadczenia są jeszcze słabe i nieliczne.

Bibliotek w roku 1926 jest około 98, czyteln 9, z czego 6 polskich a jedna żydowska, kursów było 299, pogadanek około 800, latarni projekcyjnych 20, filmoskopów 7.

Zjawiają się radioaparaty w ilości 173 sztuk, z czego na sam powiat brzeski wypada 109, a na sarnieński 21. Przedstawień teatralnych odbyło się w okresie sprawozdawczym około 90, a amatorskich 200-kilkadziesiąt. Przedstawienia teatralne urządzały były przez zespoły przejezdne polskie, rusińskie, rosyjskie i żydowskie oraz organizacje miejscowe. Chórów wiejskich było 34.

Ponadto z tego roku datuje się działalność oświatowa organizacji białoruskich i ukraińskich w kilku powiatach.

Pracą oświatową pozaszkolną zajmuje się i kieruje nią przeważnie nauczycielstwo, któremu brak w wielu wypadkach wytycznych. Praca więc miała charakter dorywczy. Nauczycielstwo z braku funduszy na kupno najniezbędniejszych pomocy

popadało w zniechęcenie, a młodzież opuszczała masowo kursy i inne formy pracy. Brak było środków na wydatki rzeczowe, książki i podręczniki, przybory uczniowskie, latarnie projekcyjne i przeźroczka oraz minimalnych środków na podróże dla najbardziej ruchliwych oświatowców.

Na remunerację, czy choćby inne dowody uznania za pracę nauczycielstwa również nie było ani środków, ani odpowiednich warunków.

c) Lata następne aż do wejścia w życie ustawy o ustroju szkolnictwa.

Kształtowanie się sytuacji oświatowo-pozaszkolnej w Okręgu Brzeskim w latach następnych nie odbiegało zbyt od stanu scharakteryzowanego wyżej. Dopiero pewne zmiany w istniejącym stanie rzeczy dają się zaobserwować w roku 1929/30, kiedy to na skutek inicjatywy i porozumienia się zainteresowanych władz oświatowych i samorządowych powołano przy sejmikach powiatowych instruktorów oświaty pozaszkolnej.

Pionierstwo należało tutaj w r. 1929/30 do sejmików brzeskiego i łuninieckiego.

Z powołaniem do życia Oddziałów Oświaty Pozaszkolnej przy Kuratoriach w r. 1930 idzie w parze stopniowe obejmowanie działalnością instruktorów oświaty pozaszkolnej coraz to nowych powiatów. Na rok 1930/31 M-stwo przydzieli etaty dla obsadzenia nimi stanowisk instruktorów oświaty pozaszkolnej we wszystkich powiatach, a nadto dla zachęty udzieli słabym finansowo samorządom nieznacznych zapomóg rzeczowych i gotówkowych. Poza etatami, pomoc M-stwa wyniosła w tym roku ca. 5000 zł. dla Polesia, które z własnych źródeł dochodowych mogło przeznaczyć kwotę zł. 89.257.— w rozpiętości od 500 do 21.000 zł. na powiat.

Równolegle z obsadą personalną instruktoratów oświatowych na szczeblu powiatu i Kuratorium, szło w parze informowanie nauczycielstwa o podstawowych zagadnieniach oświatowo-pozaszkolnych na t.zw. kursach informacyjnych.

W wyniku tych poczynań rezultaty prac oświatowych pozaszkolnych za rok 1930/31 w porównaniu z latami poprzednimi niemal się potroiły.

Rezultat ten oświeclają następujące liczby wzięte z terenu poleskiego: kursów dla dorosłych i młodocianych analfabetów i półanalfabetów — 460, gdy w r. 1925 było około 200; słuchaczy — 9083; bibl. oświat.-społecz. 227 (w 1926 r. 92); domów ludowych 13 (w 1925 r. około 9); świetlice i czyteln 94 (w 1926 ok. 24); zespołów teatralnych 125 (w 1926 ok. 6); odegranych sztuk 351 (w 1926 ok. 300); chórów ludowych 73 (w 1925 ok. 32); orkiestr 13 (w 1925 —); latarni projekcyjnych 36, w 1925 r. 30)*.

*) Dane za rok 1925 dotyczą terenu większego od dzisiejszego woj. poleskiego o 4 powiaty (sarnieński, stołpecki, nieświeski, baranowski).

W sprawozdaniu Kuratorium Poleskiego z roku 1931/32 jest ciekawa wzmianka o bibliotekach i czytelnictwie. Czytamy tam mianowicie, że od kilku lat słyszy się na Polesiu powszechne narzekanie na brak książek. Biblioteki szkolne, w jakie M-stwo W.R. i O.P. zaopatrzyło w latach 1924-27 przeważną część szkół, a z których wybitnie korzystają również dorośli, przestały czynić zadość potrzebom. Nieuzupełniane w latach następnych, po 8 latach używania w większości wypadków zostały zdekompletowane, a książki zniszczone.

Liczba bibliotek organizacyj społecznych na tak wielki obszar, jaki zajmuje Polesie, jest za niska — przy czym są to przeważnie księgozbiorki małe, głównie zawodowe (np. treści wyłącznie rolniczej) i dla początkujących czytelników niedość pociągające.

Na Okręgowej (Kuratorskiej) konferencji wszyscy uczestnicy stwierdzili, że obecnie nastał na Polesiu powszechny głód książki, który w interesie Państwa należy czym prędzej zaspokoić. Jeżeli nie uczynią tego powołane czynniki, zastąpią je w tym inne, niepożądane, powodując smutne konsekwencje, które nieprędka dadzą się usunąć. Już i tak w niektórych częściach Polesia jest kolportowana tajna bibuła, a w kobryńskim znaleziono w chłopskiej stodole czynną drukarnię komunistyczną.

Mimo dość dobrze zapowiadającej się pracy oświatowej w roku 1930/31 kryzys gospodarczy, stale pogłębiający się, nie pozwolił wydatnie zasilić tak ważnej akcji, jaką stanowi czytelnictwo i bibliotekarstwo.

Co więcej, samorządy poleskie mimo preliminowania na rok 1931/32 łącznej sumy 72.748 zł. z góry zapowiedziały, iż wątpią w zrealizowanie pozycji na cele oświatowe. Kryzys w szkolnictwie zmusił M-stwo do wycofania części etatów przydzielonych dla oświaty pozaszkolnej tak, że budżetowo i personalnie praca oświatowa pozaszkolna doznała w Okręgu poważnych ograniczeń.

W tych warunkach Kuratorium zaapelowało do dobrej woli i obywatelskich uczuć nauczycielstwa i Inspektorów Szkolnych, aby utrzymać dla dobra Państwa poprzednie natężenie akcji oświatowej. Ministerstwo przydzieliło kilka tysięcy podręczników.

Apel nie pozostał bez echa.

Natężenie prac w roku 1931/32 i 1932/33 tylko nieznacznie zmalało. Niektóre formy pracy, jak świetlice, chóry i teatry, nawet ilościowo zwiększyły się.

Nie otrzymując środków na najkonieczniejsze wydatki, nauczycielstwo z własnej pensji zakupywało naftę (w pow. brzeskim, pińskim, prużańskim

i w wielu gminach innych powiatów), pióra i zeszyty dla kursistów i t.p.

Nie brakło i takiego zjawiska, że nauczyciel z braku podręczników, uczył dorosłych czytania na wycinkach z gazety.

Od wprowadzenia w życie nowej organizacji szkolnictwa do r. 1936/37.

Rok 1933/34 staje się przełomowym w rozwoju akcji oświaty pozaszkolnej. W tym roku ustanowiono przy Inspektoratach Szkolnych instytucję instruktorów oświaty pozaszkolnej i od tej chwili zaczyna się rozrost ilościowy i jakościowy placówek oświaty pozaszkolnej.

Z roku na rok kolejno podejmowane i realizowane są w Okręgu Szkolnym Brzeskim nowe problemy, zmierzające do poszerzenia zakresu działalności oświatowo-pozaszkolnej, polepszania warunków ekspansji oświatowców i podnoszenia ich przydatności pedagogicznej.

Kolejno więc:

1) na rok 1933/34 podjęte zostały i zrealizowane zagadnienia:

a) ustalenie potrzeb i warunków prac ośw. pozaszk.;

b) usprawienie, ujednolicenie i upowszechnienie prac organizacyjnych w Okręgu, obwodzie, rejonie i punkcie oświatowym;

c) powołanie do życia powiatowych central bibliotecznych i planowa akcja biblioteczna;

d) wstępne badanie zagadnienia kształcenia poborowych i przedpoborowych;

e) podnoszenie przydatności pedagogicznej pracownika oświatowego.

2) w roku 1934/35 zrealizowano:

a) problem walki z analfabetyzmem i półanalfabetyzmem szczególnie wśród przedpoborowych i poborowych;

b) problem środków w budżetach samorządowych na cele o. p.;

c) wydawnictwo „Wieczory Świetlicowe” przy Pol. Zw. T. i Ch. L.;

d) chóralsztwo i teatralnictwo w zespołach elitarnych.

3) na rok 1935/36 i 1936/37 przewidziano do opracowania wstępne:

a) pedagogiczne tworzenie tradycji związku służby oświatowej z obronnością Państwa;

b) opiekę kulturalno - oświatową nad pograniczem;

c) organizację pracy kulturalno - oświatowej w miastach:

zrealizowano:

a) problem najważniejszych pomocy w realizowaniu konkretnych zadań terenowych ze szczegól-

nym uwzględnieniem podręcznika dla słuchaczy i nauczyciela;

b) upowszechnienie prac oświatowo - pozaszkolnych;

c) koła absolwentów szkół powszechnych;

d) organizację i pracę o. p. w punktach bezszkolnych.

4) na rok 1937/38 jako prace wstępne podjęto:

a) akcję radiofonizacyjną;

b) egzaminy dla absolwentów kursów wieczorowych;

c) podjęcie opieki nad Pol. Zw. T. i Ch. L. i Teatrem Społecznym;

wykonane zaś zostały nowe zagadnienia:

a) zrealizowanie wytycznych prac oświatowych w związku z akcją na F. O. N.;

b) opieka nad pograniczem, organizacja miast;

c) wyższe formy prac oświatowo - pozaszkolnych;

d) zgadnienie frekwencji w różnych formach oświaty pozaszkolnej;

e) podniesienie jakościowe i ilościowe czytelnictwa, selekcja książek w bibliotekach;

f) biblioteczki społeczno - rolnicze i higieniczne.

5) na rok 1938/39 przewiduje się do poczynania wstępnych:

a) zagadnienie udziału kobiet w pracach o.p.;

b) opracowanie własnego podręcznika dla uczęszczających na kursy;

c) zagadnienie domów ludowych i społecznych;

zaś do upowszechnienia i wykonania:

d) zaopatrzenie wszystkich punktów oświatowych (szkół) w małą encyklopedię (leksykon).

a) radiofonizację w oparciu o powiatowe poradnie radiowe;

b) problem pracowników bibliotecznych w centralach bibliotecznych;

c) szkoły wieczorowe dla dorosłych i młodocianych;

d) zespoły dobrego czytania książki i samouctwo w oparciu o bibl. oświatowe i biblioteczki społeczno-rolnicze.

Kolejność podejmowania różnych zadań umożliwia ich pogłębienie i wszechstronne ujęcie. W toku realizowania nowych zadań zadania dawniej realizowane nie doznawały jednak uszczerbku, a przeciwnie mogły być wzmagane, jako że całość zagadnień oświatowych spleta się i wiąże wzajemnie.

Podjęcie więc np. akcji na odcinku budżetów umożliwia usprawnienie całokształtu pracy oświatowej, podobnie akcja radiofonizacyjna, biblioteczna, kształceniowa i inne.

W wyniku planowych poczynąń od roku 1933/34 do roku 1936/37 należy podkreślić w Okręgu Szkolnym Brzeskim następujące osiągnięcia:

I. W dziale polepszenia warunków pracy oświatowo-pozaszkolnej:

a) Budżety samorządowe na oświatę pozaszkolną:

W ciągu od 1933/34 do 1936/37 budżety samorządowe zwyżkowały:

w województwie poleskim od 12.011 zł. do 39.175 zł.;

w woj. białostockim od 22.636 zł. (w tym m. Białystok 21.892) do 62.342 zł.;

w Okręgu Brzeskim od 34.647 zł. (w tym m. Białystok 21.892) do 101.516 zł.

W związku z podwyższeniem budżetów na cele oświatowe odpadła troska pracownika oświatowego o zapewnienie pracom oświatowym niezbędniejszych świadczeń, jak oświetlenie, a nawet częściowo i o inne najkonieczniejsze środki pomocnicze. Wzrost przeciętnej świadczeń na punkt oświatowy (szkołę) w ciągu 4 lat wynosi ca 450% i jest najwymowniejszym dokumentem doceniania wysiłków pracowników oświatowych przez samorządy. Wzrost ten wpłynął na stronę jakościową i stan ilościowy placówek o. p.

b) Budżety samorządowe na akcję biblioteczną:

w woj. poleskim od 0 zł. w r. 1933/34 do 14.032 zł. w r. 1936/37.

w woj. białostockim od 21.899 zł. w r. 1933/34 do 31.483 zł. w r. 1936/37*).

w Okręgu od 21.899 zł. w r. 1933/34 do 45.515 zł. w r. 45.515 zł. w 1936/37**).

Jest to dorobek, który umożliwił zapoczątkowanie planowej akcji biblitecznej w oparciu o powiatowe centrale bibliotek ruchomych, przysparzając odpowiednich książek i ułatwiając pracownikowi oświatowemu osiągnięcie celów wychowawczych.

c) Pomoce naukowe i wychowawcze w punktach oświatowych:

Stan ilościowy bibliotek z 383 zwiększył się do 1173.

Stan ilościowy książek w tych bibl. z 268.804 zwiększył się do 336.171 tomów, mimo przeprowadzenia dość gruntownej selekcji.

Liczba podręczników dla uczniów od 8200 w roku 1934/35 zwiększyła się do 28.294.

Liczba podręczników dla nauczycieli z 7200 podniosła się do 14.300.

Gier dla świetlic o charakterze naukowo-rozrywkowym przybyło 3212 kompletów.

Lampy projekcyjne z 17 doszły do 41. a ilość radiodiodników z 312 w r. 1935/36 do 374.

Ponadto wydano we własnym zakresie:

2000 Programów Kursów Wieczorowych,

2 roczniki Wieczorów Świetlicowych w ilości ogólnej 17.500 egzemplarzy,

5.000 egz. zbiorów pieśni,

10.000 mapek krajoznawczych, dzienniki punktów oświatowych i t. p.

Zakupiono 2.500 egz. Małego rocznika statystycznego za r. 1937. Współdziałano w wydaniu i zaopatrzeniu większości punktów oświatowych w Przewodnik po Polesiu d-ra Marcza, Powstanie styczniowe na Polesiu Fr. Guściory, Szlachtę Zaściankową na ziemiach wschodnich i Herby szlachty pińskiej R. Horoszkiewicza. Mazowsze Pruskie Jana Grabowskiego i t. d.

W dziale polepszania warunków pracy oświatowo-pozaszkolnej przyjęła się i jest z pożytkiem realizowana zasada najbardziej ścisłego współdziałania poszczególnych komórek oświatowych w ustosunkowaniu się hierarchicznym. Wprowadzenie tej zasady nie krępuje inicjatywy pracowników oświatowych a uwzględnia możliwości pojedynczego pracownika terenowego zapewniając mu pomoc Inspektoratu czy Kuratorium tam wszędzie, gdzie napotykana trudność przerasta jego możliwości.

II. Podnoszenie przydatności zawodowej pracowników oświatowych:

W okresie czterolecia udział nauczycielstwa na kursach i konferencjach oświatowych co najmniej od 3 — 14 dniowym wynosił:

z woj. poleskiego	1009 osób,
z woj. białostockiego	544 osób,
razem w Okręgu Brzeskim	1563 osób.

Dokształcanie przodowników oświatowo-społecznych w seminariach, szkołach rolniczych oraz na kursach przodowników objęło ogółem 786 osób.

W samokształceniu się pracowników oświatowych dużą rolę spełniały biblioteczki instrukcyjne oświatowo - pozaszkolne i czasopisma.

Ogółem czynnych było 14 bibliotek instrukcyjnych przy Inspektoratach Szkolnych z liczbą tomów 5150 a 153 bibliotek instrukcyjnych w rejonach konferencyjnych z liczbą tomów 5249.

Praca oświatowa docierała w następujących ilościach: Praca Oświatowa 187 egz., Oświata Pozaszkolna 226 egz., Wieczory Świetlicowe 2100 egz.

Jest to już znaczny dorobek, zważywszy, że tego rodzaju pomocy instrukcyjnej o doniosłym znaczeniu, zwłaszcza jako pomoc w pracy i na konferencjach rejonowych, uprzednio zorganizowanej nie było.

*) w czym Białystok 18.294 zł.

**) w czym Białystok 18.294 zł.

III. CHARAKTERYSTYKA ZAKRESU PRAC OŚWIATOWO-POZASZKOLNYCH.

Udział w pracach o. p. nauczycielstwa szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych.

Udział nauczycielstwa różnych typów i stopni szkolnych w ciągu charakteryzowanego okresu pracy jest coraz powszechniejszy. Najbardziej znaczny przyływ nauczycielstwa, zwłaszcza ze szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego, daje się zaobserwować w roku 1936/37, kiedy to złożyło ono wspólnie z całym nauczycielstwem szkół powszechnych deklaracje o bezinteresownej pracy na F. O. N.

Kursy wieczorowe:

Kursy wieczorowe od roku 1933/34 wykazują wzrost ilości kompletów w województwie poleskim z 521 do 782, w białostockim z 234 do 424, a w Okręgu z 755 do 1206. Obejmują one w roku 1933/34 r. 16570, a w 1936/7 r. 20394 uczestników.

Podjęty w Okręgu po raz pierwszy w Polsce w r. 1933/34 problem walki z analfabetyzmem wśród poborowych i przedpoborowych daje w rezultacie w roku 1933/34 udział w woj. poleskim 2256 przedpoborowych na kursach, w woj. białostockim 1056, w Okręgu 3342, a w r. 1936/37 udział przedpoborowych i poborowych na kursach jest już następujący: w woj. poleskim 4317, w woj. białostockim 1889, w Okręgu 6306.

Liczba nauczycieli pracujących na kursach zwiększyła się w tym samym czasie z 1064 do 1671 w Okręgu, a liczba godzin pracy z 68.096 do 77.641.

Ministerstwo, doceniając pracę nauczycielstwa na kursach dla poborowych i przedpoborowych, umożliwiło Kuratorium w roku 1936/37 udzielenie najwyższymi 834 nauczycielom renumeracji z odpowiednim podziękowaniem osobistym Pana Kuratora.

To też w roku 1936/37 obserwujemy wzrost ilościowy poczyniń na wyższym poziomie w szeregu kursach zawodowych, jak motoryzacyjne, kupieckie, spółdzielcze, robót kobiecych oraz uniwersytetach niedzielnych i powszechnych, gdzie zwłaszcza nauczycielstwo szkół średnich ogólnokształcących odegrało znaczną rolę.

W r. 1936/37 w woj. poleskim jest uniwersytetów niedz. 4, powszechn. 4; w woj. białostockim jest uniwersytetów niedz. 6, powszechn. 10; w Okręgu jest uniwersytetów niedz. 10, powszechn. 14.

Ponadto w miastach Okręgu działa 8 szkół wieczorowych o 450 uczniach.

Ze swej strony również Pan Minister pismem z dnia 1 października 1937 r. Nr. II. OP-8848/37 udzielił nauczycielstwu pracującemu na kursach dla przedpoborowych i poborowych pochwały.

Biblioteki i czytelnictwo:

W roku 1930/31 stan ilościowy bibliotek i książek jest następujący:

- a) w woj. poleskim 176 bibl. o 98.249 tomach,
- b) w woj. białost. 207 bibl. o 170.555 tomach,
- c) w Okręgu 383 bibl. o 268.804 tomach,

w roku 1936/37

- a) w woj. poleskim jest 641 bibl. o 146.402 t.,
- b) w woj. białostockim 532 bibl. o 189.767 t.,
- c) w Okręgu 1173 bibl. o 336.171 t.

Wzrost liczby bibliotek i książek nastąpił mimo przeprowadzonej dość gruntownej selekcji.

Liczba mieszkańców z 14 na 1 tom, spadła do 7,7 na 1 tom polski.

Zapoczątkowana akcja Powiatowych Central Bibl. Ruchomych dała ogółem 16 central o 636 kompletach ruchomych i 44.866 tomów własnych, niezależnie od 112 bibliotek o 9447 tomach, złożonych przez różne organizacje i instytucje w depozyt od Pow. Central Bibliotecznych.

Liczba mieszkańców czytających wzrosła: na Polesiu z 14.815, to jest 1,3% ogółu mieszkańców — do 26.378, to jest 2,33% ogółu mieszkańców.

w woj. białostockim z 13.223, to jest 1,21% ogółu mieszkańców do 24.993, to jest 2,42% ogółu mieszkańców,

W Okręgu od 28.038. to jest 1,26% ogółu mieszkańców. do 51.371, to jest o 2,33% ogółu mieszkańców.

Świetlice, chóry i teatry ludowe:

W dziale świetlicowym w latach od 1932/33 do 1936/37 obserwujemy następujące zmiany:

Polesie 349 do 742 świetlic,

Białostoczczyzna z 367 do 489 świetlic,

Okręg z 716 do 1231 świetlic.

Sprawdzianem żywotności problemów świetlicowych jest poszukiwanie i. odnajmowanie coraz obszerniejszych i liczniejszych sal i pomieszczeń na prace świetlicowe oraz akcja budowy domów ludowych.

Liczba domów ludowych wynosi w woj. poleskim 95, w woj. białostockim 106, w Okręgu 201.

Chóry i teatry ludowe wykazują również ilościowo duży wzrost. bo. na Polesiu chóry z 49 na 148, teatry ludowe z 80 na 231, w woj. białostockim chóry z 20 na 93, teatry z 49 na 211, w Okręgu chóry z 69 na 241, teatry z 129 na 442.

Dostarczone pomoce naukowe i materiał instrukcyjny wpłynęły na rozbudowę życia wewnętrznego tych placówek. Szczególne usługi oddają tutaj: wydawnictwo „Wieczory Świetlicowe“, akcja radiofonizacyjna i zaopatrzenie bibliotek instrukcyjnych w komplety sztuk teatralnych oraz w odpowiedni repertuar pieśniarski.

Koła absolwentów szkół powszechnych.

Podjęta w skali Okręgu akcja opieki nad absolwentami dała w roku 1936/37 następujące wyniki:

w woj. poleskim	143 kół o 2201 uczestników
w woj. białost.	75 kół o 1582 uczestników
w Okręgu	218 kół o 3783 uczestników

Opieka nad poborowym i przedpoborowym w punktach bezszkolnych.

Jako nowo podjęte w roku 1936/37 wymaga podkreślenia zagadnienie opieki nad poborowymi i przedpoborowymi w punktach bezszkolnych.

W oparciu o Fundusz Pracy zostało zatrudnionych w Okręgu 34 nauczycieli, którzy zorganizowali 62 komplety kursów dla 1093 uczestników. w czym 45% poborowych i przedpoborowych.

Niezależnie od systematycznych poczynań na kursach, zorganizowali oni pracę oświatową w 29 świetlicach, w 10 bibliotekach, w kilku świetlicach dla poborowych w czasie poboru i t.p.

IV. DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWO - POZASZKOLNA W 1937/38.

W porównaniu z okresem sprawozdawczym 1936/37 należy stwierdzić dalszy wzrost pracy oświatowo - pozaszkolnej w Okręgu Szkolnym Brzeskim, jako wynik pogłębienia się stosunku ogółu nauczycielstwa i administracji szkolnej do złożonych Naczelnemu Wodzowi w roku 1936/37 deklaracji bezinteresownej pracy oświatowo - pozaszkolnej dla wzmocnienia sił obronnych Państwa. Poważną rolę we wzroście udziału nauczycielstwa w pracy oświatowej odegrało również polepszanie się warunków tej pracy.

Pomoce naukowe i podstawy budżetowe:

Zagadnienie niesienia pomocy naukowo-oświatowych pracownikowi oświatowemu było w roku sprawozdawczym przedmiotem niemięjszego zainteresowania w Okręgu, jak w latach poprzednich. Specjalny referat zorganizowany w Oddziale O. P. wykazuje i w roku bieżącym dalsze osiągnięcia i nowe pozycje, jak akcja radiofonizacyjna i biblioteczek społeczno-rolniczych.

Radiofonizacja punktów oświatowych postępuje.

W roku sprawozdawczym zorganizowana została poradnia radiotechniczna w Kosowie Poleskim.

Poradnia ta wyprodukowała we własnym zakresie 21 radioaparatów typu świetlicowego oraz udzieliła szeregu porad i dokonała naprawy uszkodzonych aparatów działających w świetlicach.

Doświadczenia poradni kosowskiej zostaną w roku przyszłym wykorzystane w całym Okręgu.

W tym celu zorganizowany został przy współudziale Polskiego Radia kurs radiotechniczny w czasie wakacji, na którym przeszkolono 27 przyszłych instruktorów radiowych względnie kierowników Poradni Powiatowych.

Liczba aparatów radiowych w Okręgu wzrosła w r. 1937/38 o 154, z czego na Polesiu przybyło 90, w woj. białostockim 64.

W Inspektoratach Szkolnych przybyły trzy biblioteki instrukcyjne oświaty pozaszkolnej o charakterze obwodowym. zaś w rejonach liczba książek oświatowych w bibliotekach rejonowych o. p. powiększyła się o 1741 tomów.

Liczba lamp projekcyjnych uległa zwiększeniu o 16, a liczba przeźroczy o 177 serii.

Stan podręczników w ciągu roku podniósł się o 7409 egzemplarzy, nie wliczając w to specjalnego podręcznika dla nauczyciela p.t. „Dobry Gospodarz“ Zdzisława Ludkiewicza, w 2300 egzemplarzach. Ponadto każdy punkt oświatowy otrzymywał nadal „Wieczory Świetlicowe“, a mianowicie: I. Rycerski, II. Żołnierski i Przedpoborowy. które w ilości po

4000 egz. zostały wydane przez Pol. Zw. T. i Ch. L. Wzrost innych pomocy wyszczególniony jest na innym miejscu.

Wykonanie budżetów samorządowych na oświatę pozaszkolną.

Wyrazem stale pogłębiającej się współpracy z samorządem jest wysokość preliminarzy budżetowych i corocznie wzrastający stopień ich realiza-

cji. Konieczność wzrostu świadczeń samorządu na cele o. p. wynika ze stale rozrastających się ram pracy oświatowej. Równolegle z tym wzrastają potrzeby finansowe punktów o. p.

| Samorząd, doceniając akcję oświatowo-pozaszkolną w podniesieniu kulturalnym i gospodarczym wsi i miast, okazuje swą pomoc w zaspakajaniu potrzeb finansowych punktów o. p., co wyraża się następującymi kwotami:

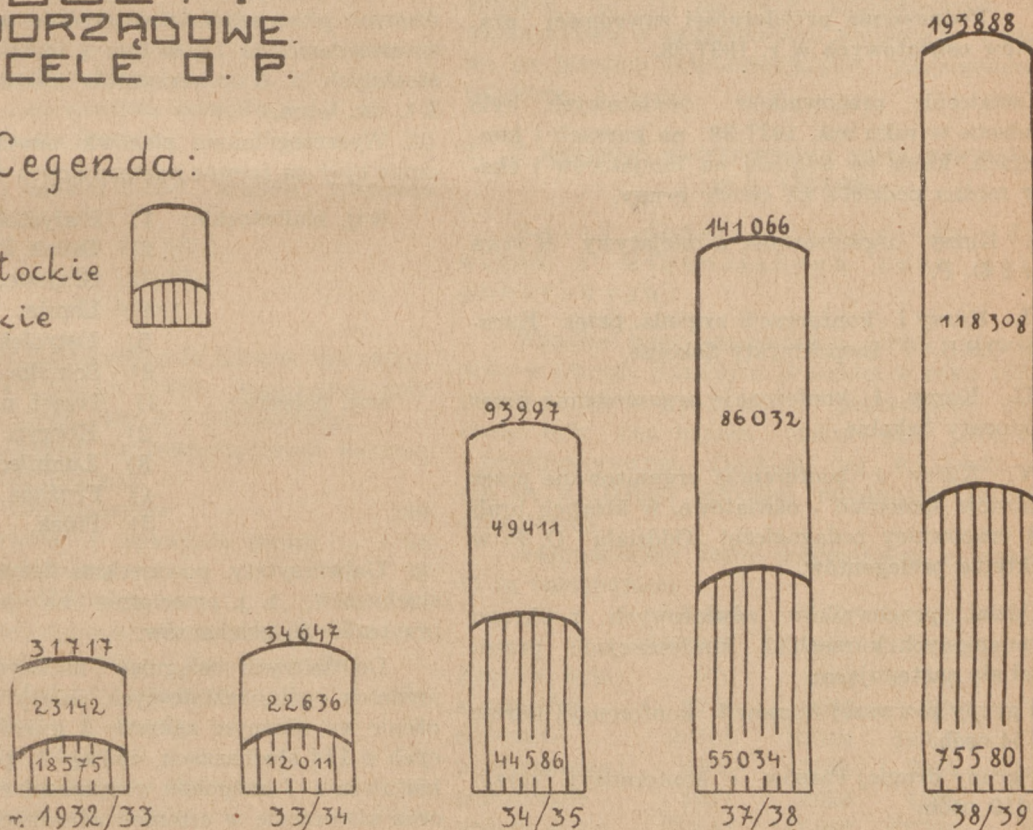
Zestawienie porównawcze budżetów samorządowych na cele o. p.:

	1936/37	1937/38		%
woj. poleskie	39.173,98 zł.,	55.034,01 zł.	15.860,03 zł.	+ 40 %
woj. białostockie	26.369,04 zł.	43.003,47 zł.	16.634,43 zł.	+ 63 %
m. Białystok	35.973,00 zł.	43.029,00 zł.	7.056,00 zł.	+ 20 %
Okręg	101.516,02 zł.	141.066,48 zł.	39.550,46 zł.	+ 39 %

Jak wskazuje powyższe zestawienie, w sumach zrealizowanych przez samorząd woj. białostockiego 50% wynoszą świadczenia m. Białegostoku.

BUDŻETY SAMORZĄDOWE NA CELE O. P.

Legenda:
Okręg:
woj. białostockie
woj. poleskie

Analiza kwot zrealizowanych na cele o. p. w. r. szk. 1937/38 wskazuje, że najwydatniej świadczyły samorzady:

1) na akcję biblioteczną:

woj. poleskie	25325,65 zł.
woj. białostockie	20916,58 zł.
m. Białystok	20925,— zł.
Razem	67167,23 zł. = 48% kwot

zrealizowanych na cele o. p.

2) na kursy dokształcające:

woj. poleskie	17124,22 zł.
woj. białostockie	15186,98 zł.
m. Białystok	3124,— zł.
Razem	35435,20 zł.

Rok 1938/39.

Preliminarze budżetowe samorządów powiatowych i gminnych na r. 1938/39 przewidują dalszy wzrost kwot przewidzianych na cele o.p.:

w woj. poleskim	75.580 zł.
w woj. białostockim	59.053 zł.
m. Białystok	59.255 zł.
Razem w Okręgu	193.888 zł.

Realizacja tych kwot wydaje się być zupełnie pewna, a w związku z tym zaspakajanie potrzeb rzeczowych punktów o.p. będzie w r. szk. 1938/39 sprawniejsze i bardziej dostosowane do stale wzrastających wymogów.

Mimo ciągłego zwiększania się budżetów samorządowych na cele o.p., niektóre powiaty będą wymagały w dalszym ciągu wydatnej pomocy finansowej Kuratorium na pokrycie potrzeb rzeczowych (np. powiat Kamień Koszyrski preliminował na rok 1938/39 tylko 1985 zł. na cele o.p.).

Podnoszenie przydatności zawodowej pracowników oświatowych w r. 1937/38.

Kształcenie pracowników oświatowych było prowadzone w roku szk. 1937/38 na kursach i konferencjach, które ze względu na inicjatorów i charakter można podzielić na cztery grupy.

I. Kursy organizowane z inicjatywy M-stwa W. R. i O. P.

II. Kursy i konferencje organiz. przez Kuratorium O.S.B. i Inspektoraty Szkolne.

III. Kursy i konferencje organizowane przez Inspektoraty Szkolne,

IV. Kursy i konferencje organizowane przez Organizacje społeczno - oświatowe, w których brali udział pracownicy pedagogiczni Oddziału O. P. w charakterze prelegentów.

Udział pracowników oświatowych z Okręgu w wymienionych kursach i konferencjach przedstawiał się następująco:

z grupy pierwszej kursów i konferencji korzystało 54 osób.

z grupy drugiej kursów i konferencji korzystało 419 osób,

z grupy trzeciej kursów i konferencji korzystało 2.555 osób.

Razem więc w konferencjach i kursach wzięło udział 3.028 osób.

W konferencjach i kursach trzech pierwszych grup wzięło udział ogółem 3028 osób, z czego:

32 Inspekt. Szk. i Instr. O. P.

2717 nauczycieli,

279 przodowników.

ZAKRES I POZIOM PRAC OŚWIATOWO-POZASZKOLNYCH:

1. Działalność oświatowo-pozaszkolna szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych

Na czoło osiągnięć nowych w pracy oświatowej na terenie miast w r. 1937/38 wysuwają się poczynania szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych wszelkich działów, grup i stopni.

Dzięki udziałowi w pracach o.p. nauczycielstwa szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych, teren miast został równomiernie nasilony różnymi formami oświatowymi.

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące.

Wysiłki nauczycielstwa szkół średnich ogólnokształcących w dziedzinie o.p. szły przede wszystkim po linii form systematycznego kształcenia. Będą to w pierwszym rzędzie uniwersytety powszechne i niedzielne oraz kursy dokształcające. Ogółem liczba uniwersytetów, zorganizowanych i prowadzonych przez szkolnictwo średnie, wynosiła w roku sprawozdawczym 14, w tym 8 uniwersytetów powszechnych i 6 uniwersytetów niedzielnych, z czego 3 t. zw. lotne.

Wyszczególnione placówki oświatowe rozmieszczone były na terenie następujących miast:

woj. białostockie:	1) Białystok,
	2) Bielsk Podlaski,
	3) Grajewo,
	4) Łomża,
	5) Ostrołęka,
	6) Sokółka,
woj. poleskie:	1) Brześć n.B.,
	2) Kobryń,
	3) Łuniniec,
	4) Prużana,
	5) Pińsk.

Uniwersytety powszechne liczyły ogółem 688 słuchaczy, t. j. przeciętnie na jedną placówkę przypadło 86 słuchaczy.

Do dalszych osiągnięć nauczycielstwa szkół średnich ogólnokształcących należy zaliczyć prowadzenie we własnym zakresie 3 kursów dokształcających o 114 słuchaczach, opiekę i pomoc w samokształceniu 7 zespołom przysposobienia rolniczego oraz utworzenie w czterech ośrodkach kół prelegentów dla wyjazdów w teren, celem wzmocnienia placówek oświatowych.

Niezależnie od powyższych prac o. p., wespół z nauczycielstwem szkół powszechnych, udzielało się również nauczycielstwo szkół średnich w innych rodzajach pracy kulturalno-oświatowej w miastach, jak akcja biblioteczna, świetlicowa, kursy dokształcające, kursy dla przodowników, praca oświatowa na terenie różnych organizacji społecznych i t.p.

Szkolnictwo zawodowe.

Działalność oświatowo - pozaszkolna nauczycielstwa szkół zawodowych wszelkich działów, grup i stopni, znalazła swój wyraz przede wszystkim w podjęciu form pracy o charakterze przysposobienia zawodowego. W roku sprawozdawczym przeprowadzono ogółem 22 różne kursy, zorganizowano 1 poradnię zawodową dla rzemieślników oraz w większości szkół roztoczono fachową opiekę nad absolwentami.

Rodzaj oraz rozmieszczenie kursów o kierunku praktyczno - zawodowym w rejonie miast były uzależnione w pierwszym rzędzie od istnienia takiego czy innego typu szkoły w danym środowisku.

Na ogólną ilość 22 kursów złożyły się:

1) Kursy motoryzacyjne	4
2) " cięcia i spawania metali	1
3) " skutniczy	1
4) " spółdzielcze	2
5) " przysposobienia kupieckiego	6
6) " informacyjno - handlowy dla młodzieży wiejskiej	1
7) " kroju i szycia	3
8) " trykotarstwa	2
9) " gospodarstwa domowego	2
Razem kursów	22

Z powyższej ogólnej liczby kursów przypada na województwa:

białostockie — 12 (54,5%)
poleskie — 10 (45,5%)
razem 22 kursy.

Czas trwania poszczególnych kursów był różny, zależnie od rodzaju danego kursu. Przeważnie były to kursy 6-tygodniowe oraz 2 i 3-miesięczne.

Liczba uczestników na poszczególnych kursach przedstawia się następująco:

1) Kursy motoryzacyjne	166
2) " cięcia i spawania metali	34
3) " skutniczy	26
4) " spółdzielcze	34
5) " przysposobienia kupieckiego	297
6) " informacyjno - handlowy dla młodzieży wiejskiej	31
7) " kroju i szycia	63
8) " trykotarstwa	58
9) " gospodarstwa domowego	45
Razem uczestników	1054

Z form o kierunku ogólnokształcącym nauczycielstwo szkół zawodowych zorganizowało we własnym zakresie 1 uniwersytet powszechny oraz 1 uniwersytet niedzielny, a nadto poszczególne jednostki indywidualne brały czynny udział w niektórych placówkach o.p., prowadzonych przez szkolnictwo powszechne i średnie ogólnokształcące, jak również w pracy oświatowej miejscowych organizacji społecznych.

Praca o.p. szkół rolniczych.

Działalność społeczno - oświatowa nauczycielstwa szkół rolniczych wyraziła się przede wszystkim w szeregu różnych prac o charakterze gospodarczym i oświatowo rolniczym. Na ich całość złożyły się:

4 kursy oświatowo-rolnicze dla 279 słuchaczy,	
3 " ogrodnicze " 101 " ,	
1 dwudniowy kurs dla instruktorów K. G. W.	15 " ,
1 trzydniowy kurs dla członków K. G. W.	32 " ,
Razem	427 słuchaczy.

Nadto przy pomocy i współudziale szkół rolniczych zostały przeprowadzone 3 kilkudniowe kursy dla przodowników zespołów p.r. oraz 2 kursy rolniczo-oświatowe dla żołnierzy.

Do dalszych prac społeczno - oświatowych nauczycielstwa szkół rolniczych należy zaliczyć szeroko rozwinięte poradnictwo fachowe z zakresu wszystkich dziedzin gospodarstwa wiejskiego, opiekę nad absolwentami, pomoc zespołom p.r., udział w organizowaniu nowych placówek spółdzielczych, akcję pogadankową w organizacjach rolniczych i częściowo na kursach dokształcających, propagandę czytelnictwa i t. p.

2. Z osiągnięć nauczycielstwa szkół powszechnych za r. 1937/38:

Kursy dokształcające dla dorosłych i młodocianych oraz przedpoborowych.

Wszelkie kursy prowadzone przez nauczycielstwo w Okręgu Szkolnym Brzeskim w roku 1937/38, podobnie jak w trzech latach poprzednich, prowadzone były pod hasłem opieki nad poborowym i przedpoborowym. Dookoła tej młodzieży skupia się w Okręgu młodzież młodszych roczników oraz dorośli.

Najważniejsze liczby porównawcze z tego działu są następujące:

	Rok 1936/37	Rok 1937/38	następny	to jest
			pił wzrost o	o %
Kursów było:	979	1690	711	72%
kompletów	1206	2065	859	71%
słuchacze	20394	35349	14955	70%
przedpoborowi	6306	12551	6245	100%
nauczyciele	1671	2919	1248	75%
godzin pracy	77.641	145.356	67.714	87%

Praca na kursach w oparciu o Fundusz Pracy.

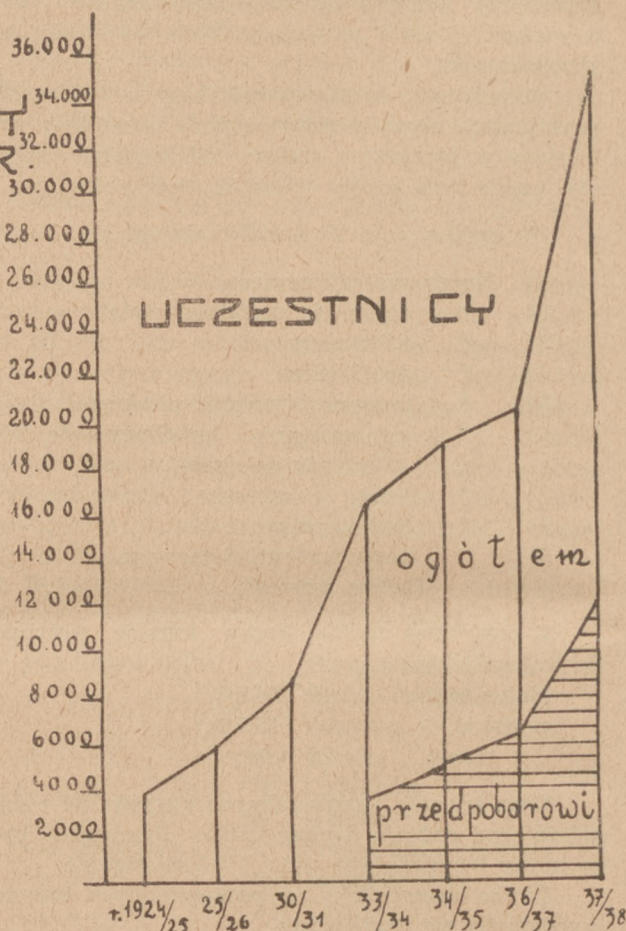
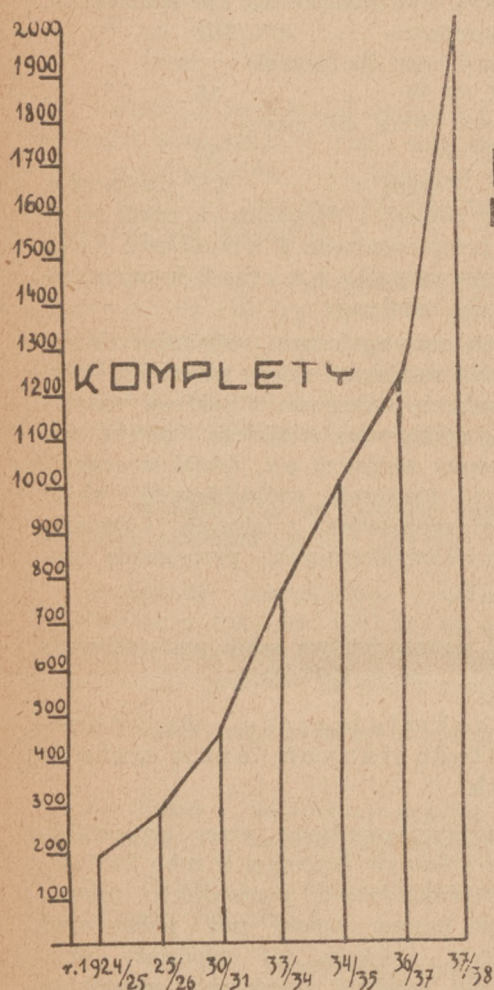
Podobnie jak w roku ubiegłym, z Funduszu Pracy zostało zatrudnionych 26 nauczycieli do walki z analfabetyzmem przeważnie w punktach bezszkolnych.

Nauczyciele ci pracowali w 35 miejscowościach, prowadząc 62 komplety wieczorowe.

Ogólnie przepracowali ci nauczyciele 7074 godzin na kursach o 964 słuchaczach, w czym 332 przedpoborowych, przeważnie analfabetów i pół-analfabetów.

Ponadto zorganizowali oni 24 świetlic, 17 zespołów uczniowskich w wieku szkolnym, w ośmiu wypadkach pracowali w bibliotekach oraz występowali w szeregu innych prac oświatowo - pozaszkolnych.

Szkoły wieczorowe, uniwersytety niedzielne, uniwersytety powszechne, świetlice, teatry i chóry ludowe.

Szkoły wieczorowe wykazują w roku sprawozdawczym znaczny wzrost ilościowy i jakościowy. W zestawieniu z poprzednim rokiem sprawozdawczym liczba szkół wieczorowych zwiększyła się o 87,5%, t.j. z liczby 8 wzrosła do 15. Liczba słuchaczy zwiększyła się o 72%.

Mała stosunkowo liczba szkół wieczorowych wynika stąd, że w woj. białostockim w obwodach szkolnych białostockim, ostrołęckim, szczuczyńskim i wysokomazowieckim szkoły wieczorowe istniały jako kursy doszkalające wielostopniowe. Po uwzględnieniu w/w obwodów szkolnych liczba szkół wieczorowych w woj. białostockim wzrosła z 4 do 13, w Okręgu z 15 do 24.

Duże znaczenie dla rozwoju szkół wieczorowych oraz kursów doszkalających, zwłaszcza na wyż-

szym poziomie, posiada zarządzenie Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 20 kwietnia 1937 r. Nr. 11 OP-2692/37 w sprawie egzaminów końcowych słuchaczy kursów wieczorowych dla dorosłych i młodocianych. Umożliwienie uczestnikom kursów składania egzaminu i uzyskania świadectwa w zakresie pełnej szkoły powszechnej zachęca młodzież do wstępowania na kursy oraz staje się doskonałym dla niej bodźcem do regularnego uczęszczania i poważnego wysiłku w pracy.

Że młodzież z różnych środowisk należycie docenia możliwość uzupełnienia swego wykształcenia, świadczy o tym fakt zorganizowania w 14 obwodach szkolnych (z wyjątkiem 3 poleskich) egzaminów końcowych dla słuchaczy szkół wieczorowych i kursów doszkalających. W oparciu o wyżej wyszczególnione zarządzenie M-stwa egzaminy końcowe zostały przeprowadzone w 46 miejscowościach, z czego przypada na województwa:

białostockie	18 miejscowości,
poleskie	28 miejscowości,
razem	46 miejscowości.

Do egzaminów łącznie we wszystkich miejscach z wynikiem pomyślnym 603 słuchaczy, z czego w województwie:

białostockim	305 słuchaczy,
poleskim	428 słuchaczy,
razem	733 słuchaczy.

Z powyższej, ogólnej liczby złożyło egzamin z wynikiem pomyślnym 603 słuchaczy, z czego w województwie:

białostockim 250 m., w tym 77 przedpobor. (31%), 22 k. (8%),
poleskim 310 m., w tym 144 przedpobor. (47%), 21 k. (6%).

Razem 560 m., w tym 221 przedpobor. (39%), 43 k. (7%).

Spośród składających egzamin otrzymało świadectwa w zakresie klasy:

klasa	słuchacze w tym w wojew. białostockim	w tym w wojew. poleskim
II	11	— 11 (100%)
III	21	— 21 (100%)
IV	42	— 42 (100%)
V	75	6 (8%) 69 (92%)
VI	58	5 (9%) 53 (91%)
VII	396	261 (66%) 135 (34%)
razem	603	272 (45%) 331 (55%)

Motywy przystąpienia słuchaczy do egzaminu są różne: chęć pogłębienia wiedzy i uzupełnienia wiadomości w zakresie pełnej szkoły powszechnej, celem brania czynnego udziału w organizacjach społeczno - rolniczych, chęć uzyskania możliwości dalszego kształcenia się zawodowego, poświęcenia się handlowi i rzemiosłu, wstąpienia do szkoły rolniczej, ukończenia szkoły podoficerskiej w wojsku, wstąpienia do służby kolejowej, pocztowej i policyjnej, chęć otrzymania lepszego stanowiska, względnie utrzymania się na dotychczasowym i t.p.

W roku sprawozdawczym silnie zaznaczył się w Okręgu wzrost uniwersytetów powszechnych i niedzielnych. W porównaniu z poprzednim rokiem sprawozdawczym, liczba uniwersytetów powszechnych i niedzielnych w Okręgu zwiększyła się o 125%, t.j. z liczby 24 wzrosła do 54. Rozmieszczone były one prawie we wszystkich miastach, posiadających na swym terenie zakład średni ogólnokształcący lub zawodowy, oraz w większych ośrodkach ze szkołami powszechnymi III stopnia i znacznym skupieniu inteligencji z innych zawodów.

Współudział tej ostatniej w akcji kulturalno-oświatowej zaznacza się w terenie coraz bardziej.

Świetlice.

Na skutek wzmożonej opieki nad przedpoborowymi, a w związku z tym wobec znacznego zwiększenia się ilości punktów o.p. z kursami wieczorowymi dla przedpoborowych — liczba świetlic uległa w roku sprawozdawczym pewnemu zmniejszeniu.

Zestawienie ilościowe świetlic w latach szk.

1936/37 oraz 1937/38 wykazuje:

	1936/37	1937/38		%
Wojew. Poleskie	742	617	—125	—17%
Wojew. Białostockie	489	433	— 56	—11%

Jak na to wskazują spostrzeżenia, zlikwidowaniu uległy przeważnie świetlice z zespołami płynnymi względnie prowadzące prace o charakterze ekstensywnym.

W b. wielu punktach o.p., prowadzących kursy wieczorowe, wprowadzono 1 raz w tygodniu zajęcia świetlicowe o charakterze rozrywkowym. Na zajęcia te uczęszczają uczestnicy kursów wieczorowych. Świetlice takie nie zostały uwzględnione w sprawozdaniu liczbowym.

Świetlice według przynależności organizacyjnej w latach szkolnych 1936/37 i 1937/38 przedstawiają się jak następuje:

r. szk.	razem	powszechne organiz.	międzyorg.
1936/37	1231	714	429 88
1937/38	1050	560	396 94
— 181—	15%	—154—	22% —33.8% 16— 7proc.

W porównaniu z rokiem ubiegłym zmniejszeniu uległa liczba świetlic powszechnych, natomiast świetlice organizacyjne tylko w nieznacznym stopniu przestały korzystać z opieki nauczycielstwa.

Teatry ludowe.

Stan liczbowy stałych zespołów teatralnych uległ w ciągu roku sprawozdawczego znacznej zmianie. Jest to tym godniejsze uwagi, że stałe zespoły teatralne istnieją zwykle przy świetlicach, których liczba w roku sprawozdawczym zmniejszyła się.

Zjawisko wzrostu liczby stałych zespołów teatralnych jest dowodem, że ta forma pracy zdobywa sobie na terenie Okręgu coraz większą popularność zarówno wśród młodzieży jak i pracowników oświatowych.

Zestawienie liczbowe zespołów teatralnych w latach 1936/37 i 1937/38 przedstawiają poniższe dane:

	rok 1936/37	rok 1937/38	%
Polesie	231	332	101 = + 44%
Białostoczczyzna	211	268	57 = + 36%
Okręg	442	600	158 = + 36%

Równocześnie ze zwiększeniem się liczby zespołów wzrosła liczba imprez z 1509 w r. szk. 1936/37 do liczby 1678 w r. szk. 1937/38, czyli o 169 imprez (+11%). Dalszej poprawie ulega dobór repertuaru, na co wpływa ciągle przeszkalanie pracowników oświatowych na kursach oraz stałe powiększanie biblioteczek teatralnych przy Inspektoratach Szkolnych.

Szkolenie pracowników teatralnych.

Szkolenie pracowników teatralnych odbywało się do roku szk. b. na okręgowych i powiatowych kursach świetlicowych, które w swych programach uwzględniały praktyczne zaznajamianie się z t.zw. małymi formami teatralnymi.

Był to pierwszy etap szkoleniowy.

W drugim etapie rozbudzone zainteresowania teatralne uczestników kursów świetlicowych oraz innych pracowników teatralnych wymagały pogłębienia. Dla tego celu urządzony został w okresie od 27.VI do dnia 9.VII.1938 r. wakacyjny kurs teatralny w Białowieży. Na kurs zostało przyjętych 75 pracowników teatralnych.

Zadaniem kursu było nastawienie artystyczne uczestników, zapoznanie ich z repertuarem teatru ludowego, umiejętność reżyserowania małych i dużych form teatralnych, zaznajomienie z najpopularniejszymi tańcami ludowymi oraz wzbogacenie słuchaczy o nowy repertuar pieśni ludowych.

Na kursie zostało opracowane widowisko „Go-dy Weselne” w/g. L. Szillera, odegrane na zakończenie kursu na stopniach Pałacu Pana Prezydenta Rzeczypospolitej w Białowieży.

Ponadto pracownicy oświatowi z terenu Okręgu brali udział:

- 1) w kursie teatru kukielkowego w Białowieży — 16 osób,
- 2) w kursie dla dyrygentów chórów i orkiestr w Krzemieńcu — 7 osób,
- 3) w kursie teatralnym w Krzemieńcu — 1 osoba.

Współpraca z Poleskim Związkiem Teatrów i Chórów Ludowych.

Datująca się od szeregu lat współpraca Kuratorium z Poleskim Zw. T. i Ch. L. uległa w r. sprawozdawczym znacznemu wzmocnieniu i pogłębieniu.

Współpraca ta wyraża się następująco:

1. Pracownicy Oddziału O. P. redagują w dalszym ciągu wydawnictwo „Wieczory Świetlicowe”.

2. Począwszy od 1.I.1938 r. został przydzielony na zasadzie wymiany do Pol. Zw. T. i Ch. L. pracownik administracyjno-pedagogiczny, który prowadzi dział gospodarczy Związku oraz udziela na miejscu porad zgłaszającym się członkom zespołów teatralnych z terenu Polesia.

3. Przy Pol. Zw. T. i Ch. L. został utworzony Społeczny Teatr im. J. U. Niemcewicza, mający za zadanie krzewienie odpowiedniej sztuki teatralnej na terenie całego Polesia przez wyjazdy w teren i pokaz widowisk na odpowiednim poziomie artystycznym.

W celu otoczenia tej placówki specjalną opieką moralną i materialną została utworzona Rada Teatru, złożona z przedstawicieli władz, urzędów i zainteresowanych instytucji (Kuratorium, Województwo, Zarząd m. Brześcia, D.O.K. IX, Fundusz Pracy).

W pierwszym roku działania Teatr Społeczny im. J. U. Niemcewicza spełnił swoje zadanie, dając szereg przedstawień w mieście Brześciu n.B. i kilkunastu miejscowościach całego Polesia.

Chóry ludowe.

Jak wskazuje na to zestawienie porównawcze, liczba chórów jedno i wielogłosowych w r. b. w dalszym ciągu uległa zwiększeniu.

Ogółem chórów	1936/37	1937/38		%
Woj. poleskie	148	173	25	+ 17%
Woj. Białostockie	93	145	52	+ 56%
Okręg	241	318	77	+ 32%
Chóry wielogłosowe:				
Woj. poleskie	76	93	17	+ 22%
Woj. białostockie	35	61	26	+ 74%
Okręg	111	154	43	+ 39%

Akcja w zakresie chóralnym szła w dalszym ciągu w dwóch kierunkach: 1) popularyzacji pieśni polskiej jednogłosowej na terenie wszystkich placówek o.p.; 2) organizowania zespołów wielogłosowych w punktach o.p., posiadających odpowiednie warunki (materiał głosowy i dyrygenta). Celem tej pracy jest dostarczenie ludności przeżyć na wyższym poziomie artystycznym.

Oba te kierunki, jak wskazują liczby, są konsekwentnie od kilku lat realizowane.

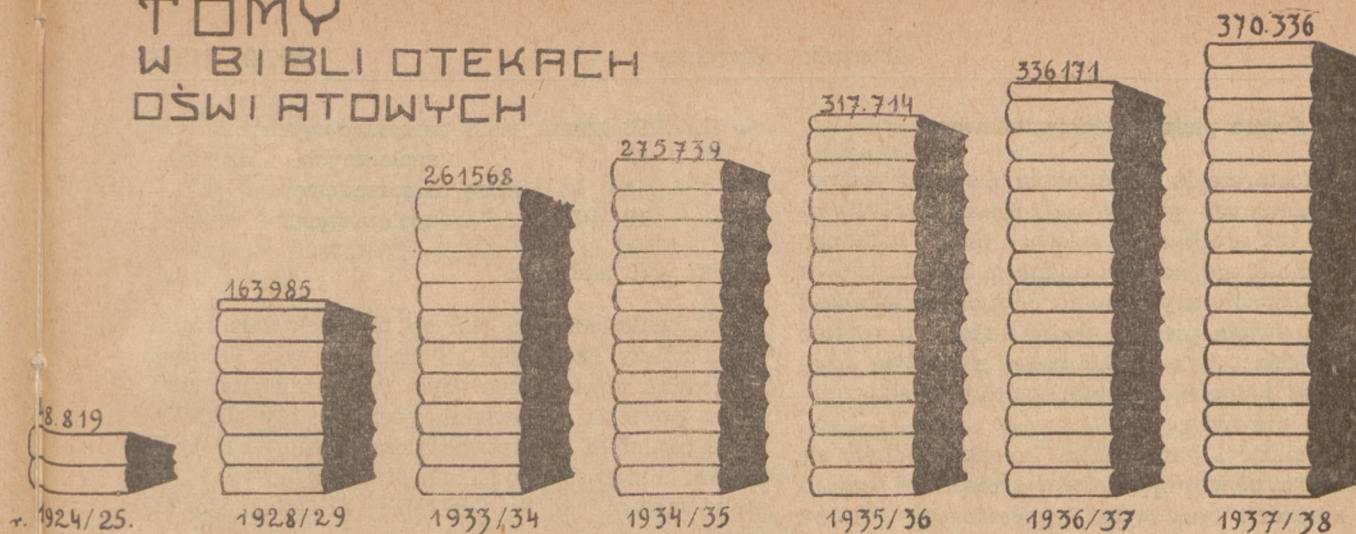
Niezależnie od śpiewu w zespołach stałych, wykazanych w zestawieniu, prawie powszechnie prowadzony jest śpiew jednogłosowy na terenie świetlic i wszelkich kursów wieczorowych.

Repertuar pieśniarski otrzymuje nauczyciel na powiatowych konferencjach oświatowych, organizowanych przez Kuratorium, oraz na wakacyjnych kursach oświatowych w Białowieży.

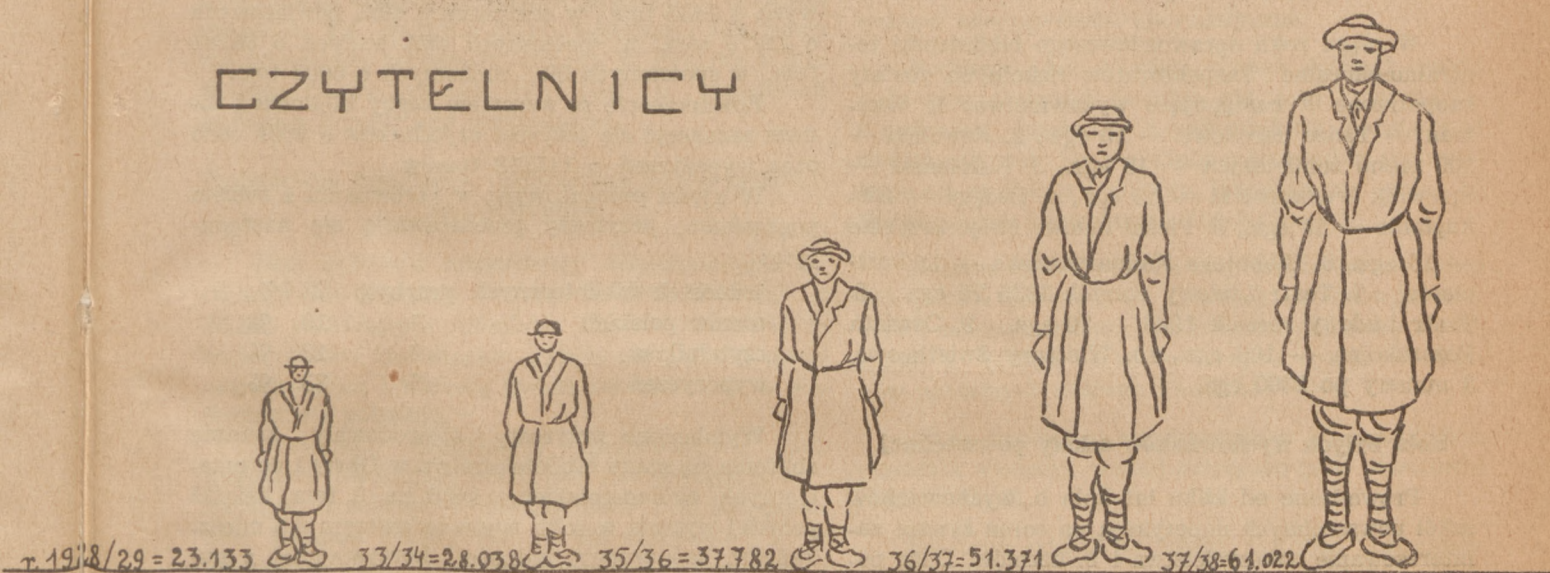
Na terenie obwodów Inspektoraty Szkolne również czynią starania w kierunku zaznajomienia nauczycielstwa z odpowiednim repertuarem pieśniarskim. Czynią to bądź na konferencjach rejonowych, bądź też przez rozsyłanie do wszystkich punktów o.p. zbioru odpowiednich, dobranych pieśni jednogłosowych, powielanych na hektografie.

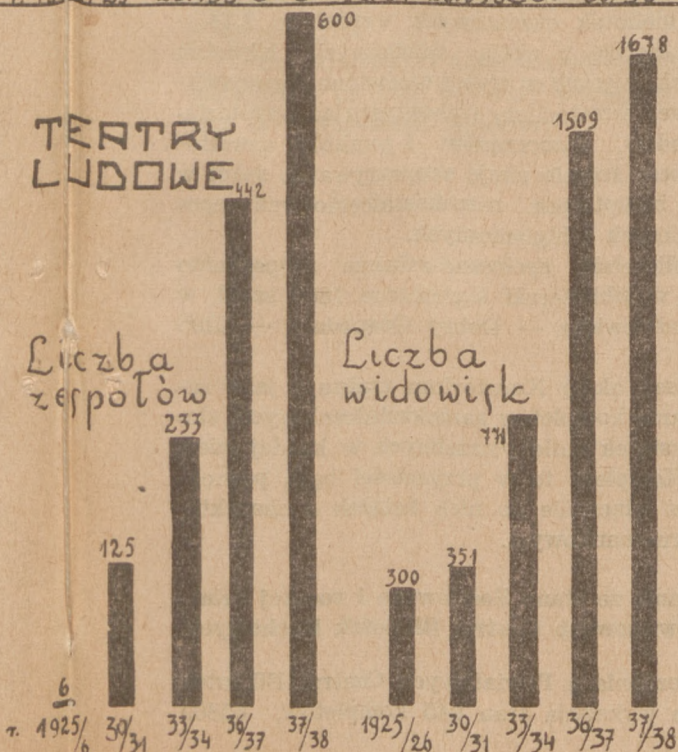
TOMY W BIBLIOTEKACH OŚWIATOWYCH

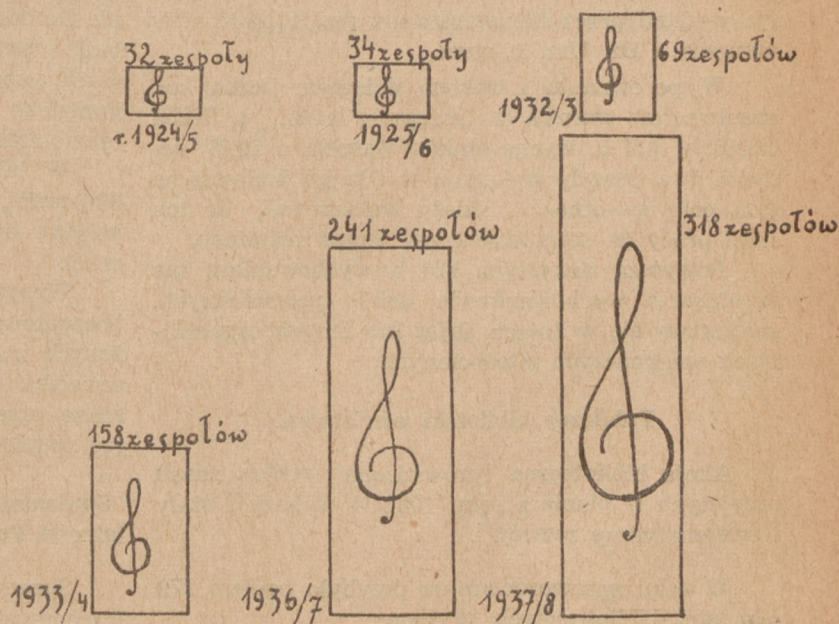
CZYTELNICY

TEATRY LUDOWE

CHORY LUDOWE

Święta pieśni i teatru ludowego.

Dla dostarczenia uczestnikom zespołów teatralnych i chóralnych grupowych przeżyć artystycznych oraz dla propagandy śpiewu i teatru ludowego wśród ludności nie biorącej czynnego udziału w tych pracach, Inspektoraty Szkolne organizują lokalne i powiatowe święta pieśni i teatru ludowego (obwód Kosów Poleski). Święta takie cieszą się dużym uznaniem wśród ludności wiejskiej, która w wielkiej ilości na nie przybywa.

W związku z Jarmarkiem Poleskim odbyły się również w r. b. występy chórów i zespołów teatralnych wiejskich oraz wyżej wymienionego „Teatru Społecznego im. J. U. Niemcewicza“.

Pomoce naukowe.

W ciągu roku sprawozdawczego biblioteczki teatralno-chóralne Inspektoratów Szkolnych zostały zaopatrzone w następujące wydawnictwa: 1. Waxman — Tańce narodowe — 15 egz., 2. Kowalski — 100 pieśni żołnierskich — 15 egz., 3. Kamieński — Śpiewnik Wielkopolski — 15 egz., 4. Bzdęga — Biskupianie — 15 egz., 5. Pieśni ludowe świętokrzyskie — 15 egz., 6. Biblioteka Nadnarwiańska — 15 kompletów, 7. Teatr Ludowy rocznik 1935 — 70 egz., 8. Teatr Ludowy rocznik 1936 — 70 egz., 9. Oświata Pozaszkolna — 100 egz., 10. Wieczory Świetlicowe, 3 numery po 2300 egz.

Koła byłych wychowanków szkoły powszechnej.

Prowadzone od kilku lat koła b. wychowanków szkół powszechnych napotykać na coraz żywsze zainteresowanie nauczycielstwa i b. uczniów. Dużą pomoc w należytym organizowaniu opieki oddał nauczycielstwu podręcznik p. t. „Młodociani na wsi“ pod redakcją J. Deca i Meczki, jak również instrukcja wydana przez Ministerstwo z dn. 3.I.1937 r. w numerze 1 Dz. Urz. M-stwa.

W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba kół absolwentów wzrosła w Okręgu o 14%, a liczba członków kół b. wychowanków wzrosła o 19%. Jedynie dwa obwody wykazują w Okręgu mniejszą na tym polu żywotność. Należy wnioskować, że ten dział pracy da stopniowo coraz lepsze rezultaty.

Powyższą statystyką kół b. wychowanków nie są objęci b. wychowankowie szkół powszechnych, znajdujący się w kołach Orląt lub innych organizacjach opiekuńczych młodocianych.

Publiczne biblioteki oświatowe.

Akcja biblioteczna prowadzona według zasad przyjętych w planie z roku 1933/34 wykazuje stały i systematyczny rozwój.

W roku sprawozdawczym przybyło ogółem 279 jednostek bibliotecznych, w czym:

190	kompl.	ruch.	samorządowych;
67	"	"	społecznych,
4	"	stałe	samorządowe
18	"	"	społecznych.

Razem 279 bibliotek.

W odniesieniu do stałych bibliotek samorządowych należy nadmienić, że bibliotek tych przybyło 13, jednak równocześnie ubyło 9. Ubytek miał miejsce w powiecie kosowskim, gdzie zostały zlikwidowane biblioteki nieżywotne, liczące mniej niż po 50 tomów. Księgozbiory zlikwidowanych bibliotek zostały włączone do Centralnej Biblioteki Powiatowej.

Liczba książek polskich zwiększyła się ogółem o 55991 tomów, z czego w stałych bibl. samorządowych o 2435 tom., w centralnych bibl. powiatowych o 11272 tom., w społecznych bibl. stałych o 36281 tom., w społecznych bibl. ruchomych o 6003 tom.

Równocześnie ze wzrostem liczby bibliotek i tomów zaznaczył się przyrost czytelników o 9651 osób oraz wypożyczeń o 145318 tomów.

W ujęciu procentowym, w porównaniu z rokiem poprzednim, przyrosty przedstawiają się następująco:

jednostek bibliotecznych	przybyło	23,7 %
tomów polskich	"	19 %
czytelników	"	18 %
wypożyczeń	"	23 %

Wymienione przyrosty spowodowały znaczne zbliżenie się stanu bibliotekarstwa w Okręgu do przeciętnych ogólnopolskich, gdyż na 1 tom książki polskiej wypada w roku sprawozdawczym 5,5 mieszkańców, zaś procent ludności korzystającej z publicznych bibliotek oświatowych wzrósł do 2,74.

Równocześnie z akcją publicznych bibliotek oświatowych, ujętych w wyżej omówione sprawozdanie liczbowe, Kuratorium, wykorzystując współdziałanie obwodów, samorządów i punktów oświatowych, zapoczątkowało akcję zaopatrywania szkół w komplety bibliotek samokształceniowych społeczno-rolniczych i higienicznych.

W biblioteczki społeczno-rolnicze zaopatrzone 600 szkół, w biblioteczki higieniczne 1800 szkół, w książkę Ludkiewicza — Dobry Gospodarz — 2295 szkół.

Powyższą akcję Kuratorium traktuje jako zapoczątkowanie kompletów samokształceniowych, złożonych z książek stale potrzebnych w każdej miejscowości. Komplety te w przyszłości będą powiększane przez włączanie do nich książek o charakterze popularno-naukowym.

Sprawozdanie ze stanu ilościowego i rocznej działalności Powiatowych Central Bibliotek Ruchomych.

Sprawozdania z Powiatowych Central Bibliotek Ruchomych wykazują stan 945 kompletów, 65809

tomów, około 31700 czytelników i około 203500 wypożyczeń.

Na stan posiadania składają się komplety stanowiące własność organizacyj społecznych, oddane w depozyt powiatowym centralom w ilości 134 o 9671 tomach.

W porównaniu z poprzednim rokiem sprawozdawczym (po wyłączeniu centrali Z. S. w Grajewie) w centralach przybyło 210 kompletów, t.j. 28%, i około 11000 tomów

W porównaniu ze stanem ogólnym pow. centr. posiadają 19% ogólnej liczby książek polskich, a skupiają 52% czytelników w Okręgu.

We wszystkich centralach pracują pomocnicze siły techniczne, opłacane częściowo z funduszków samorządowych i częściowo z Funduszu Pracy. Z powodu braku stałych funduszków pracownicy ci często zmieniają się, wskutek czego wydajność ich pracy nie odpowiada potrzebom central. W związku z tym istnieją bardzo poważne trudności w organizacji central z kompletami dobieranymi.

Organizacje młodzieży, prowadzące pracę kulturalno-oświatową:

Stan ilościowy organizacyj młodzieżowych w Okręgu jest znaczny, wynosi bowiem 1526 kół o 35.890 wykazanych członków. Spośród województw województwo białostockie wybija się gęstszą siecią organizacyjną i większą ilością członków jak w województwie poleskim.

Kolejność organizacyj młodzieżowych pod względem ilościowym w Okręgu jest następująca: Związek Strzelecki — 597 ośrodków i 13.156 członków, Związek Młodej Wsi — 436 ośrodków i 9.284 członków, Kat. Stow. Młodz. — 297 ośrodków i 9.400 członków.

Przy oddzielnym traktowaniu województwa białostockiego na plan pierwszy wysuwają się Katolickie Stowarzyszenia Młodzieży.

Inne organizacje posiadają na razie mniejsze znaczenie.

Ostatnio dużą prężność organizacyjną, zwłaszcza w woj. białostockim, wykazuje Związek Młodej Polski.

Na dalszym planie jest organizacja Orląt i drużyn harcerskich.

Organizacje młodzieżowe samodzielnej działalności oświatowej na szerszą skalę na terenie Okręgu przeważnie nie prowadzą, a korzystają z prac podejmowanych przez nauczycielstwo.

Uwagi o przyszłości prac oświatowo-pozaszkolnych.

Po ogólnym naszkicowaniu osiągnięć na odcinku oświatowo-pozaszkolnym w Okręgu Szkolnym Brzeskim i wglębnieniu się w kształtowanie się możliwości rozwojowych doby obecnej, wysnuć można wnioski zdecydowanie optymistyczne.

Podobnie jak w wielu innych działach pracy państwowo-twórczej formują się nowe poczynania z umiarem, spokojnie i pod znakiem państwowej stabilizacji, tak też i oświata pozaszkolna rozbudowuje się w Polsce i Okręgu Brzeskim na coraz to mocniejszych i trwalszych fundamentach.

Pracom tym ostatnimi laty przybywa nie tylko siła faktów dokonanych, opartych na ideowym stosunku nauczycielstwa, lecz również podstawy materialne w wyniku coraz to nowych dyrektyw organów naczelných naszego Państwa.

Wola tworząca, ugruntowująca i porządkująca zapewnia właściwy rozwój szeregowi prac oświatowo-pozaszkolnych.

Do tych odcinków należą już dziś posunięcia władz odnośnie przedpoborowych, akcji bibliotecznej, funduszków na cele o.p., a ostatnio akcji domów społecznych na wsi.

W przyszłość możemy patrzeć z wiarą i otuchą.

K O M U N I K A T Y.

Wycieczki na Riwierę i do Włoch.

Stowarzyszenie „Rodzina Urzędnicza” — Koło Resortowe Administracji Szkolnej w Krakowie organizuje w czasie tegorocznych ferij Bożego Narodzenia wycieczki na Riwierę i do Włoch. Udział w wycieczkach mogą wziąć członkowie „Rodziny

Urzędniczej”, nauczyciele wszystkich kategorii szkół oraz urzędnicy administracji szkolnej i ich rodziny.

Bliższych informacji w tej sprawie udziela pan Seweryn Szczepański, Kraków, ul. Wielepole nr 19, Kuratorium O. S. Krakowskiego.

Ulgi pocztowe

dla czytelników

Centralnej Biblioteki Pedagogicznej

Centralna Biblioteka Pedagogiczna przy K. O. S. Brzeskiego zwraca uwagę P. T. Członków, że wydane zostało zarządzenie Min. Poczt i Telegr., na podstawie którego bibliotekom i czytelnikom przysługuje prawo 50 proc. zniżki przy przesyłce książek.

Należy stosować się do wymagań Min. Poczt i Telegrafów, a w razie odmówienia przyjęcia przesyłki przez Urząd Pocztowy powołać się na zarządzenie Min. Poczt. i Telegrafów oraz pismo Ministerstwa, którego tekst przytaczamy:

MINISTERSTWO POCZT I TELEGRAFÓW

Warszawa. Nr. PW.112/108.

Warszawa, dnia 13 stycznia 1938 r.

Na pismo z dnia 29 grudnia 1937 r. Nr. 8992/38 Ministerstwo Poczt i Telegrafów komunikuje, iż zgodnie z postanowieniem, zawartym w objaśnieniach do poz. 24 taryfy pocztowej, zmienionym zarządzeniem z dnia 17.XII.1936 r. (Dz. Taryf. Nr 16) Biblioteki i czytelnie oraz osoby prywatne pod adresem bibliotek i czytelników mogą wysyłać paczki z książkami za opłatą w tej pozycji ustaloną.

Za Naczelnika Wydziału

(—) B. Zakrzewski, Radca

(przedruk z Dzien. Urzęd. K.O.S. Lwów
Nr. 9 z dn. 30.IX.1938)

Wyciąg z przepisów pocztowych.

Koszta przesyłki opłaca wypożyczający przy zwrocie książek, przy czym korzysta z 50 proc. zniżki od opłaty pocztowej, bez względu na ilość wysyłanych książek i wagę paczki. Celem uniknięcia trudności przy uzyskaniu wspomnianej zniżki, należy stosować się do następujących przepisów: na paczce oprócz dokładnego adresu Biblioteki, imienia i nazwiska oraz adresu nadawcy — napisać: „Książki“ — „zwykła“. (Dziennik Taryf z dnia 23.XII.1936 r. Nr. 16 — zarządzenia Min. Poczt i Telegrafów z dnia 17.XII.1936 r. § 1, p. 4).

Centralna Biblioteka Pedagogiczna

przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego

w Brześciu nad Bugiem, ulica Sadowa Nr. 14

Konto P. K. O. Nr. 143.553.

CZYNNA W DNI POWSZEDNIE W GODZINACH 16 — 20.

Największa biblioteka naukowa na Polesiu, liczy ponad 12.000 tomów.

Biblioteka nauczycieli pracujących na całym terenie Okręgu, w woj. białostockim i poleskim.

900 czytelników korzystających stale z księgozbioru

Zgłoszenia abonamentu na zwykłej karcie pocztowej. Zamiejscowi czytelnicy wypożyczają książki pocztą na abonament indywidualny (jedna osoba) lub zbiorowy (kilka osób zgłoszonych). Na abonament indywidualny wysyła się jednorazowo 3 tomy, na zbiorowy do 10 tomów (zależnie od ilości korzystających), na przeciąg 1 miesiąca. Możliwe jest uzyskanie prolongaty na jeden miesiąc.

Koszt przesyłki książek do czytelników ponosi Biblioteka, przesyłkę zwrotną opłaca czytelnik przy nadawaniu. Na paczce należy zaznaczyć: „Książki” i „zwykła”.

Oplaty: przy abonamencie indywidualnym 50 gr. przy zbiorowym — 1 złoty miesięcznie (zamiejscowi czekiem P.K.O. na Nr. 143.553).

KATALOGI DO NABYCIA LUB WYPOŻYCZENIA W BIBLIOTECĘ.

Adres Redakcji i Administracji: Brześć n/B.

Prenumerata roczna Izienika Urzędowego 5 zł.

Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego.

Cena pojedynczego numeru 50 groszy.

R e d a k c j a   r ę k o p i s ó w   n i e   z w r a c a .

Ogłoszenia na okładce: cała strona 160 zł., 1/2 strony 80 zł., 1/4 strony 40 złotych.

Ogłoszeń w tekście nie umieszczamy.

Konto P. K. O. Nr. 30.527.

Odbito w drukarni „Literackiej” w Brześciu n/B. z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Brzeskiego.